

ANJA LEVORANTA - 93

Sastamalan Joulu 1993

HYVÄÄ JOULUA!

Joulu- tervehdys

LC-Vammalan
joulukortilla

1-puol. 3 mk
2-puol. 5 mk

Saatavana
jäseniltä

**AVOINNA 9-20
8-18**

EDULLISEN RUOAN OSTOPIIKKA

K-TORIKESKUS

Vammala puh. 932-144 40

Superia 15 vuotta

TÄSSÄ ON
PAIKKAKUNNAN
MONIPUOLISIN
JA EDULLISIN
LUOTTOKORTTI

TÄLLÄ LUOTTOKORTILLA
TANKKAAT PAIKKAKUNNAN
EDULLISIMPAAN HINTAAN
NYT JA TULEVAISUUDESSA
SUPERIN AutoMatista.

JOS SINULLA EI VIELÄ OLE
TÄTÄ KORTTIA, ANOMUKSEN
SAAT MEILTÄ.

EDULLISET JA LAADUKKAAT
ELINTARVIKKEET VAMMALASSA

K SUPERI

MARKET VAMMALA ROISMALAN RISTEYS PUH. 12854

Tyrvään
vanha
kirkko:
K. Kari

Sastamalan Joulu

1993

Kustantaja: Lions Club Vammala r.y.
Toimituskunta: Pentti Hannula, puheenjohtaja
Pentti Karhu
Erkki Vainio
Asko Laiho
Ilmoitushankinta: Raimo Savolainen, puheenjohtaja
Pekka Maaranen
Juhani Haapanen
Myyntitoimikunta: Jukka Tuominen, puheenjohtaja
Markku Saastamoinen
Pertti Tihveräinen
Kansi: Anja Levoranta

n:o 6

Sastamalan Joulu on joulu- ja kotiseutuaiheinen.

Sastamalan Joulu kiittää kirjoittajia ja ilmoittajia arvokkaasta tuesta!

Hyvää Joulua
ja
Onnellista Uutta Vuotta

Asko Laiho
Lions Club Vammala
presidentti

Yhdessä nuorten kanssa

Maaailmanlaajuinen Lions järjestö toimii yleensä vuoden jaksoissa, virkailijat eri tehtäviin valitaan vuodeksi kerrallaan. Samoin kansainvälinen niinkuin valtakunnallinenkin teema hyväksytään joka vuosi sen mukaan, mihin asiaan halutaan kauden tapahtumat pääsisältöisesti kohdistaa. Viime kesäkuun valtakunnankokouksessa vahvistettiin kotimaiseksi teemaksi tuo "YHDESSÄ NUORTEN KANSSA" — jo kolmannen kerran peräkkäin ja se osoittaa, että lionien suurin työsarka kohdistuu juuri nuoriin. Myöskin vanhusten auttaminen jatkuu edelleen keskeisenä toiminnassamme.

Me Vammalan Lions Clubin jäsenet olemme vuosittain avustaneet lukion oppilaita nuoriso-vaihdossa eri puolille maapalloa ja vastaavasti olemme ottaneet vastaan nuoria omiin koteihimme. Autamme nuoria myös jakamalla vuosittain stipendejä eri oppilaitosten opiskelijoille ja nuorisojärjestöille. Uusin nuorille tarkoitettu kädenojennus leijonien taholta on Lions Quest -ohjelma, joka on tarkoitettu 10—12-vuotiaille peruskoululaisille. Tämän päivän maailmassa vallitsevaan stressiin, epävarmuuteen ja nopeisiin muutoksiin monet nuoret reagoivat negatiivisesti (huumeiden ja alkoholin käyttö, väkivaltaisuus, tuhoamisvimma jne). Lions Quest -ohjelma auttaa nuoria kohtaamaan nämä haasteet, antaa taitoja selviytyä niistä ja toimii myönteisen kasvun aikaansaamiseksi.

Tämän ohjelman opettaminen edellyttää opettajan osallistumista kolmipäiväiseen kurssiin. Olemme viime vuonna kouluttaneet yhden opettajan ja tänä vuonna lähetämme ainakin yhden opettajan koulutusta saamaan.

Vaikka tänä vuonna nuoret ovat erityisasemassa, emme unohda vanhuksiakaan. Olemme lokakuussa olleet auttamassa Sastamalakodin asukkaita heidän muutossaan uuteen osaan. Järjestämme heille joulujuhlan ja vielä talvella teatteriesityksenkin. Lisäksi autamme yksinäisiä vanhuksia erilaisin palveluin ja avustuksin. Näissä toiminnoissa ovat ladyt olleet voimakkaasti auttamassa.

Suurin haaste tänä talvena on kuitenkin Sight-First -kampanja maaottelumarsseineen. Me leijonat ympäri maailman keräämme yhdessä varoja turhan sokeuden poistamiseksi maailmasta, sillä näkövammaisia on tällä hetkellä n. 42 miljoonaa ja heistä 80 %:lla olisi voinut olla mahdollisuus pelastua vammastaan jos siihen olisi ollut taloudellisia mahdollisuuksia.

Kaikkeen tähän toimintaamme tarvitsemme varoja, joita keräämme eri tavoin. Tärkein tulolähteenämme onkin tämä kotiseutuaiheinen Sastamalan Joulu -lehti, jonka tuotto käytetään kokonaisuudessaan paikkakunnan nuorten ja vanhusten hyväksi.

Kiitän kaikkia Teitä, jotka olette myötävaikuttaneet ja tukeneet tämän lehden valmistamista, ilman apuanne emme olisi onnistuneet. Kiitän myös kaikkia Teitä, jotka olette lehteämme ostamalla ja lukemalla tehneet toimintamme mahdolliseksi. Toivon, että tämä lehti olisi osaltaan tuomassa Teille hyvän joulun tunnelmaa.

*Toivotan Teille kaikille Hyvää ja Rauhallista Joulua
sekä
Onnellista Uutta Vuotta 1994*

Osmo Ojansivu

Joulu on Lahja

Eri maiden joulunviettoperinteet ovat erilaiset. Tuskin Jeesuksen kotimaassa Israelissa tai Namibiassa tai Kanarian saarilla joulua vietetään meidän tavallamme ja meidän perinteittemme mukaan. Jo lumi on yksi suomalaisen joulun keskeinen tekijä. Muistan lapsuuteni jouluista miten pettynyt olin, jos jouluna satoikin vettä tai räntää, puhumattakaan tilanteesta, jolloin lunta ei ollut ollenkaan. Sinänsä pieni asia, mutta kuitenkin suuri asia.

Vaikka perinteet ovatkin erilaiset, joulu itsessään on kaikkialla sama. Perinteiden erilaisuus kertoo vain siitä, millainen maailmamme on. Erilaisuushan on yksi elämämme perusominaisuuksia. Jotakin menee vikaan Jumalan luomassa ja ylläpitämässä maailmassa, jos sitä aletaan pakottaa samaan kaavaan, samankaltaistaa. Meidän tulisi nähdä erilaisuus rikkautena.

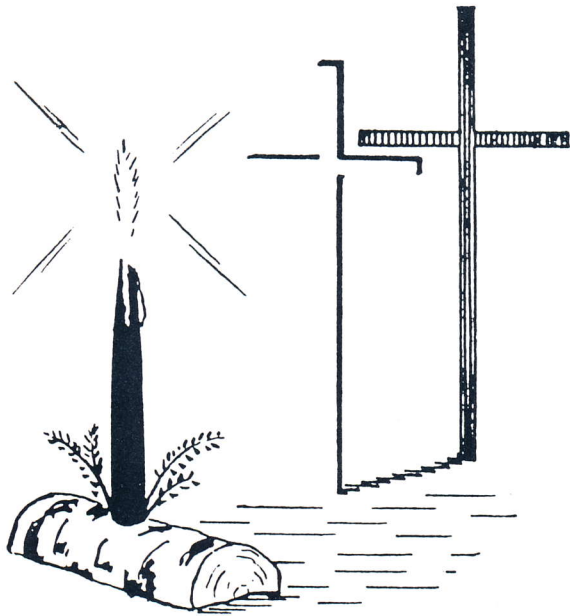
Edellä sanotusta huolimatta minua joulussa puhuttelee myös se, että se on itsessään kaikkialla sama. Sanoma on universaali, ajasta ja paikasta riippumaton. Sekin kertoo meistä ihmisistä. Me kaipaamme ja tarvitsemme elämällemme kestäväää pohjaa. Sanoma Jeesus-lapsesta seimessä on Jumalan viesti ihmiskunnalle. Se kertoo Jumalan rakkaudesta. Se kuuluu jokaiselle, jokainen tarvitsee sitä ja jokainen voi ottaa sen myös vastaan. Jumalan rakkaus Kristuksessa on edellytyksetön.

Me ihmiset olemme antaneet erilaisuuden johtaa väkivaltaan ja ristiriitoihin. Usein siksi, että haluamme valtaa ja hallita. Pidämme kiinni omista oikeuksistaamme. Itsekkyys ajaa meidät erilleen toisistamme. Suurimmat ongelmat ajasamme eivät johdukaan siitä, että ihmiset etsivät toisiaan ja hakeutuvat yhteen, vaan siitä, että ihmiset hakeutuvat erilleen toisistaan.

Joulun sanoma voisi avata meille myös sen tärkeän asian, että erilaiset ihmiset perheissä, työpaikoilla ja kansojen perheessä voivat elää sovussa ja rauhasa keskenään, kuunnella ja kunnioittaa toisiaan. Juuri tähän Jeesuksen Kristuksen syntymä tähtää.

Näitä suuria ja syviä ihmisyyden ja olemassaolon kysymyksiä on hyvä ainakin joskus pysähtyä miettimään yksin ja yhdessä. Tärkeintä nyt taas joulun ollessa luonamme on heittäytyä elämään rakkaitten ihmisten kanssa, kiitollisina ja iloisina siitä, että tulevaisuus ei ole pimeä ja suljettu, vaan Jumalan rakkauten valaisemana kirkas ja turvallinen.

HYVÄÄ JA SIUNATTUA JOULUA!

ELÄMÄN HERRA ON TULLUT

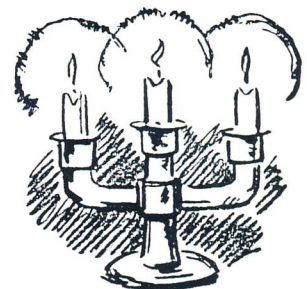
Joulujuhlan ydin-aiheena on elämän, valon, sisäisen rauhan ja sopusoinnun saaminen ihmissydämiin sen kautta, että Jumala, Elämän Herra on tullut ihmisenä ihmiskunnalle tätä kaikkea antamaan. — Kerran joukko korkeita olentoja, enkeleitä, elämän meille nykyisin käsittämättömässä vapaudessa nousi kapinaan Jumalaa vastaan kohotakseen yli Jumalan. — He saivat oman valtakunnan ja samalla ikuisen eron Jumalasta ja siitä elämän valosta ja autuudesta, joka voi olla vain hänessä ja hänen yhteydessään. — Tämöisen käsittämättömän lankeemisen mahdollisuus lienee vain aavistettava sisältyvän siihen jännitykseen, mikä elämässä itsessään löytyy. — Täten syntyneen pimeyden vallan houkutuksia seuraten ovat esivanhempamme ja heidän jälkeläisensä eksyneet samaan vallankumoukseen osallistumaan. Kuten 2:sta psalmista näemme tulevat seuraukset Jumalasta luopumisesta edelleenkin olemaan samat. — Jumalan armahtava rakkaus tarjosi ja tarjoaa pelastusta tästä. Siksi hän tahtoi tulla «Immanueliksi» s.o. ihmisenä meitä auttamaan. Jo lankeemuksessa, ja monesti sen jälkeen antamassaan lupauksen sanassa hän tarjoutui auttajaksi. Ensimmäisenä Jouluna Jumala tuli ihmisenä meidän syntiemme sovittajaksi ja lupaustensa Lunastajaksi. Tästä, ja yksin tästä, tulisi meidän jouluna iloita. — Harvat siitä ensimmäisenä jouluna iloitsivat. Jospa jo nyt, lähes parin vuosituhannen jälkeen tahtoisimme oikein todella yhtyä

enkeliin, Marian, Joosefin ja Bethlehemin paimenten joulutunnelmaan. Nythän me evankeliumin kautta pääsemme Jeesuksen syntymän sanomattomaan ihmeeseen syventymään ja osallistumaan. — Vasta myöhemmin kristillisessä Roomassa ruvettiin ulkonaista joulujuhlaa viettämään entisen, pakanallisen »Saturnalia»-juhlan asemesta. Sitä juhlaa olivat pakanoina ollessaan viettäneet pakanoitin tavalla sen johdosta, että siihen vuoden aikaan päivät alkoivat pidentyä ja käännettiin valoisampaa aikaa kohti. Se oli siis tavallaan valon juhla. Se seikka, että kristikunnassakin esiintyy paljon »pakanallistakin» joulunviettoa, ei kuitenkaan johdu ulkonaisen joulunvieton alkuvaiheista. Ihmiset viettävät jouluaan sisäisen mielialansa, kehitysasteensa ja siveellisen tasonsa mukaisesti. Sitäpaitsi olemme tässäkin riippuvaisia olevista oloista, ympäristöstä y.m. Tuo kaikki ei kuitenkaan saa viedä meitä, kristittyjä viettämään jouluamme niin, että unohtamme Jeesuksen. — Mutta vaikkakin joulunvietossamme pyrkii olemaan paljonkin almittaista, niin on siinä sittenkin aina jotakin korkeampaakin. Jollakin tavalla silloin enkeliin joulusaarna ja ilo koskettaa meitä.

Meidän oman elämämme, varsinkin lapsuutemme kaihotuimpia ja valoisimpia muistoja on varmaan muisto joulunvietoista lapsuutemme kodissa. Jokaisena jouluna me hengessämme uudestaan elämme jotakin lapsuutemme joulusta. —

Uskon, että tämä meillä vanhoillakin on aidointa jouluelämyksessämme. Ehkä joskus palautuu mieleemme säkeet »Oi jos oisit sydämeni Puhdas kuni kehdon lapsi, Raitis kuni oras uusi. Niin, jos oisit sydämeni!» — Jospa muistaisimme joulunvietossamme varoa kaikkea sellaista, mikä lastemme ja nuortemme muisteloissa tulevaisuudessa tummentaa heidän lapsuutensa jouluelämysten muistikuvia, joiden kerran pitäisi tuikkia kynttilöinä heidän jouluajatukseensa. Kehityksemme, näet, käy siihen suuntaan, että lapsuutemme koti ja kotiseutu tulevat vuosien vierieissä yhä rakkaammiksi ja ikäänkuin tehostavat ikikodin kaipeutta.

Olkoonpa tämänkin joulumme vietto iloa ja viihtyisyyttä terveydessä ja yltäkylläisyydessä, tai virumista vaivojen vuoteella, puutteen painostamina, tai muuten huolten ja elämän ristiriitojen ikäänkuin epätoivon umpikujaan ajamana, tai osittain molempia; kaikille meille saapuu taaskin taivaan jouluviesti: »Teille on tänään syntynyt Vapahtaja.»

Vainö Takala

Joulun sanoma

*"Nyt riemuitsen, nyt riemuitsen,
nyt kaikki hyvin on!
On lahja taivaan, kuulen sen,
jo tullut verraton."*

Näissä joululaulun säkeissä kuvastuu se ilo, joka mielissämme liittyy jouluun. Joulu on jatkuvasti "yli kaikkien juhla". Vuosisadasta toiseen se on onnistunut säilyttämään arvonsa ja arvokkuutensa ja silti pysynyt uutena ja tuoreena. Joka vuosi, keskellä pimeintä aikaa, sen valosaa väsyneen ja kylästyneen hymyilemään, saiturin ostamaan lahjoja ja kankeasormisen koristelemaan joulukuusta. Alusta pitäen joulun sanoma levisi nopeasti. Se on jo tavoittanut kaikki kansat, ja kaikista maista löytyy ihmisiä, jotka ovat sen omaksuneet.

Kristuksen syntymän paikka Beetlehem on vain muutaman kilometrin etäisyydellä Jerusalemissa. Se on suosittu matkailukohde. Tavallisesti matkaja pysähtyy myös Golgatalle ja pyhälle haudalle, jotka molemmat ovat Jerusalemissa. Israelissa nämä kolme paikkaa ovat lähekkäin. Täällä kaukana pohjoisessa, lumisen joulun maassa, asiat saattavat olla ihmisten mielissä toisin. Ajatuksissamme me muodostamme paimenten kanssa piirin seimen ympärille. On turvallista, valoisa ja kodikasta: lapsi on syntynyt meille. Hyvä näin, mutta mihin olemme jättäneet ristin ja tyhjän haudan? Olemmeko irrottaneet ne eri asiaksi? Haluammeko jouluna unohtaa Golgatan? Aikanaan sitten otamme vastaan pitkäperjantainkin ja iloit-

semme, kun se on ohi ja saamme juhlia pääsiäistä omana juhlanan.

Kuitenkin joulu, pitkäperjantai ja pääsiäinen kuuluvat erottamattomasti yhteen. Beetlehem, Golgata ja tyhjän haudan tulee muodostaa kokonaisuus. Joulun riemu on riemua läpi kärsimyksen. Me katsomme Joulun Lasta tietäen, että hän on voittaja.

Beetlehem on enkelten laulun ja ylistyksen paikka. Mekin kiitämme jouluna Vapahtajaamme, mutta parhainkin kiitoksemme on perin vaisu siksi, että tällä vajavaisella ymmärryksellämme emme pysty tajuamaan, mitä olemme lahjaksi saaneet. Itse Jeesus Kristus, jolle on annettu kaikki valta taivaassa ja maan päällä, asettuu rinnallemme, tulee mukaan elämäämme, ottaa kantaakseen jokaisen pelkomme ja ahdistuksemme. Nytkin jokaisen arkipäivän huolissa ja murheissa. Hän tahtoo olla mukana. Hän itse etsii meidän rakkauttamme ja tahtoo antaa anteeksi kaiken vääryytemme ja vajavuutemme, se on käsittämättömyys. Että hän kuulee huokauksenikin ja vie minut keran perille, se on ihme. "Oi tulkaa kaikki ihmiset nyt jouluriemuhun! Et puhdas, hurskas ole, et, mut veljeks ottaa sun nyt Jumalamme armoisin: Laps seimen kuuluu sullekin, Laps seimen kuuluu sullekin. Siis yhdy riemuhun!"

Kuitenkin joulu, pitkäperjantai ja pääsiäinen kuuluvat erottamat to-

masti yhteen. Beetlehem, Golgata ja tyhjän haudan tulee muodostaa kokonaisuus. Joulun riemu on riemua läpi kärsimyksen. Me katsomme Joulun Lasta tietäen, että hän on voittaja.

Beetlehem on enkelten laulun ja ylistyksen paikka. Mekin kiitämme jouluna Vapahtajaamme, mutta parhainkin kiitoksemme on perin vaisu siksi, että tällä vajavaisella ymmärryksellämme emme pysty tajuamaan, mitä olemme lahjaksi saaneet. Itse Jeesus Kristus, jolle on annettu kaikki valta taivaassa ja maan päällä, asettuu rinnallemme, tulee mukaan elämäämme, ottaa kantaakseen jokaisen pelkomme ja ahdistuksemme. Nytkin jokaisen arkipäivän huolissa ja murheissa Hän tahtoo olla mukana. Hän itse etsii meidän rakkauttamme ja tahtoo antaa anteeksi kaiken vääryytemme ja vajavuutemme, se on käsittä mättömyys. Että hän kuulee huokauksenikin ja vie minut keran perille, se on ihme.

*"Oi tulkaa kaikki ihmiset
nyt jouluriemuhun!
Et puhdas, hurskas ole, et,
mut veljeks ottaa sun
nyt Jumalamme armoisin:
Laps seimen kuuluu sullekin,
Laps seimen kuuluu sullekin.
Siis yhdy riemuhun!"*

Eeva Heikkilä

Enkeleitä – onko heitä?

Sastamalan Jouluun pyydettiin kirjoituksia. Kirjoitan tätä omaani Mikkelinpäivän aattona. Mikkelinpäivä puhuu enkeleistä. Jouluku on meille suurin enkelijuhla. Kaikkihan yhdymme virteen ”Enkeli taivaan lausui näin”. Itse myös uskon enkeleitten todellisiin tekoihin elämässäni.

Sastamala-nimi tuo minulle muistot kolmestakin vaiheesta, jotka olen asunut Karkun salaperäisen, kiehtovan luonnon keskellä. Kaksi niistä olen viettänyt Karkun Evankelisessa Opistossa opiskelun puitteissa Palvialan puolella järveä. Nämä olivat opiskeluvuorot 1944–45 sekä 1951–52. Siihen väliin sijoittui kolmen kuukauden työjakso Kotalassa, Karkun ja Suoniemen yhteisessä kunnalliskodissa talvella 1947. Siihen laitospulaisena oloni aikaan liittyy unohtumaton enkelikokemukseni.

Minua oli houkutellut työhön sinne Kotalan saarelle erä opistoveri, joka itse toimi siellä yöhöitajana usean vuoden ajan. Nuoria kun olimme, oli meille luonnollista talvella käydä opiston toveritiloissa ja muissa tilaisuuksissa vapaa-aikana. Ei se matka, joka tuskin penikulmasta puuttui, edestakaisinaan käveltyä silloin pitkältä tuntunut. Saimmehan välillä levätä opistokodin rakkaissa suojissa. Niinpä minulla silloin olikin kolme kotia: kunnalliskoti, johon pian olin kotiutunut, opistokoti Mainiemi sekä rakkaimpana kuitenkin vielä silloin lapsuuskoti Keikyässä. Sinne vain mieli paloi aina, kun oli työstä pari lomapäivää peräkkäin. Niinpä sinäkin varhaisena talviaamuna, jollin enkeliäni minut Kotalan lossin vaiheilla Kuloveden jäistä ylös nosti.

Ensin sinne jäihin kumminkin putosin. Lähdin kunnalliskodista tarkoituksella mennä Karkun asemalle aamujunalle. Juna olisi vienyt Äetsän asemalle ja sitä tietä kotiin. Opistolla käyntieni johdosta kuvittelin osaavani myös talvitien, jota lossin sijasta järven jäädyttyä käytettiin. Mutta enpä ollut saariston lapsia, enkä järven jään kavaluutta ymmärtänyt. En huomannut vaaraksi sitäkään, että yöllä oli satanut lunta ja aamukin vielä hämärä, joten helposti siinä oikea kulkureitti oli tietymättömissä. En ymmärtänyt palata takaisin kunnalliskotiin, joka vielä olisi ollut lähellä. Olisihan sieltä ilmapäivällä Turku-Tampere -tietä linja-autolla paljon helpommin päässyt Keikyän Kiviniemeen. Nuoruuteen kai helposti liittyy uhkarohkeutta. Luulipa vaan järven yli hyvin pääseväni. Mutta miten olisi käynyt edessä olevassa vaaranpaikassa ilman suojelusenkelinä, joka kulki rinnallani. En ollut kovin kaukana vastarannasta, kun putosin jäihin. Se, että sieltä ylös pääsin, vieläpä vieressä taas kantavalle jäälle, oli mielestäni enkelin teko. Sitten olikin vieressä jo lähellä rantaa oleva pienekö saari, johon pääsin ensihätään. Täytyi siinä olla enkeli rinnallani, kun aivan rauhallisena pystyin toteamaan tilanteen. Talvi-vaatteeni olivat kainaloita myöten kastuneet. Pakkasessa ne piankin alkaisivat jäätyä, eikä siitä hyvää seuraisi. Sain varmuuden, että enkeli, joka jo minut jäistä nosti, auttaisi vielä rannalle asti. Niinpä reippaasti kävellessäni pysyin lämpimänä sen matkan, pääsin turvallisesti rannalle ja tiesin jo jaksavani lossinhoitajan asunnon ovelle asti. Siellä aamuvarhaiselle oveenkol-

kuttajalle avautui todellinen paratiisi. Kohtelu oli osaaottavaa, suorastaan rakasta. Muistikuvani mukaan he olisivat olleet karjalaisperhe. Märkä vieras sai paidan ja vuoteen, jolloin omat vaatteidenkin he jo ilmapäiväksi osasivat saada kuiviksi. Muistan, että jo aamupäivälle lossinhoitaja oli käynyt katselemassa tulojälkiäni ja totesi, että vielä saaren ja rannankin välinen jää oli vaarallista. Minä siitä kuitenkin auttajilleni kiitollisena illaksi pystyin sitä aamulla jo aikomaani junareittiä matkamaan kotiin.

Kun Kotalassakin nyt jo on silta, on osa vanhaa lossiajan romantiikkaa kadonnut. Silti tästä sillasta sentään olen kiitollinen. On enkelillä ehkä siinä kohdassa vähemmän minunkin vartioimistani. Näin ajattelin, kun tänä syksynä sain autolla kyydittyä mennä sillan yli jopa lomailemaan entiseen palveluspaikkaani, nykyiseen Hoitokotiin Vähä-Ropoon.

Hyvän Joulun toivotukseni kaikille Sastamalan Joulun lukijoille vielä tuo tuttu laulusäe:

*”Niin pitkä on matka,
ei kotia näy,
vaan ihana enkeli
vieressäni käy.”*

Matti Koho

"Muksujen musiikkikoulu"

Kuvassa oleva Tyrvään seurakunnan musiikkikoulu, "MUKSUKSEN MUSIIKKIKOULU", valmistautuu viettämään joulua oman joulujuhlan merkeissä. Syksyn kuluessa on musiikillisia tervehdyksiä viety mm. osalle sairaalan väestä, joten toiminta ei ole rajoittunut vain koulutilana toimivan seurakuntatalon seinien sisäpuolelle.

Seurakunnan kuorojen ja musiikkiyhtyeiden joulu ja joulunalus-

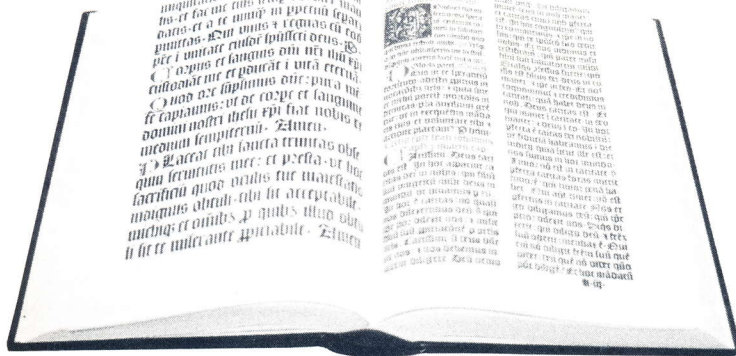
viikot kuluvat jumalanpalvelus- ja muissa esiintymisissä. Mm. Armas Maasalons adventti- ja joulupes-perit, esittäjänään Tyrvään Kirkko-kuoro, muodostavat jouluisen kokonaisuuden, jota ilman joulu esittäytyy vain kaupallisena juhlahumuna.

Kolmantena adventtisunnuntaina laulettavat "Kauneimmat Joululaulut", ovat muodostuneet kuorojen ja yleisön suureksi musiikkitahtumaksi, jolloin kirkko täyttyy

kaksi kertaa yhden iltapäivän aikana ääriään myöten.

Tyrvään kirkon joulukonsertti on vakiintuneen tavan mukaan neljännen adventtisunnuntain iltana. Ohjelmassa esiintyy perinteisesti Tyrvään Kirkko-kuoro, sekä tällä kertalla jousikvartetti, jonka sellistinä toimii Janne Hanhijärvi.

Keskeisenä sävelenä Tyrvään seurakunnan musiikissa soi: "Soli Deo Gloria — Yksin Jumalalle Kunnia"!

Antero Forss

Avaamaton joululahja

Taas lähestytään aikaa, joka on ilon ja rauhan aikaa, onko se sitä? Edessä on jokavuotinen kaos, joululahjojen osto, siivous, ruoanlaitto jne. Ihmiset juoksevat marketeissa ostamassa lahjoja läheisille ja tutuille antamisen ilosta tai velvollisuudesta. Talous on tiukoilla laman myötä. Mutta lahjoja täytyy olla, eihän joulu muuten ole joulu. Äidille ostetaan useimmiten joku taloustavara, isälle jokavuotinen kravatti tai alusasu ja lapsille paljon pelejä ja rihkamaa. Paketit avataan ja ilo on ylimmillään, lapset hihkuvat innoissaan, isä ja äiti hymyilevät vähän sisäänpäin: Kiitos rakkaani! Tällaista olen aina toi-

vonut. "Mahtavaa", mutta kuinka kauan. Peleihin on kyllästytty, isän kravatti kaapissa odottamassa jottain juhlantynkää ja äidin kattila tai mikä se onkin, tullut jo turhan tutuksi jokapäiväisessä käytössä.

On myös toisenlaisia jouluja. Isä, äiti ja 4—5 lasta. Isä työtön, alkoholisoitunut. Äidillä työtä jonkin aikaa, myös alkoholisoitumassa. Lasten koulu takkuu, kun ei pysty keskittymään läksyihin eikä kotona ole opastajaa. Valitettavan monessa kodissa alkoholilla on pääosa jouluna ja lapset peloissaan. Miksi näin? Mitä muuta me voisimme tarjota toisillemme ja itsellemme.

Joka Suomen kodissa on suurin lahja, minkä ihminen voi omistaa. Lahja, joka jää usein avaamatta. Raamattu, Jumalan sana. Avataan se tänä jouluna ja avataan myös sydämeimme ottamaan vastaan Jeesus Kristus omana henkilökohtaisena Vapahtajana. Silloin saat vastuksen moneen elämän vaikeaan kysymykseen: pelkoon, tuskaan ja ahdistukseen. Hän antaa sinulle levon. Uskomalla Häneen pääsemme syvemmin ymmärtämään, miksi joulu on ilon ja rauhan juhla.

Voit joulun elää joka päivä vaan, jos luot tämän päivän sanomaan ja silloin salaisuus jo sulle kirkastuu, on joulun lapsi läsnä aina.

Timo Kökkö

Rauhaa Israelille

Kevät Israelissa. Hermon on lumen ja jään peittämä, mutta hedelmäpuut kukkivat. Maa on saanut toivon.

Mitä enemmän saamme lukea siitä tiestä, minkä juutalaiset ovat joutuneet kulkemaan vuosisatojen kuluessa, sitä enemmän joudumme hiljaa ihmettelemään, kuinka paljon ihminen ja kansa voi kestää kärsimyksiä murtumatta ja tuhoutumaata. Saksan kolmannen valtakunnan juutalaisvainot paljastuvat vain yhdeksi vaiheeksi loputtomalla kärsimysmatkalla, josta olemme tienneet vain vähän. Inhimillisesti katsoen heillä ei ole voinut olla enää toivoa. Mutta uskonsa Jumalaan heillä kuitenkin oli. Heidän kohtalonsa synnyttävät mielikuvan kansasta, joka epäinhimillisimpien vainojen keskelläkin pukeutui rukousviittaansa saadakseen vain sanoa: ”Minä ylistän sinua, Herra”.

Tänä vuonna 45 vuotista olemassaoloaan juhlinut Israelin valtio on saanut kohdata monenlaisia asenteita. Yleisesti maailman myötätunto on näyttänyt kallistuneen arabien puolelle. Israel on tullut maahan, jota arabit ovat asuneet omanaan yhtä kauan kuin me suomalaiset omaa maatamme. Israel on tullut ja sanonut: tämä on meidän maamme. He ovat tulleet ja asuttaneet sen uudelleen. Kahden kansan keskelle on jäänyt asumaan viha.

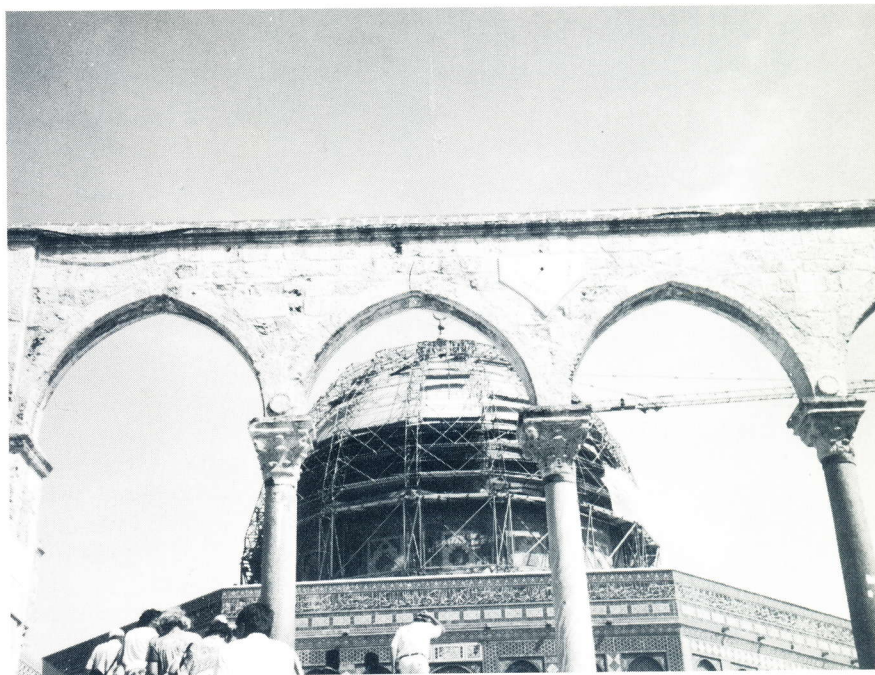
Koko maailma tietää, että kulu- neet 45 vuotta ovat tuoneet Israelin maan, sen yhteiskunnalliset laitokset, talous- ja tuotantoelämän, sosiaaliset ja terveydelliset olot ja ihmisen koko elinympäristön 2000 vuoden takaisesta tasosta nykyai-

kaan. Kaikesta lännen ja idän yhdessä ja erikseen harjoittamasta poliittisesta pelistä huolimatta itsenäisyytensä lopulta saanut Israel on halunnut alusta asti vakuuttaa, että kaikki aikaansaattava halutaan tarjota kaikille maassa asuville kansalaisuuteen ja uskontoon katsomatta. Sovintoa ei kuitenkaan ole syntynyt. Arabeilla on ollut vain yksi ohjelma: ajaa israelilaiset sinne, mistä olivat tulleetkin, työntää mereen.

Yhtä vakiintumaton on ollut Israelin ulkopoliittinen tilanne. Itse-

näisyssodasta lähtien maan min- kään naapurin kanssa ei ole voitu solmia rauhaa Egyptiä lukuunotta- matta. Kaikille rajoilla on ollut so- tatilan epävarmuus ja avoimuus. Israel ei ole saanut rauhassa raken- taata maataan.

Kulunut vuosi on ollut historial- linen. Israel, joka on halunnut kes- kustella vain tunnustettujen valtioi- den kanssa, on tullut neuvottelu- pöytään arabien järjestön PLO:n kanssa, ja monien vaiheiden jäl- keen on aikaan saatu sopimus, joka ensi kertaa merkitsee toistensa

Islam rakentaa. Jordanian kuningas Husseinin lahjana kiinnitetään Kallio- moskeijan kupolin katteeksi kultalevyt.

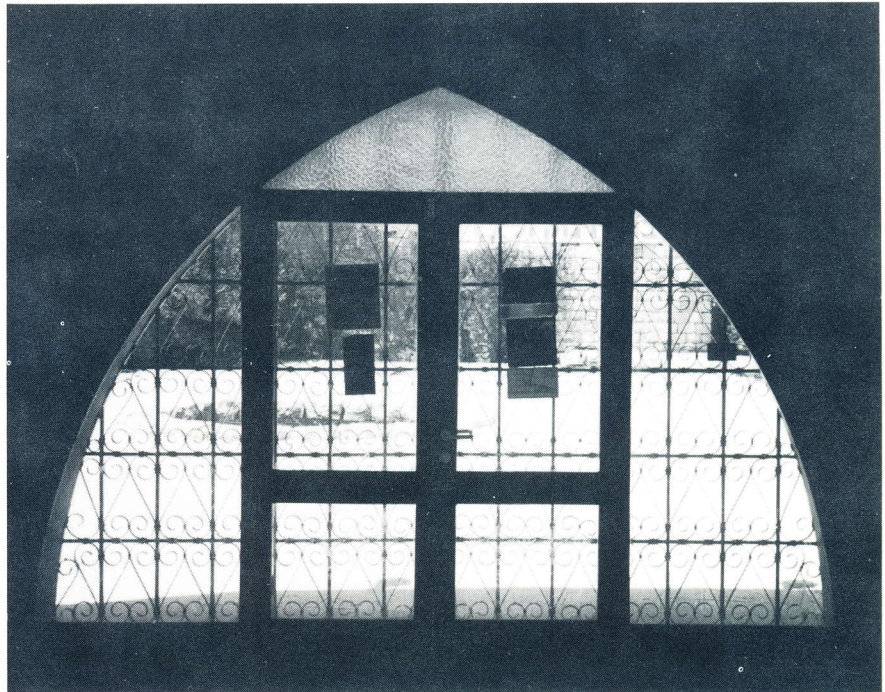
olemassaolon tunnustamista. PLO tunnustaa Israelin valtion olevan olemassa ja Israel tunnustaa PLO:n neuvottelukumppanikseen maassa asuvien arabien ja Israelin valtion välisten ongelmien selvittämisessä. Myöskin ensimmäiset sopimukset olojen normalisoimisesta on saatu aikaan. Arabeille on myönnetty oikeus Jerikon ja Gassan itsehallintoalueiden perustamiseen. Kaukaiset sukulaiset näyttävät löytävän mahdollisuuksia asua sovussa toistensa kanssa.

Tämän sopimuksen syntyminen näyttää käynnistäneen myös tunnustelut rauhaan tähtäävien neuvottelujen aloittamiseksi naapurivaltioiden, Jordanian ja Syyrian kanssa. Näyttääkö siltä, että on toteutumassa profettojen kaukainen näky ajasta, jolloin Israel asuu rauhassa.

Jeesuksen syntymäkirkon kellot Betlehemissä ovat vuodesta vuoteen kaiuttaneet jouluyön sanomaa: "Jumalan on kunnia korkeuksissa, maan päällä rauha." Meidän sukupolvemme ei yhtään kertaa ole voinut kuulla sitä Israelista tulevasta viestinä muuten kuin sanomana rauhasta, joka on Jumalan korkeuksissa oleva etäinen, mutta täällä milloinkaan toteutumaton säätämys. Toivoa toteutumisesta ei ole ollut. Sanan uskominen on täytynyt kuitenkin yrittää.

Tänä vuonna Betlehemin joulusanomaa saamme liittää myös toivon. Rauhan ruhtinaan maassa ja koko Lähi-Idässä orastavat milloinkaan aikaisemmin näkymättömät toivon merkit. Tie tulee olemaan pitkä, ainakin yhden sukupolven pituinen. Mutta jos ne miehet ja naiset joiden koko ikänsä on ollut pakko vain varustautua toinen toistaan vastaan, nyt pystyvät puristamaan toistensa kättä, varmasti voivat tulla myös sukupolvet, jotka alusta alkaen kasvavat yhdessä elämään ja rakentamaan ainutlaatuisia ja kauniita maataan.

Israelissa ihmiset ovat voittaneet itsensä. Israelin joulusanomalla on tänä vuonna paljon sanottavaa meidän suomalaistenkin hyväksymälle tavalle kohdata toisemme, kun yritämme asua tätä maata. "Maassa rauha" toteutuu vain siten, että ihmisessä tapahtuu jotakin.

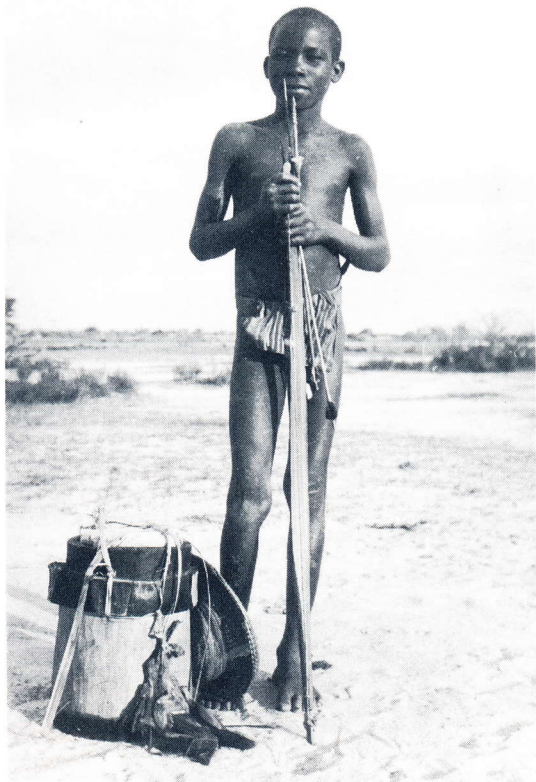

"Paikka sai nimen Beerseba, sillä siellä he vannoiivat valan toisilleen." Abrahamin kaivo Beersebassa.

Israel panee kuivan maan kukoistamaan. Ein Gevin kibbutsi.

Toini Härmä, lähetinä Ambomaalla 1939—1950

Pitkä joulu- kirkko- matka

*Paimen-
poika*

Joulu 1939 oli Suomessa ensimmäinen sotajoulu. Rauhan juhlan odotus oli muuttunut aivan toiseksi: epävarmuudeksi omasta ja isänmaan kohtalosta. Itselläni ei ole tästä henkilökohtaista kokemusta, mutta minulle tuo jouluyli 50 vuotta sitten on ikimuistoinen. Se oli ensimmäinen jouluni pois kotimaasta, kaukana Afrikan erämaassa, Namibiassa. Keväällä 1939 oli alkanut seikkailurikas matka lähetystyöhön Ambomaalle. Matka alkoi Turusta laivalla Saksan ja Englannin kautta Lounais-Afrikkaan Svakopmundiin ja kesti yli kaksi viikkoa. Varsinkin Saksassa sai jo kokea kiireisten sotavalmistelujen tuntua juutalaisvainooneen ja Hitlerin joukkokokouksineen. Näin itsekin, tosin kaukaa, myös Hitlerin. Svakopmundista matka jatkui kolme päivää junalla läpi hiekkadyynien ja aavikoiden Kap-kaupunkiin, joka ympäristöineen on varmasti eräs maailman kauneimpia seutuja. Hyväntoivoniemellä koti-ikävän lisäksi painoivat mieltäni hälyttävät, epämääräiset tiedot sotaan valmistuvasta Euroopasta. Aloitin opiskelun Stellenboshin yliopistossa suorittaakseni englantilaisen opettajatutkinnon. Kun joulukuun alussa menin luennolleni, niin eräs opettajani ojensi minulle kyyneleet silmissä paikallisen päivälehdessä Burgerin. Siinä oli etusivulla suurin kir-

jaimin: Neuvostoliitto hyökännyt Suomeen, Helsinki pommitettu raunioiksi, satoja kuolleita ja haavoittuneita. Näin pahoin ei todellisuudessa ollut. Opiskelu keskeytyi ja vaiherikas matka varsinaiselle työpaikalleni Ambomaalle alkoi joulukuun puolivälissä. Junamatka Kapista Ambomaan lähimmälle rautatieasemalle kesti kolme päivää. Joulukuu on siellä varsinaista sadekautta, ja tuo vuosi oli erityisen sateinen. Sen sai kokea jo junamatkalla, sillä sade oli rikkonut raiteet niin, ettei juna päässyt eteenpäin. Matkustajien oli laskeuduttava junasta ja käveltävä hiekkaliejussa kostean paikan yli. Näin juna kevyempänä pääsi läpi ja saavuttiin Tsumebiin saksalaiseen kaivoskaupunkiin. Ambomaa oli vielä sieltä 250 km päässä tiettömän erämaataipaleen takana. Sinne ei ollut mitään varsinaisia kulkuyhteyksiä. Viikon odottelun jälkeen saksalaisella lähetysasemalla sain kuulla, että viisi kuorma-autoa oli lähdössä viemään ambolaisia siirtotyöläisiä joulunviettoon kotiin Ambomaalle. Tarvittiin pitkät neuvottelut ennenkuin saimme luvan ”omavastuulla” päästä mukaan. Tiedettiin etukäteen, että matkasta tulisi erittäin hankala. Teitä ei ollut ja oli kuljettava Etosha-suolajärven rantoja. Maa oli kaikkialla liejuista hiekkaa, johon autot yhtämittä vajasivat. Kuorma-autojen avo-

naisilla lavoilla oli siirtolaismiehiä, jotka uudelleen ja uudelleen joutuivat työntämään autoja. Kuljettajina oli etelä-afrikkalaisia buureja, iloisia ja hyväntuulisia. Työtoverini kanssa olimme saaneet I-luokan paikat ohjaamossa kuljettajan vieressä. Siinä sitten istuttiin neljä päivää ja yötä ja tutustuttiin erämaan luontoon ja oloihin. Mutta perille päästiin: jouluyönä kello yksi saavuimme Onipan lähetys-

Kirkon nuorisujuhla.

Viljanpuintia.

asemalle Ambomaalle. Ambo-miehet hyppelivät autonlavalta maahan huutaen: Tue ja, tue ja po kegumbo! (Me tulimme kotiin) Minulle lopen väsyneelle matkamiehelle avautui silmien eteen näky, joka yhä vielä on elävänä edessäni: oli tropiikin pimeä yö, mutta tasaisella aukiolla, joka ympäröi vaatimatonta savikirkkoa, oli kaikkialla lukemattomia pieniä nuotioita, joiden ympärillä istui joukko ambolaisia keskustellen ja laulaen. He olivat tulleet jo illalla joulukirkkoon päästäkseen varmasti sisälle jumalanpalvelukseen, joka alkoi kello viisi. Silloinkin vielä oli tropiikin tumma yö, jota nyt nuo nuotiotulet vähän valaisivat. Kirkkoväki oli sekalaista: oli vanhuksia, oli äitejä, pienet lapset selkärepuissaan, oli lapsia ja nuoria, oli kotiin palanneita siirtotyömiehiä. Joukossa oli myös ei-kristittyjä, jotka uteliaisuudesta tai sydämen salaisesta kaipuusta olivat tulleet kristittyjen jouluun (omalilo guoshitushi). Puoletkaan eivät mahtuneet sisään kirkkoon, jossa alttarilla ja ikkunoilla paloivat kynttilät, mutta permannolla seurakuntalaisten keskuudessa oli lukemattomia pieniä myrskylyhtyjä. Sähköä ei maassa silloin vielä ollut. Tunnelma oli näin ensikertalaiselle ainutkertainen ja unohtumaton. Väsyneinä, mutta sanoinkuvaamattoman onnellisena sain olla mukana ensimmäisessä ambolaisessa joulukirkossani. En silloin vielä osannut yhtään maan kieltä, oshindongoa, mutta se ei haitannut. Monissa virsissä oli tuttu suomalainen sävel ja tuskin koskaan olen sisäistänyt joulun sanomaa niin voimakkaasti kuin silloin: Inaamu tila... Älkää peljätkö teille on syntynyt Vapah-

taja. Hän on Kristus Herra. "Siinä se on, se joulun suuri salaisuus, jonka saa kokea niin pohjoisen lumen ja jään keskellä kuin etelän helteessä erämaassa. Ei tarvinnut pelätä sodan kauhuja Euroopassa, ei tuntematonta tulevaisuutta Namibian autiomaassa. Jumalanpalvelus kesti yli kaksi tuntia, sillä sitä juhlistivat useat seurakuntalaisten pikku kuorot. Urkuja ei kirkossa ollut. Pitkälle iltapäivään seurakuntalaiset viipyivät kirkkoaukiolla seurustellen ja laulaen. Lämpimästi ja ystävällisesti ambolaiset toivottivat uuden lähetin tervetulleksi.

Iltpäivällä oli Onipan seurakunnan silloinen kirkkoherra Leonard Auala, myöhemmin Ambokirkon ensimmäinen piispa, kutsunut suomalaisia lähettejä kotiinsa. Se oli aivan tavallinen ambolainen koti; laaja, paaluitauksen ympäröimä pihamaa, jossa oli useita pyöreitä olkikattoisia savimajoja talon kaikille asukkaille. Kun astuin paaluitauksen sisään ovena toimivan haarukkapuun yli, pysähdyn hämmästyneenä katsomaan näkyä piha-

maalla. Siellä oli useita pingotettuja palmunlehtinaruja, joissa riipui kymmenittäin suuria sammakoita, todella upeita ja suurikokoisia, takajaloistaan kiinnitettyinä kuten pyykkiä ikään. Runsas sadeaika oli tuonut laaksoihin sammakoita, joista saataisiin hyvää särvintä ambolaisten usein köyhään ravintoon. Sammakot puhdistetaan ja kuivataan auringonpaisteessa myöhemmin käytettäväksi. Ei meille sentään sinä joulupäivänä tarjottu sammakkopaistia, mutta myöhemmin vuosien mittaan sain ambokodeissa puuron kera sammakonreisipaistia. Ja mikäpä siinä hyvältä se maistuu. Toukokuun alussa Suomesta alkanut matka joulukirkkoon oli päättynyt. Alkoi arki ja työ, johon mahtui vielä 12 yhteistä joulukirkkoa rakkaiksi tulleiden ambolaisten kanssa. Yhteydet kotimaahan olivat olleet koko sota-ajan poikki, ei saatu eikä lähetetty kirjeitä eikä lahjoja, eikä saatu valuuttaa Suomesta. Olimme niinsanottuja orpolähettejä. Vasta 40-luvun lopulla alkoi tulla luotettavaa tietoa Suomen tilanteesta. Vapaus oli säilytetty suurin uhrauksin. Ambo-kansa puolestaan joutui myöhemmin käymään oman raskaan vapaustaistelunsa. Pari vuotta sitten sain vierailta vapaassa Namibiassa vanhojen rakkaitten ystävien luona. Silloin sain uudelleen ja uudelleen kuulla: Me iloitsimme koko sydämeistämme maan vapaudesta ja itsenäisyydestä, mutta vielä enemmän iloitsimme siitä vapaudesta, jonka joulun suuri Herra, Vapahtaja on meille antanut: vapaudesta synnin ja kuoleman vallasta. Me kiitämme suomalaisia siitä, että he ensimmäisinä olivat tuomassa meille joulun suurta sanomaa; "Älkää peljätkö teille on syntynyt Vapahtaja".

Peltoa kuokitaan.

Dosentti Antti Lappalainen

Raamatun tähtitaivas ja tietäjät itäisiltä mailta

“Missä se juutalaisten kuningas on, joka on syntynyt? Me näimme hänen tähtensä nousevan taivaalle ja tulimme osoittamaan hänelle kunnioitustamme.” Näin kyselevät viisaat itäiset astrologit Matteuksen evankeliumissa.

Tässä artikkelissa tutkitaan taivasta ja tähtiä pyörittäen tietokoneessa WSOY:n ja Kirkon keskusrahaston vuonna 1992 julkaisemaa raamattuohjelmaa. Ohjelma etsii hetkessä kaikki annettujen hakuehtojen mukaiset tekstin kohdat uudesta raamatunkäännöksestä.

Itäisiltä mailta tulleet tietäjät saattoivat tulla esimerkiksi Babyloniasta, jossa tähtitieteen harrastus oli pitkällä jo toisella vuosituhannella ennen ajanlaskumme alkua. Jo tätäkin ennen, noin tuhatta vuotta aikaisemmin olivat egyptiläiset kehittäneet kalenterin, jossa oli 12 kuukautta ja 365 vuorokautta.

Raamatun universumissa aurinko kiersi maata, maailmankaikkeutta kattoi taivaan kupu tutun teltan tavoin, ja tätä kaikkea Jumala kaikkivaltias valvoi: “Korkealla hän on, maan piirin yllä, maan asukkaat ovat hänelle kuin heinäsiirakoita. Hän leväytti auki taivaan kuin kankaan ja jännitti sen kuin teltan asuttavaksi.” Jes. 40:22.

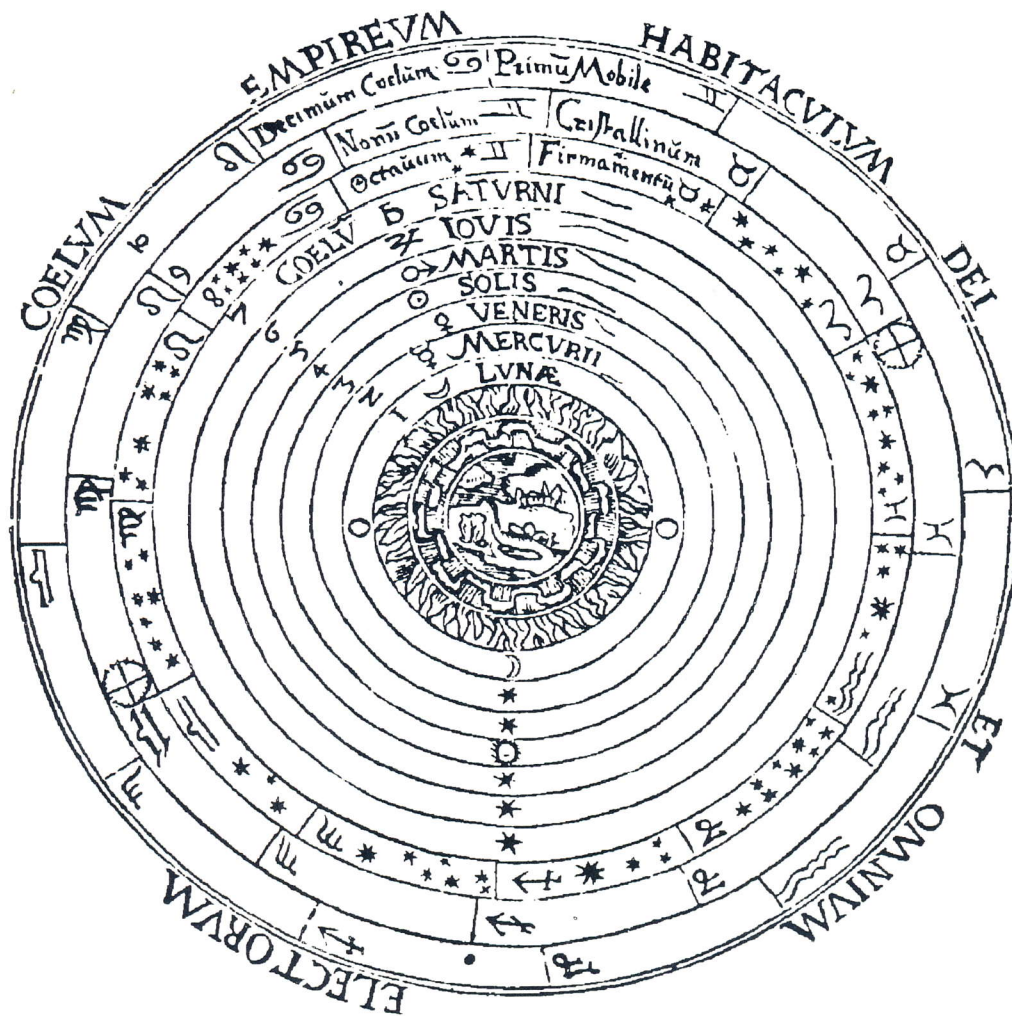
Kaikki asiat eivät kuitenkaan ole sitä, miltä ne näyttävät. Käsitys auringon kiertoliikkeestä maan ympäri näytti näköhavaintojen ja Raamatun valossa niin vahvalta, että katolisen kirkon tuomioistuimien vielä vuonna 1600 tuomitsi Giordano Brunon julkisesti torilla poltettavaksi Roomassa, koska hän oli kirjallisesti epäillyt tätä maailmankäsitystä. Kaukoputkellaan taivasta tähystellyt Galileo Galilei selviytyi muutamaa vuosikymmentä myöhemmin hengissä inkvisition käräjistä vain puheitaan perumalla.

Matteuksen maininta itämaisista tietäjistä toi astrologit esiin hyvin myönteisessä valossa. Raamattu ei kuitenkaan ole erityisen suopea tähdistä ennustajille, pikemminkin päinvastoin. Israelin Jahve ei hyväksynyt kilpailijoikseen taivaan tähtiäkään. Raskaimman arvostelun sai Juudean kuningas Manasse, joka “kumarsi ja palveli taivaan tähtiä” eli “teki samoja iljettävyksiä kuin ne kansat, joita Herra oli hävittänyt israelilaisten tieltä”. “Herran temppelin molempiin esipihoihinkin hän rakensi alttareita taivaan tähdille.” 2. Kun. 21:2-5.

Yhtä arveluttavia olivat horoskooppien tekijät, “nuo taivaan jaottelijat ja tähtien tähyäjät, jotka aina uuden kuun tullen ilmoittavat, mikä sinua odottaa!” Profeetta Jesajan mukaan “he eivät voi pelastaa edes itseään”. Jes. 47:13.

Vanhoiden tähtikarttojen tekijöillä oli vilkas mielikuvitus. Tähtikuviot piirrettiin kirkkaimpien tähtien muodostamien mielikuvien mukaisesti. Kuvallähde: Tähtitiedettä harrastajille IV, Porvoo: WSOY.1965.

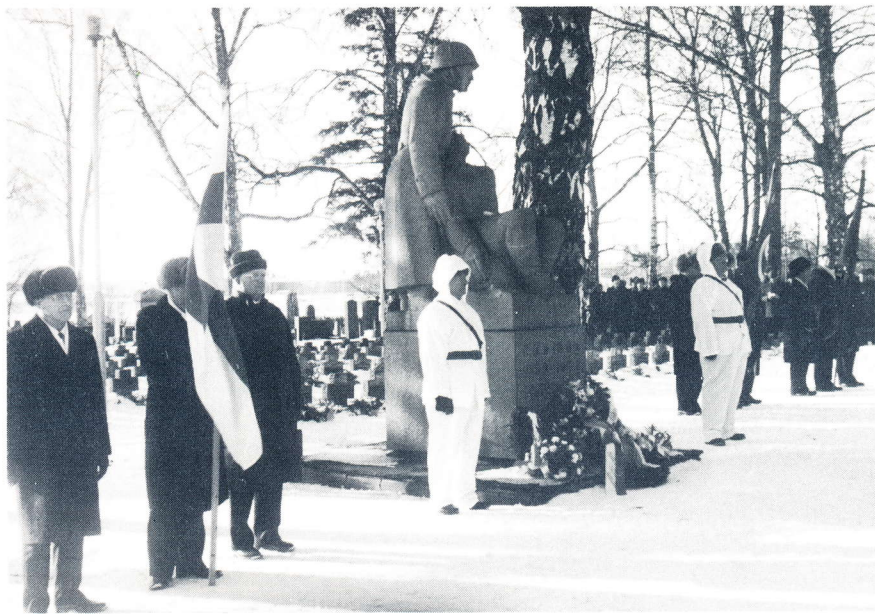
Raamatun universumin keskellä oli Maa, jota Kuu, Mercurius, Venus, Aurinko, Mars, Jupiter ja Saturnus kiersivät. Näiden taivaankappaleiden ulkopuolella olivat Jumalan ja autuaiden asuinsijat. Piirros sisältyi Antwerpenissä vuonna 1539 painettuun Petrus Apianuksen teokseen *Cosmografia*.

Babylonialaiset ja egyptiläiset nimittelivät tähdistöjään eläinten mukaan. Myöhemmin tähtinimistöä kartuttivat erityisesti kreikkalaisen taruston hahmot. Kun roomalaiset omaksuivat tähtitietonsakin paljolti kreikkalaisilta, tunnetaan monet alunperin kreikankieliset tähtinimet nykyisin latinankielisessä asussaan.

Itämaisia tietäjiä johdattanut tähti ei ollut ainoa kerta, jolloin Jumala lainasi taivaankappaleita omiensa avuksi. Kun Joosua taisteli amorilaisia vastaan, pyysi hän israelilaisten kuullen: "Aurinko, pysy paikallasi Gibeonissa, Kuu ole liikkumatta Aijalonin laakson yllä." Ja aurinko seisahtui kiertokulullaan taivaan laelle kokonaiseksi päiväksi, "kunnes kansa oli kostanut vihollisilleen". Joos. 10:12-13.

Yritykseni etsiä Elektronisesta raamatusta tähtien nimiä ovat toistaiseksi tuottaneet vain muutaman positiivisen löydöksen. "Leijonan tähdistön hän on tehnyt, Orionin ja Seulaset ja eteläisten tähtien tarhat." Job. 8:9. Kreikkalaisessa mytologiassa Seulaset eli Plejadit olivat Atlaksen seitsemän tytärtä, jotka ylijumala Zeus muutti tähdiksi taivaalle. Ne näkyvät Härän tähdistössä. Orionin surmasi Artemis ja hänkin muuttui taivaan tähtikuvioksi. Lisäksi profeetta Aamos (5:26) puhuu tähtijumala Kijjunista, joka nykyisin tunnetaan Saturnuksena. Samalla taivaan objektilla on toisaalla (Apt.t. 7:43) nimenä Raifan-jumalan tähti.

Edellä esittämäni lyhyt katsaus Raamatun tähtitaivaalle osoittaa, että avaruuden ilmiöitä tulkitsivat muutkin kuin itämaiden tietäjät. Profeettojen universumissa tähdet varmasti kiersivät tiukasti radoillaan, mutta Jobin tavoin jotkut muut saattoivat epäillä, että Jumala oli jäänyt liian kaukaiselle kehälle. "Pilvethän peittävät hänet, ei hän tänne näe, hän kulkee tietään kaukana taivaan äärillä." Job. 22:14.

Anja Suni

Hautaus- maa- kulttuuri

*Vammalan Seudun
Sotaveteraanien kunniaavartio
sankarihaudalla 13.3.1989*

Kaikissa kulttuureissa on vainajien leposijoja kunnioitettu ja monin tavoin koetettu helpottaa siirtymistä tuonpuoleiseen. Hautausmaa-alue on eristetty muusta maailmasta aidalla. Esikristillisessä hautauksessa pantiin vainajien mukaan hauta-antimia, esineitä, joita vainajan arveltiin tarvitsevan tulevassa elämässään. Meidän aikakaudellemme on ominaista muistomerkkien pystytys ja hautojen hoito. Suomessa hautausmaiden hoitoa säätelee kirkkolaki, johon sisältyy hautausmaalaki sekä hautausmaiden ohjesäännöt. Hautausmaalta luovutetaan sukuhautoja enintään viideksikymmeneksi (50) vuodeksi ja kertahautoja enintään kahdeksikymmeneksi (25) vuodeksi.

Tyrvään kirkon vieressä oleva hautausmaa on ollut vainajien leposijana jo yli 130 vuotta. Alue on alunperin ollut pieni ja täyttyi nopeasti. Koska haudat lunastetaan määrääjäksi, on vanhimpia hautoja jouduttu ottamaan uudelleen käyttöön. Miespolvien aikana on tämän, kuten muidenkin hautausmaiden ilme muuttunut. Kansanomaisen kertahautojen puhuttelevat puuja rautaristit ovat saaneet väistyä. Nykyisin tähän hautausmaahan haudataan vain sukuhautoihin. Vanhojen hautojen muistomerkit ovat erilaisia, yksilöllisiä, ei standardikiviä, kuten uudemmilla hautausmailla.

Kirkon eteen on annettu hautasija 220 sankarivainajalle. Heidän muistoaan kunnioittamaan seurakunta on pystyttänyt huittislaisen

kuvanveistäjän, Lauri Leppäsen (1895—1977) veistämän sankari-patsaan.

Merkittävä hauta on myös Gallénin perhehauta, aidattu alue, jossa kohoaa mahtava paasi. Paateen on Akseli Gallén-Kallela ikuistanut isänsä piirteet reliefiksi. Hautapaikan Gallén sai seurakunnalta palkaksi ansiokkaasta toiminnastaan kirkon rakentamishankkeessa. Hautausmaan hoitoa varten perhe perusti vuonna 1930 ”Peter Wilhelm Gallénin sukuhautarahaston”, jonka koroilla piti hautoa hoitaa. Inflaatio lienee kuluttanut kyseisen rahaston, koska siitä on vain perustusasiakirjan jäljennös tallella. Seurakunta hoitaa nyt haudan.

Hautamerkeistä puhuttaessa ei pidä unohtaa Adolf Aarno (1879—1918), tyrvääläissyntyistä kuvanveistäjää. Aarno oli ansiokas taiteilija, joka eli vaiherikkaan ja lyhyen elämän. Hän nimittäin kuoli jo 39-vuotiaana. Roismalalaisen nahkuri Virtasen pojasta tuli ensin leipurin kisälli ja kansakoulunopettaja, ennenkuin hän kirjoitautui Helsingin Taideyhdistyksen piirustuskouluun. Koulun jälkeen hän toimi piirustuksenopettajana. Pariisiin ja Berliiniin suuntautuneilla opintomatkoillaan hän opiskeli kuvan- sekä kivenveistoa. Tampereelle Aarno sitten perusti kiviveistämön, jossa hänellä oli avustajanaan nimekkäitä taiteilijoita. Kalevankankaan hautausmaalla on runsaasti Aarnon hautakivimonumentteja.

Aarnon omalle haudalle, Roismalan uudelle hautausmaalle, joka

sekin on perustettu jo viime vuosisadan puolella, on pystytetty hänen oma veistöksensä Sureva vanki. Tämän veistoksen Aarno teki suomalaisen Spalernajan vankien muistoksi. Se palkittiin kultamitalilla Pariisissa ja Pietarissa, jonne se ostettiin. Vallankumouksen melskeissä Aarnon veli haki veistoksen Suomeen. Kuvanveistäjä Evert Porila poisti siinä olleet rikkoutuneen kalteriristikon.

Tyrvään vanhan hautausmaan vaupussodan muistomerkki on taiteilijan viimeisiä töitä. Se pystytettiin paikoilleen vasta hänen kuolemansa jälkeen.

Hautausmaiden ilme ja luonne muuttuvat aikakausien vaihteluissa. Viime vuosien uudet kauneuskäsitykset sekä taloudelliset syyt ovat suuresti muuttaneet pyhiä puistoja. Kirjallisuuspäivillä professori Anto Leikola kiinnitti huomiota hautamuistomerkkeihin ja standardisoimiseen. Hautojen reunakivet on poistettu. Kivet ovat suorissa riveissä, samankokoisia ja näköisiä. Seuraava vaihe hänen mielestään olisi se, että kiveen haktaisiin vain sosiaaliturvatunnus. Miten samanarvoista ja yksitoikkoista olisikaan tulos.

Polttohautousten yleistyessä hautausmaan tarve pienenee. Ehkä ei olekaan tarpeen nopeasti kierrättää hautoja uuteen käyttöön. Ehkäpä hautausmaa voi säilyä pitempään perinteisenä vainajien lepopaikana. Uusinta hautaustapaa edustavat muistolehdot, jossa hautapaikka on nimetön.

Arto Jaatinen

Suur- Sastamalan kirkkopyhä ja Karkun seurakunnan ainakin 700-vuotisjuhla

*Juhlajumalan-
palveluksessa saarnasi
emerituspiispa Mikko Juva.*

Karkun seurakunnan ja Tyrvään seudun Kotiseutuyhdistyksen järjestämää kesäjuhlaa vietettiin heinäkuun 18. päivänä 1993. Juhlajumalanpalveluksessa saarnasi emeritusarkkipiispa Mikko Juva ja päiväjuhlassa sai suomenkielisen kantaesityksensä Gustav Anton Brakelin ”Wäinämöinen”, lyyrinen näytelmä vuodelta 1829. Kirkkopyhään oli kutsuttu mm. kaikkia niitä seurakuntia, jotka aikojen myötä ovat tästä Suur-Sastamalasta itsenäistyneet.

Kirkkoherra Arto Jaatinen toivotti juhlayleisön tervetulleeksi ja valotti menneisyyttä seuraavin sanoin:

Sastamalan seurakunnan ja kirkon vaiheilta on niin paljon historiallista tietoa, tarinoita, kertomuksia, erilaisia olettamuksia, että laatiessani tätä katsausta menneeseen, on ollut vaikea valita, mitä toisille lyhyesti kuluneiden 700 vuoden ajalta.

Jo ennen kristinuskon maahamme tuloa oli Satakunnasta kehittynyt läntisen Suomen tärkein kulttuurikeskus. Tämän maantieteellinen asema oli sitä edistänyt. Ala-Satakuntaan oli muodostunut rikas maanviljelys- ja rintamaakulttuuri, jota antoisa kalastuselinkeino oli myös avustanut. Tämän rinnalla samanaikaisesti kasvoi ja muodostui Ylä-Satakunnan mahtava eräkulttuuri.

Historiantutkimuksemme on myös selvittänyt, että Sastamalan ja Vanajan Hämeen talonpoikaisyhteiskunnat kävivät keskenään hyvin

vilkasta kauppaa ilman välikäsiä, koska välimatka oli lyhyt ja helpokulkuinen. Näin Vesilahti ja Lempäälä sekä Pirkkala ja Kangasala kuuluivat samaan yhdyskuntapiiriin Sastamalan kanssa ja muodostivat aluksi Sastamalan seurakunnan, johon sitten Kyrökin liitettiin.

Kun Suomeen tehtiin ensimmäinen ristiretki, niin sen vaikutukset ulottuivat jo silloin Kokemäenjoen yläjuoksulle, mutta koska järjestynyt kristillinen seurakuntaelämä koki suuria vaikeuksia 1100-luvulla jo Varsinais-Suomessakin niin

Sastamalassa tuskin voidaan puhua tänä aikana sellaisen muodostumisesta. Näin tapahtui vasta 1200-luvun alussa. Tosin tutkimus kelttiläislähetysten ja -kirkon toiminnasta täällä olettaa seurakunnallisen elämän muodostusta tapahtuneen.

Monet seikat osoittavat, että Karkussa Karkunkylä on ollut varhaisin uskonnollinen keskus, jossa Arven talon Kirkkovainiolla on rautakautinen polttokalmisto.

Karkun kylässä Kirkkovainio ulottuu Arven, Passin ja Hulkarin talojen alueelle ja muodostaa nykyään yhtenäisen peltoaukean, jonka pinta-ala on suunnilleen 8,5 hehtaaria.

Keskellä Kirkkovainiota on isohko matalakumppuinen riihimäki, jonka pohjoisreunaa kutsutaan Memmo-kallioksi. Prof. J. Rinne toimitti v. 1904 kaivauksia Arven Kirkkovainiolla ja tapasi Memmo-kalliolla neljä hautakumpua sekä yhden hautapaikan, osaksi hävitetyt, ja aivan riiden seinältä löytyi keihään kärki. Lähellä taloa oli myös hävitetty haudansija sekä yksi hautakumpu. Ottaen huo-

mioon, että näin suuri alue Karkun kylässä on vanhoissa kartoissa nimetty Kirkkovainioksi, täytynee olettaa, että kirkolla on ollut läheinen yhteys tähän kylään. Tiedemiesten keskuudessa onkin vakiintunut sellainen käsitys, että Sastamalan suuren seurakunnan ensimmäinen kirkko on sijainnut tässä kylässä, eräiden käsitysten mukaan tuolla Arven Kirkkovainion Memmo-kalliolla.

Tarinat kirkkomatkoista ja kirkkoteistä Karkkuun antavat kuvan muinaisesta Sastamalan seurakunnasta.

– Ensimmäinen kirkko, jossa Karviasta on käyty, oli Karkun kirkko.

– Tarina lausuu: ensiaikoina kävivät kyröläiset ynnä ikaalilaisten kanssa kirkkoa Karkussa asti, josta syystä vielä yksi paikka Karkun kirkossa sanotaan Kyrönkulmaks.

– Kauha- ja Nummijärviltä tietää perimätieto, että kurikkalaiset ovat kulkeneet Karkun kirkolle.

– Perimätieto muistaa lapväärtäiläisten ensimmäisen hautausmaan olleen Sastamalassa.

– Pohjanmaalta kuljettiin ennen kirkon etelämailla Karkuh. Tie kulki varpeita pitkin Pyhänmaan ja Kirkkosalon läpi.

– Merikarvialta kulki kirkkotie Siikaisten läpi Susiteitä ja siitä Pomarkkuun ja siitä edelleen Laviaan ja sieltä Veteläsalmen tietä nykyisen kirkonkylän seudulle ja siitä Suodenniemelle, Mouhijärvelle ja Karkkuun. Ruumiita kuljetettiin purilailla Merikarvialta saakka, kertoo Pertti Virtaranta kirjassaan: Elettiin ennenkin.

– Kouko oli kihniäläisten lepopaikka Karkun kirkkomatkalla.

Näiden lukuisten tarinoiden yhtäpitävyys vahvistaa niiden totuudenmukaisuutta. Vanhimmat on merkitty muistiin 1700-luvulla.

Sastamala mainitaan myös Pyhän Henrikin ihmetekojen luettelossa, joka on peräisin vuodelta 1290, mistä on 700 vuotta.

Näiden tarinain perusteella voidaan Sastamala jo olennaiselta asemaltaan hahmottaa. Siihen ovat kuuluneet Karkun naapurit Tyrvää, Vesilahti, Lempäälä, Pirkkala sekä koillisessa suuri Kyrö, Orivesi ja Ruovesi, pohjoisessa alueet aina Kihniötä, Parkanoa ja Peräseinäjokea myöten, luoteessa ja lännessä

Lavia, Kankaanpää, Honkajoki, Karvia, Isojoki, Siikanen, Merikarvia. Raja varsinkin pohjoisessa on ollut varhaisimpina aikoina epä-määräinen, enemmän tai vähemmän eränautintaan kuin kiinteään asutukseen perustuva. Kirkkotiet, järvireittejä ja tasaisia kangasmaita pitkin, ovat samalla olleet eränkävynnin väyliä, joita myöten asutuskin on levinnyt näiltä seuduilta kauas luoteeseen ja pohjoiseen, Keuruulle ja Pihlajavedelle asti.

Muinaisen Suur-Sastamalan kuvaa täydentävät historiallisista lähteistä löytyvät luettelot eräalueista. Pohjoisin tunnettu sastamalalaisten eräsija on ollut Menkijärvi Alajärvellä, koillisin Tarjanneveden rannalla ja läntisimmät Merikarvialla. On outoa, että kaikissa kansantarinoissa kerrotaan kirkkomatkoista Karkkuun ja Karkun kirkkotiestä. Sastamala-nimeä ei kansa tunne. Onko nimi ollutkin luonteeltaan vain hallinnollinen? Silloin olisi ymmärrettävää, ettei sitä tavallinen kansa olisi tuntenut.

Tunnetuilla ankarilla toimenpiteillään Kustaa Vaasa pakotti 1500-luvun puolivälissä Sastamalan sydänalueilla asuvia eräsijojen omistajia asuttamaan ja viljelemään näitä kaukaisia maitaan. Niille oli muutettava, jotta omistusoikeus olisi säilynyt. Muuten valtio tai Kustaa Vaasa itse olisi saanut ne omistukseensa.

Tapahtuneesta muutosta todistavat monet nimet:

- Laihialla on Rokanmaa, Karkun Innalassa on Rokan talo.
- Ilmajoen Tuiskulaa vastaavat Karkun ja Mouhijärven Tuiskut.
- Kurikan Huidannevaa vastaa Karkun ja Lavian Huida.
- Ilmajoen Kuuttilahti ja Karkun Kuutti vastaavat toisiaan.
- Töysässä on Passinkangas, Karkussa yhä Passin talo.
- Alajärvellä on Karkkulaisen-neva, Lappajärven Kauhajärvellä Sastamankangas.
- Synnyinkyläni Karvala Lappajärvellä on saanut asutuksensa Karkun Karvalta, jne.

Alkuperäinen Sastamalan seurakunta on ollut eronomaisen laaja, mutta jo varhain ennen vuotta 1400 siitä erosivat Pirkkala, Hämeenkyrö, Lempäälä Vesilahti, Närpiö,

Mustasaari (Vaasa) ja Isokyrö, jotka rakensivat omat kirkkonsa. Hajoaminen jatkui vuosisatojen aikana, mutta monet Suur-Sastamalaan kuuluneet seurakunnat itsenäistyivät vasta viime vuosisadalla ja jotkut jopa tämän vuosisadan puolella, viimeisimpänä Suoniemi vuonna 1942. Lasketaan, että Sastamala on eronnut 20 suurempaa seurakuntaa ja kun niistä taas aikojen kuluessa on muodostunut uusia seurakuntia, niin voidaan sanoa, että lähes 90 seurakunnalla on juurensa Suur-Sastamalassa. Paikallaan on pysynyt kuitenkin Karkun vanha kirkko, jota nyt kutsutaan Sastamalan kirkoksi, vaikka onkin epävarmaa, onko vanha kansa tätä kirkkoa tällä nimellä ollenkaan tuntenut.

Täsmällistä tietoa tämän kirkon perustamisesta ei ole löydettävissä, mutta todennäköistä on, että rakentamisluvan on antanut paavi Gregorius IX. Hän antoi silloiselle Suomen piispa Tuomaalle 31.1. 1229 oikeuden ottaa kirkon haltuun pakanuudenajan uhrilehdot ja kulttipaikat. Vanha perimätieto kertoo, että munkit rakensivat kirkon, ja näyttää siltä, että kun ensimmäiset munkit tulivat Suomeen Sigtunan Dominikaaniluostarista Birger Jaarlin ristiretken mukana v. 1249 heillä on ollut keskeinen osa kirkon rakennusvaiheissa. Siihen viittaavat perimätiedotkin, että kirkon yhteydessä on ollut luostarirakennuksia. Sellainen oli ainakin nk. Luukkaan kappeli, joka sijaitsi kirkon pohjoisseinän ulkopuolella.

Kirkossa on säilynyt seutumme vanhin, vuosiluvulla varmistettu muistomerkki, hautakivi, johon on hakattu edesmenneen, tuntemattomaksi jääneen papin puumerkki ja vuosiluku 1304. Tähän perustuen prof. Otto I. Meurman on todennut, että kirkko on rakennettu ennen tuota mainittua vuotta. Toisen tiedon mukaan kirkko olisi valmistunut 1300-luvun ensimmäiselle vuosineljännekselle tultaessa.

Karkun historioitsija Väinö Selander on sanonut: ”Karkku on kuin Turun kaupunki, kumpaakaan ei ole koskaan perustettu. Ne ovat olleet olemassa aikojen alusta.” Muinainen Sastamala eli Karkku on ollut kristinuskon eteentyönnetty linnake ja samaa ikäluokkaa kuin Turku kirkkoineen ja linnoineen.

□

Karkun seurakunnan 700-vuotisjuhla 18.7.1993

Hopealaatta penkin päässä.

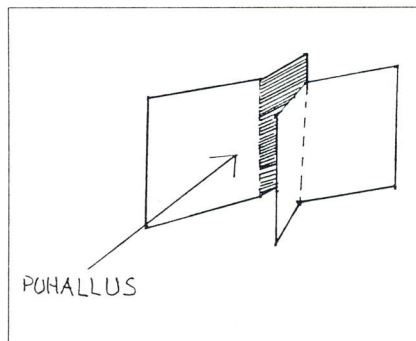
Perä-Seinäjokiset saapuivat joukolla juhlaan ja istuivat nimikkopenkissään, jonka virallisesta käyttöoikeudesta he eivät ole vielä luopuneet.

Me ihmiset olemme hieman kaateellisina katselleet ilmassa lentäviä lintuja. Niillähän on kyky, joka meiltä puuttuu. Ja riittihän sitä puutetta vuosisatama alkuun asti. Niihin aikoihin Wrightin veljekset tekivät ensimmäisen moottoroidun lennon. Se kesti 12 sekuntia ja lennettiin vastatuuleen, jonka takia lento oli varsin lyhyt eli 36 metriä ja korkeus lennon aikana 3,5 metriä. Tyynessä ilmassa pomppu olisi ollut 165 metrin pituinen.

Tästä vähäisestä alusta lentäminen on kehittynyt nykyisiin mittoihinsa. Nythän 150-tonniset lentokoneet lentävät ilmakehän rajoilla kevyesti 10000 km.

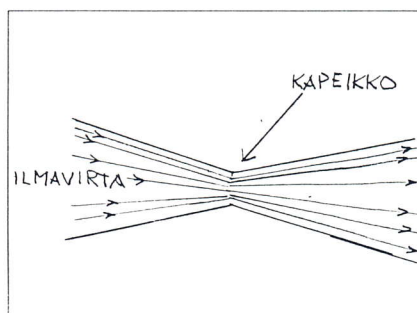
Mikä pitää lentokoneen ilmassa? Millä konstilla ihminen pysyy tässä ilmassa nimitetyssä kaasuseoksessa maanpinnan yläpuolella putoamatta oitis maahan?

Selityksen löytää tarkastelemalla ilman eli kaasun käyttäytymistä tietyn muotoisen kappaleen ympärillä. Asian selvittämiseksi voimme itsekukin tehdä yksinkertaisen kokeen. Irroitamme vaikkapa omasta muistikirjastamme pari sivua ja taitamme ne keskikohdalta kevyesti. Asetamme taitoskohdat parin sentin etäisyydelle toisistaan ja puhallamme näin saatuun aukkoon. Muistikirjamme paperiset sivut lähenevät puhalluksen voimasta toisiaan.

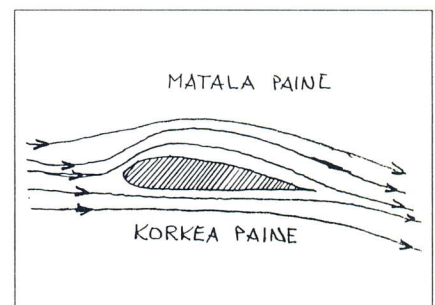
Selitys on se, että kun ilma pakotetaan kulkemaan pitkin kapeavaa käytävää, jotta se pääsisi kapeikon läpi on sen lisättävä nopeutta. Nopeuden lisääntyminen aiheuttaa kapeikossa ilman paineen laskun. Tämä paineen lasku taitettujen lehtien välissä aiheuttaa paperien lähentymisen toisiaan kohti.

Tätä ilmiötä käytetään lentämiseen. Ilmavirta ohjataan kohti tällaista taitettua muotoa, jolloin paine-erot syntyvät. Paine-erojen synnyttämiseksi rakennetaan taso, jonka sivukuva on

Matti Levoranta

Ilmailun alkeet!

ja jossa paine jakautuu siiven muodon ympärille kuin sääkartassa korkeaan ja matalaan paineeseen. Niin kauan kuin tällainen taso liikkuu ilmassa tietyllä nopeudella ja tietyllä suunnalla se pysyy tämän paine-eron ansiosta ilmassa.

Ei se lentämissilmiö sen mutkikkaampaa ole.

Esko Pietilä

Sastamalan kirkko

*Sastamalan kirkko.
(Kuva: Anne Kulmala)*

Kaatopaikalta löytyi hiljakkoin kirjanen, jossa on kuvaus Sastamalan kirkosta ja sen vaiheista. Kirja on nimeltään ”Kuvauksia muutamien vanhempien kirkkojen vaiheista”. Kirjoittanut K. V. Nurminen (nuor.) Tampereella Emil Hagelberg & kumpp. kirjapainossa 1893, 102 sivua.

Julkaisu on varsin harvinainen ja sen on omistanut tunnettu tyrväläinen vaikuttaja Frans Sipi. Seuraavassa muutaman sivun lainaus kunnioitettavan 100-vuotiaan tekstistä:

Kirkko

Karkun kirkko on kuten jo mainittu lähes 7 vuosisadan vanha sen mukaan mitä voidaan selville saada, mutta on se kuitenkin vielä siksi hyvässä kunnossa, jos kohta sitä onkin aikojen kuluessa korjailtu, että se vielä saattaa pysyä pystyssä ehkä vuosisatoja. Tyytyväisyys ei seurakunnassa kuitenkaan ole vallinnut tämän iäkkään suhteen, vaan tuon tuostakin on vaadittu vaan uuden rakentamista. Asiasta on oikeus langettanut jo useamman kerran päätöksensä, joka m.m. määräsi, että Karkkuun on laitettava kirkko vanhan paikalle tahi sitten vanha korjattava. Mutta tämäkään kun ei tyydyttänyt kuntalaisia, jotka rupesivat tästä lähtein käymään Suodenniemen kirkossa, niin määräsi senaatti, että kirkko olisi tehtävä Kiuralaan, minne on noin 5—6 pitkä virstaa Karkun kirkolta ja Suodenniemen kirkko taasen piti hävitettämän. Tämäkään ei karkkulaisia miellyttänyt, sillä sinne olisi kulku tullut hankalaksi ja uutta maantietä olisi

täytynyt tehdä noin 5 kilometriä kierrellen Kiuralan vuoria. Kun näin oli useampia vuosia kiistelty uuden kirkon rakentamisesta, jota tarkoitusta varten jo on koottu lähes 140 tuhatta markkaa, niin tulitiin vihdoinkin kirkkoherra Vellenuksen avulla perältäkin siihen päätökseen, että vanha kirkko korjataan ja käydään yhä edelleen vaan siinä. Kirkkoa niinmuodoin ryhdyttiin korjaamaan ja sen katto, jonka harja alkuaan oli niin jyrkkä, että huippukulma teki ainoastaan 30 astetta, mataloitiin nyt 28 vuotta takaperin kokonaista 8 sylvä sekä katettiin päreillä, joka kuitenkin rappeutui niin, että noin vuonna 1888 täytyi katto katettaman uudestaan asfalttihuovalla. Näin muodoin on siis käytännössä vieläkin tuo iäkäs kirkko, josta on tulevaisuuden mukaan kansan seassa levinnyt taruja, joiden todenperäisyys on yhtä pitkää kuin leveätäkään. Niin mainitaan esim. että mainittu kirkko olisi hiisien rakentama kivistä. Hiidet muka kiitoksen halusta ryhtyivät kirkon tekoon, mutta huomasivatkin itsensä petetyiksi, josta vimmastuneina keikahuttivat itsensä alas kirkon harjalta sellaisella vauhdilla, että kun erään hiiden jalka osui nykysemään kirkon länsipuolista päätyä, päädyn yläosa romahti maahan. Tuota päätyä ei sittemmin ole voitu muuten korjata kuin että on tehty puuttuva osa puusta, jommoimen se vieläkin on. Mutta mitä tuohon puosaan tulee, niin on hyvin luultavaa, että kun kirkko paloi 15:nnessä vuosisadalla, torni — vaikka sellaista ei vanhoissa kirkkoissa ylimalkaan tavata kuin ani-

harvoin — olisi kaatunut alas ja revässyt mukanaan yläosan länsipäädyistä. Tuota arvelua vahvistaa sekin seikka, että myöhemmin on maata kaivettaessa mainitun päädyn kohdalta löydetty juuri sellaisia kiviä kuin kirkon seinässäkin. Kansan seassa säilynyt traditio tietää vielä kertoa, että aikoina, jolloin munkit asustivat kirkkoa, olisi munkeilla ollut samanlainen maanalainen käytävä, jonka piti saada alkunsa kirkosta. Missä määrin tuossa on perää, sitä ei varmuudella tiedetä, mutta hyvin luultavaa on, että mainittu käytävä oli saanut alkunsa kirkon ulkopuolella pohjoispuoliselta sivulta nykyisen sarkariston oikealla puolella. Syynä moiseen otaksumiseen on muudan aukko kirkon seinässä yllä mainitulla kohdalla, joka aukko on tutkittuna irtonaisilla kivillä ja on sen peräseinä kaltevasti ja tasaisesti pienillä kivillä rapattu. Mitään muuta mahdollisuutta tuollaisen käytävän aukkoon ei kirkossa löydy.

Kirkon asema on eräällä Rautajärveen pistävällä niemekkeellä ja on rakennus tehty tavan mukaan tavallisesta harmaasta kivistä 58 kyynärää pitkäksi, 27 k. leveäksi sekä 15 k. korkeaksi, joka viimeksi mainittu on luettu ainoastaan katon rajaan asti. Pohjapiirroksen mukaan on kirkko suorakaiteen muotoinen ja sen katto on sisältä päin holvin muotoinen sekä valkeaksi maalattu, jota vastoin permanto on maalamaton. Molemmat viimeksimainitut ovat tehdyt paksumuotoisista lankuista. Kirkkoon, johon laskee valoa 8 kappaletta, 5 kyynärää korkeita sekä 2 kyynärää leveitä ikkunoita valkeaksi maala-

tuissa puukehyksissä. Nuo ikkunat eivät kuitenkaan ole enää alkuperäisessä paikassaan, vaan on m.m. eteläpuolisella sivulla lähellä länsipäätä oleva akkuna kokonaan murattu kiinni ja sen sivulle ulkopuolelle laitettu tukipylväs kirkon seinää tukemaan. Poistetun ikkunan sijaan on nykyisen saarnatuolin viereen pohjoispuolisella sivulla tehty uusi ikkuna, jota paitsi mainitulla sivulla oleva suurempi ikkuna on pienennetty. — Nykyisen saarnatuolin viereen, sanoin, — niin saarnatuoli, joka nyt kirkossa, ei suinkaan ole alkuperäinen samoin kuin sakaristokaan, vaan ovat ne vasta myöhemmin valmistetut. Vanha saarnatuoli on saanut siirtyä uuden tieltä kirkon eteläpuolella sijaitsevaan säiliöhuoneeseen, missä se vielä tänäkin päivänä muistuttaa meitä entisestä asemastaan. Kuten kaikki vanhan aikaiset teokset on tämäkin koristettu puuleikkauksilla ja kaikellaisilla puolikorkokuvilla, jotka sitten ovat maalatut joko valkeaksi tahi punaiseksi. Uusi saarnatuoli on

valkeaksi maalattu sekä kultavärillä koristettu ja sen katoksen yläpuolella on kullattu risti, jonka ääressä on kalkki. Ensin oli sen asema eteläpuolisella seinällä lähellä alttaria, josta se on muutettu nykyiseen paikkaansa vuonna 1866, jolloin kirkko kauttaaltaan korjattiin. Sakariston taasen arvelaan ennen olleen keskipaikkeilla pohjaanpuolista sivua, joka näyttääkin hyvin todenperäiseltä, sillä ulkopuolella on vielä nähtävänä jonkunlaisia jätteitä sen seinistä ja kirkon sisupuolelta näyttää mainitusta paikasta vieneen oven, joka nyt on kiinni murattu. Pari kolme sylvä mainitusta paikasta itäänpäin on nykyisen sakariston asema, joka sakaristo on 7,5 kyynärän pituinen ja 7 k. levyinen varustettu vähällä ikkunalla, jonka senkin kehykset ovat valkeaksi maalatut. Sakariston pohjoispuolisella seinällä on seinään hakattuna kaappi, jossa säilytetään osa kirkolle kuuluvia kirjallisia teoksia, joita varten on siellä vielä pari suurehkoa kaappia. Itäpäässä kirkkoa on alttari ja alt-

taripöydän yläpuolella on taulu kahdessa osassa. Ylempi osa taulusta esittää Kristusta ristillä ja on sen yläpuolella kirjoitus: "Sinun Kristis ja Cuolemas tähden auta Meitä Laupias Herra Jumala." Alemmassa osassa taasen esitetään sitä tapausta kun Kristus asettaa Herran Ehtoolisen ja on senkin alapuolella ollut seuraava kirjoitus: "Kuningaallisen Academian Foudi Salos arvos pidettävä Johan Lundvijk ja hänen Puolisons Cunnia sucuinen Magdalena Möller, ovat nämät Altari Taulut Jumalalle cunniaxi ja Karkun Emäkirkon cunnistuxexi omalla Rahallans ostanet Vuonna 1759." Tuo kirjoitus on kuitenkin 1866 kirkon korjauksessa työkennelleen rakennusmestarin hienouden sekä kauneudenaistin kautta joutunut teille tietämättömille, niin että ainoastaan vähäinen osa tuosta kirjoituksesta löytyy eräässä kirkon nurkassa. Alttaripöydän edusta on somistettu seuraavilla puusta muodostetuilla ja mustaksi maalatuilla sanoilla: "Herran alttari."

Reino Myllyntausta

Susia

Isoisäni Paavo Vihtorinpoika Myllyntaustan kertomuksesta on jäänyt muistiini eräs susikertomus.

Laitumelle vietiin aamulla 9 lammasta ja hiehomullikka. Lehdet putoilivat puista ja syksy oli tulossa. Laitumen vieressä olevaan latoon menivät lampaat sadetta suojaan. Läheisyydessä vaaninut susi ryntäsi lampaitten jälkeen latoon ja raateli kaksi ladossa ja toiset ulkopuolella vähäisten välimatkojen päästä kurkut ja mahat auki revittyinä. Tapaus tuli ilmi, kun vauhkoonutunut hiehomullikka ilmestyi pihapiiriin, johon susi ei uskaltanut tulla.

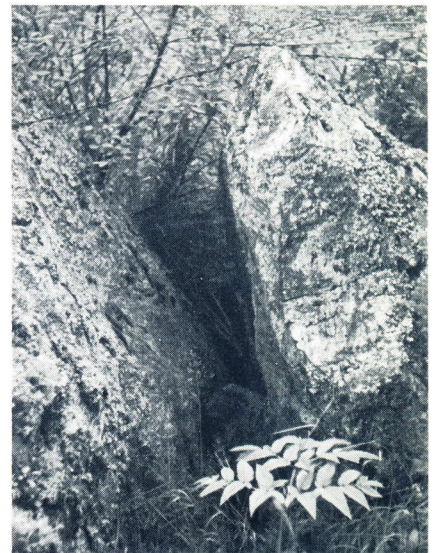
Uusia lampaita hankittiin. Niitä pidettiin tarkasti silmällä, kun ne olivat laitumella. Kuitenkin eräänä aamuna rohkea susi taas sai yhden kiinni ja lähti kuljettamaan metsää kohti. Lammas putosi sen suusta, kun ylitettiin aita. Susi oli raadelut lampaan kuoliaaksi.

Lato, josta susi yllätti lampaat.

Paavon isä, Juha Juhanpoika, synt. 1813, oli innokas erämies. Hänellä oli suustaladattava haulikko. Aseensa avulla hän yritti hankkia torppansa niukkaan talouteen lisäansioita. Kiertävät kauppiat, "reppuryssät" kävivät häneltä ostamassa riistaeläinten nahkoja. Myös hän tapasi haaskalla susia. Yön aikana hämärässä näkö teki silloin ampumisessa haittaa. Paavo ampui, mutta panos osui suden takapäähän ja susi pääsi lähellä olevaan kivilouhikkoon. Paavon veljet Kalle, Jussi ja Heikki tulivat auttamaan kirves tai seiväs aseena. Kuun va-

lossa saavuttiin kivilouhikkoon ja kuvassa näkyvään kiven halkeamaan susi nuijittiin reen aisalla. Ehkä mukana ollut kirves lopetti suden elinpäivät. Susi ripustettiin riippumaan takajaloista porstuan naulaan. Veljekset eivät ehtineet keskeytynyttä yöuntaan aloittaa, kun ulkoa kuului kovaa korinaa. Silloin yöllä alkoi suden uudelleen tappaminen ja korinat loppuivat tältä sudelta perusteellisesti.

Kiven halkeama, johon susi tapettiin talviyönä.

Rauno Peltonen

Joulu- aaton aterioita ennen vanhaan

Joulupöytä

Vanhan pohjoismaisen lainsäädännön mukaan joulurauha vallitsi Tuomaan päivästä Nuutin päivään. Jouluun valmistauduttiin pitkin syksyä. Ensimmäiset hankinnat tehtiin kaupunki- ja markkinamatkoilla, ostettiin uutta vaatetta ja kangasta jouluksi, tuotiin sokurit, suolat, kahvit, rusinat ja muut ostotavarat. Kesän kalansaaliista kuivattiin parhaat kalat joulukaloiksi ja syysteurastuksessa valittiin paistit, makkarantekoaineet ja syltтыtarpeet. Työt aloitettiin hyvässä ajoin ennen adventtia: Antin päivänä tehtiin maltaat, Annan päivänä olut, sitten leivottiin hapanleipä ja pantiin lipeäkala likoon ja aattoviikolla tehtiin makkarat. Tupa oli siivottava, kynttilät valettava, päreet kiskottava, veistettävä joululinnut ja ristit sekä himmelit punottava. Rieskojen, piiraiden ja pullan paisto jätettiin aattoamuksi. Runsas joulupöytä oli talolle onneksi.

Satakuntalainen joulu Tyrvällä 1900-luvun alussa

Aattoaterialla syötiin:

- Leipä ja voi.
- Kutunjuusto ja rosolli.
- Keitetty siika tai muu kala kylmänä.
- Paistettu sianliha, kastike ja lanttu- tai porkkanalaatikko.
- Rusina- tai luumusoppa ja pannukakko.

Kahvi ja sokeririnkilät.
(Anni Jänkälä, Kotilieden Pitokysely 1964)

Hämäläinen joulu Sysmässä 1910-luvulla

Jouluaaton ateria:

- Lanttutuuvninki ja muikut.
  - Kuivaliha raavaasta ja herne-muhennos.
  - Kinkkuviiipaleet ja makaroni-laatikko.
  - Maksalaatikko ja voisula.
  - Riisi- tai ohrapuuro ja rusinasoppa.
  - Isohko torttu jokaiselle.
  - Leipänä hapanleipä, hiivaleipä ja imelälimppu
  - Juomina sahti ja maito.
- (Itä-Hämäläistä ruokaperinnettä, 1980)

Keskisuomalainen joulu Koskenpäällä 1850-luvulla

Jouluaattona keittoruokana oli lihakeitto. Siihen oli varattu kullekin syöjälle pala sian "selkämurua" eli selkälihaa jo syysteurastuksesta.

Leivät pöydässä olivat yhdessä kasassa: rieskaa ja kovaa leipää. Voita oli kahdessa astiassa.

Lihakinkku oli keskellä pöytää jollakin alustalla ja siitä sai leikata kuka halusi. Juomana sahtia.

(Aino Lampinen, Ruokia ja ruokataloutta Keski-Suomesta, 1980)

Kalaruuilla on ollut tärkeä osuus nimenomaan aattoaterialla. Katolisena aikana jouluaatto oli paastopäivä ja tuolta ajalta periytyy meidän lipeäkalamme. Lipeäkala valkokastikkeen kanssa tarjottuna on kuulunut jouluruokiin nimenomaan läntisessä Suomessa. Se valmistettiin joko itsekuivatusta hauesta tai valmiina hankitusta kuivatusta kalasta. Suolasilli sellaisenaan tai lasimestarin silliksi tai muuksi herkuksi jalostettuna on kuulunut kaupunkijouluun tämän vuosisadan alkukymmeniltä lähtien.

Runsaat liharuoat ovat kauan notkuttaneet joulupöytä. Kinkku on ollut kartanoiden jouluruokaa jo 1700-luvulta lähtien, mutta muu väestö ei erityisemmin syönyt sitä jouluna. Nykyisin kinkku on vallannut paikan lampaanreideltä, poronpaistilta ja uunissa paistetulta nautan- ja vasikanlihalla.

Ensimmäisestä suomenkielisestä keittokirjasta vesilahtelaisen pitokokin pojan, Juhana Fredrik Granlundin, julkaisemasta Kokkikirjasta löytyy kaksi erinomaista kinkkureseptiä:

Uuni-Paistia Siasta

Sian takapuoli otetaan niin suureksi että kolme kylkiluuta seuraa, jalat katkaistaan pois ja paisti nakitaan ja pannaan niukka weteen

pitkään pannuun kuumaan uuniin paistumaan. Kuin kamara on tullut hywin kowaksi ja tummaksi, niin se kuoritaan pois ja paistiin waristellaan sekaisin sekoitettuja suo-
loja, pienennettyjä karwaita-pippuroita, hiukan sokeria ja raastittua leipää; waletaan sitte' päälle' hiukan kiehuvaa wettä ja pannaan puhtoseen pitkään pannuun, heikompaan uuninlämpöomään kypsymään. Tätä nautitaan sallatin kanssa.

Keitettyä Pöystiä elikkä Liikkiöä

Sauhutettu taikka suolattu sianpöysti (liikkiö elikkä kinkku) liotetaan parahultaisesti wedessä ja keitetään sikis että sormi menee pistäissä helposti kamaran läpille; Se otetaan sitte pois padasta ja kuoritaan kamara, jonka perästä waristetaan päälle' sokeria ja raastittua leipää sekaisin sekoitettuna.

(Ohjeet: Kokkikirja, 1849)

Lähes koko maassa laatikkoruokia pidetään jouluruokina. Lanttu-, peruna-, porkkana- ja maksalaatikkoa tarjotaan lämpiminä väliruokina tai lisäkkeinä. Valmistustavalltaan ne kuuluvat 1700-luvun ruokatalouteen, vaikka osa niistä onkin levinnyt yleiseen käyttöön vasta viime vuosisadan lopulla.

Sallatti eli sillisalaatti, itäsuomalaisittain rosolli ja pohjalaisittain sinsalla on vanha länsisuomalainen pito- ja jouluruoka, joka tämän vuosisadan alkukymmenillä tuli vähitellen käyttöön koko maassa. 1700-luvulla se tehtiin keitetyistä perunoista, porkkanoista ja punajuurista. Joukkoon sekoitettiin silputtua sipulia, suolasilakoita tai silliä ja palvattua häränlihaa. Sitä tarjottiin etikkaveden kanssa.

Puuro on vanhastaan talopoikien juhlaruoka. Jouluruokailuun se on kuulunut lähes kautta maan lu-

kuunottamatta osia Itä-Suomesta, jossa ryynipiirakat ovat tavallaan vastanneet uunipuuroa. Joulupuuro valmistettiin ohra- tai riisiryynistä, mutta tietoja manna-, tattari- ja jopa ruispuurostakin löytyy. Herkullisin puuro tehtiin maitoon hiljakseen hauduttamalla. Kun ohrapuuroa keitettiin tuntitolkulla, siitä tuli punertavaa. Puuromantelin käytöstä on eniten tietoja säätyläisväestön keskuudesta. Vanhimmat muistelmat ovat 1800-luvulta. Manteli tiesi löytäjälleen onnea, avioliittoa tai jotain muuta hyvää. Kerrotaan, että hyväntahtoisena presidentti Svinhuvud kehotti heittämään kourallisen manteleita puuroon, jotta kaikki saavat.

Joululeivät ja leivonnaiset, piparkakut ja karamellit sekä joulun juomat — olut, sahti, kalja — täydensivät jouluaterian.

□

Toivo Mikkola

Muistoja menneiltä ajoilta

Helsingin suurpommituksen aikana helmikuussa vuonna 1944 kaupunkilaiset olivat väestönsuojissa. Vaaran mentyä ohi, palasi väestö koteihinsa. Kotiin päästyään eräs perhe havaitsi pommin sirpaleen tekemän reiän ikkunassa. Sirpale oli myös läpäissyt keinutuolin käsipuun, jatkanut matkaansa ja läpäissyt kirjahyllyn päätylevyn, paljon kirjoja. Kirja löytyi, johonka sirpale oli pysähtynyt. Mielenkiinto heräsi, että mikä on sen kirjan nimi? Sen kirjan nimi oli KOLLAA KESTÄÄ!

Alokaskoulutus Santahaminassa

Itsenäisen Suomen aamunkoitos-
sa vapaaehtoinen armeija luovutti

Vapaan maan turvaamisen vakinaiselle, vuonna 1919 perustetulle armeijalle.

Kun vasta perustetulla armeijalla ei vielä ollut riittävästi sotilaskoulutuksen saaneita kouluttajia, värvättiin rintamakokemusta saaneita Saksalaisia Suomen armeijan koulutuskeskuksiin kouluttajiksi.

Heitä sijoitettiin myös Santahaminan koulutuskeskukseen.

Kun koulutus Santahaminassa pääsi alkuun, oli saksalaisen kouluttajan käytettävä tulkkia, kun hän ei hallinnut Suomen kieltä.

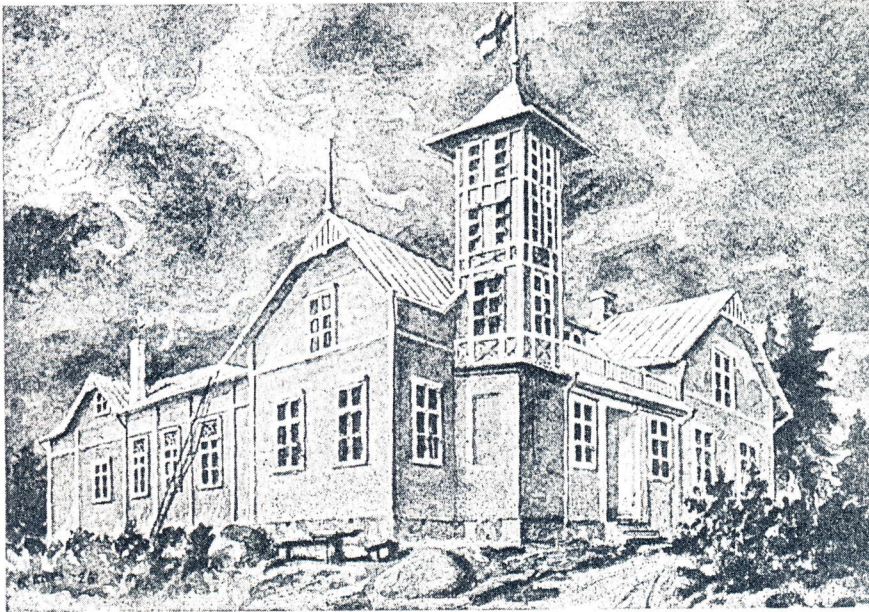
Hänen joukko-osastossaan oli alokas, joka aina keksi jotain, jolla sai toiset alokkaat nauramaan.

Maastoharjoituksissa kyseinen alokas sai taas tempuillaan toiset nauramaan. Kouluttaja suuttui niin silmittömästi. Rangaistukseksi alokas komennettiin puuhun. Kun alokas oli puussa, tulkki välitti kouluttajan käskyn: alokkaan oli huudettava niin lujaa kun jaksaa, että "Minä olen suuri lehmän pää"! Alokas totteli käskyä. Metsä raikui, kun alokas karjui valtavalla äänellä, että "Niin sinä olet suuri lehmän pää"! Tämän kuultua koko komppania räjähti nauruun ja kyneleet valuivat silmistä. Kouluttajan suu oli leviässä hymyssä ja kasvoilla tyytyväinen ilme, kun alokas sai ansaitsemansa rangaistuksen. Harjoitukset jatkuivat.

□

Erkki Vainio

Kaarlo Kari, taiteen monitoimimies Vammalassa

Vuonna 1910 muutti taiteilija Kaarlo Kari perheineen Helsingistä Vammalaan, jossa he asuivat vakinaisesti vuoteen 1923, sen jälkeen kesäisin ja sotien aikana taas vakinaisesti. Karien kulttuuritoiminta toi merkittävästi elävyyttä ja vaikutteita Vammalan vasta perustetun pikkukauppalan elämänmenoon.

Kaarlo Fritiof Kari, s. 6.3.1872, k. 25.8.1941, oli forssalaisen räätälimestarin poika. Nuorukaisvuosiensa 1889—91 hän opiskeli Taide-teollisessa Keskuskoulussa Helsingissä. Ulkomaan opintoihin hän pääsi valtion stipendin turvin 1899 Saksaan ja Tanskaan. Hänen teoksiaan oli ensi kerran näyttelyssä Helsingissä 1898 ja myöhemmin lukuisissa kotimaan näyttelyissä.

Kaarlo Karin taiteilijanura rakentui erittäin monipuoliseksi. Paitsi arvostettu taidemaalari ja -graafikko hänen persoonaansa sisältyi terävä pilapiirtäjä ja taitava postikorttien tekijä. Teatteritaiteisiin antauduttuaan hän menestyi näyttelijänä, ohjaajana, lavastajana ja johtajana. Hänellä oli 1910- ja 1920-luvuilla oma Suomalainen Teatteriseurue -niminen kiertävä teatteri. Kari kirjoitti itse näytelmiä, hän myös käänsi niitä ruotsin ja saksan kielistä.

Vähän ennen Vammalaan muuttoa Kaarlo Kari oli ostanut tulevan kauppalan liepeeltä Rautaveden rannalta Kilpinokan kupeelta asutokiinteistön, jonka oli muutamaa vuotta aiemmin rakennuttanut opettaja Oskari Vettenranta. Hänet tunnetaan arvostetun paikallislehtemme Tyrvään Sanomien perustajana ja toimittajana. Vettenranta oli istuttanut tontille mm. lehtikuuksia kuten myös koulunsa, Hopun kansakoulun ympäristöön. Tontti oli aluksi vuokra-alue, mutta kun Karit ostivat sen omaksi, se erotettiin Varilan kylän Iisan talosta itsenäiseksi, Niemistö-nimiseksi tilaksi. Tila on pysynyt suvun hallinnassa, nykyisin sen omistaa Kaarlo Karin nuorin lapsi, maanmittausinsinööri, piiri-insinööri Kalervo Kari.

Karin perheeseen kuului isän lisäksi äiti, näyttelijä Naemi Kari, o.s. Kylmänen, ja viisi 1897—1910 syntynyttä lasta, tyttäret Aili ja Tellervo sekä pojat Eino, Kullervo ja Kalervo. Kaikki lapset menivät aikanaan Tyrvään yhteiskouluun, kaksi heistä ehti päästä täältä ylioppilaaksikin ennen perheen takaisin Helsinkiin muuttoa.

Karien asuinpaikka sijaitsee Rautaveden kauniissa järvi- ja kulttuurimaisemassa vastapäätä Tyrvään

vanhaa kirkkoa ja Kallialan jo muinoin syntynyttä kyläasutusta. Huolitellusti aidattu tontti ja sen sala-ojitettu puutarha siisteine hiekkakäytävineen tarjosi paitsi viihtyisän ja rauhallisen asuinsijan perheelle myös mieluisan vierailupaikan taiteilijatuttaville ja oivan kesäisen harjoitteluympäristön teatteriseurueen tulevia näytäntöjä varten. Eräs vieraista oli näyttelijä Erkki Karu, joka 1920-luvun alkaessa perusti Suomi-Filmi Oy:n ja muutamaa vuotta myöhemmin myös Oy Suomen Filmiteollisuuden. Erkki Karu oli rouva Naemi Karin sisaren mies. Ehkä hänellä oli vaikutuksensa siihen, että kolme Karien lapsista antautui elokuvatuotannon tehtäviin.

Kaarlo Karin taidemaalauksia ja graafikon töitä on julkisissa kokoelmissa ainakin Kansallismuseossa, Lounais-Hämeen museossa, Tampereen taidemuseossa ja Tyrvään seudun museossa. Hänen maalauksiaan, grafiikkaansa ja piirustuksiaan on myös useissa Vammalan seudun kodeissa.

Matti Meikäläinen, varhainen suomalainen pilalehti joutui kenraalikuvernööri Bobrikovin aikaisen tiukan sensuurin ainiaaksi lakkauttamaksi suurelta osalta siitä syystä, että lehti oli 1899 julkaissut Kaarlo Karin piirroksen, joka pilkkasi tsaarin-Venäjänsä ortodoksin papistoa erään suomalaisen opettajan kohtelun takia. Vuonna 1903 taiteilija Karilla oli kunnia tehdä pilalehti Tuulispään ensimmäinen kansikuva. Tuulispäässä julkaistiin 1904 meillä ensimmäiset urheiluaiheiset pilakuvat. Ne olivat Karin kynästä, samoin vuosien mittaan monet muut kuvat ja jutut. Kari toimitti jonkun kerran myös lahtelaisen Hölmölän Sanomat.

Postikorttitaiteilijanakin Kaarlo Karin ura oli pitkä ja tuottelias. Kortteja tunnetaan useita kymmeniä, kokonaismäärää ei kuitenkaan tiedetä. Jo sortoajalta, vuodelta 1903 oleva, verta vuotavaa Suomen leijonaa kuvaava kortti on harvinainen, keräilijöiden himoit-

sema. Vuonna 1918 ilmestynyt korttisarja kuvaa vapaussodan tapahtumia ja henkilöitä Mannerheimistä alkaen. Eri kustantajat ovat painaneet kortteja, joissa aiheina ovat ehkä teatterikiertueen matkoihin liittyvät rakennukset, esim. nuorisoseurojen talot ja kansallisten kulttuurihenkilöiden kodit. Eräässä kortissa on kuvattu Paikkarin torppa, toisessa taas Tyrvään Seuratalo eli nykyinen Vammalan ”seukku” alkupe- räisine palokuntatalon torneineen. Tuotantoon sisältyy myös joul- ja uuden vuoden kortteja sekä hupi-, mainos- ja Kalevala-aiheisia kortteja. Vielä 1940 Kari teki sotilas-, siirtolais- ja kotirintama-aiheiset korttisarjat. Ainakin muutama Karin korttisarja on painettu Vammalassa Tyrvään Kirjapaino Oy:ssä.

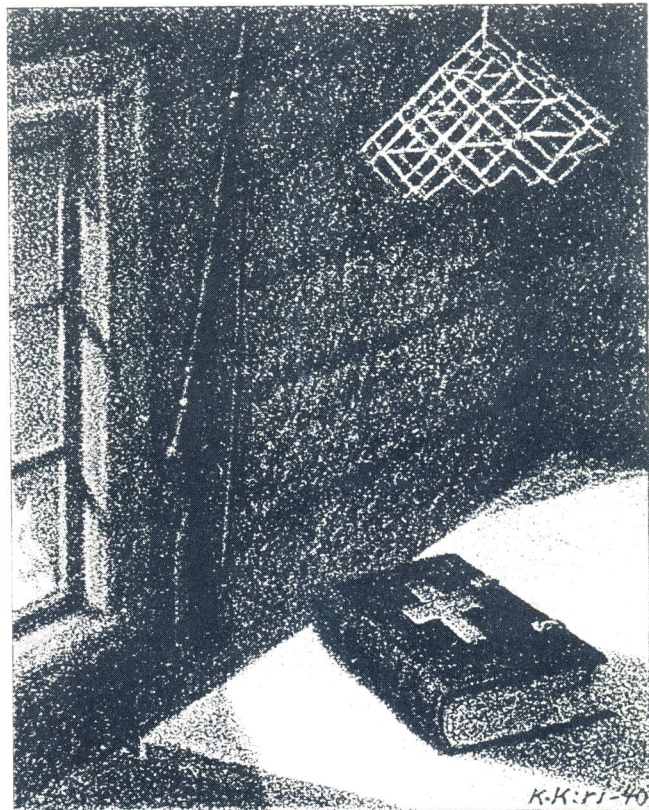
Teatterineuvos, professori Eino Salmelainen, syntyyään ikaalislainen Eino Pöllö, kertoo kirjassaan Kun olin nuori laajahkosti lukiovuosistaan 1909—1912 Vammalassa Tyrvään yhteiskoulussa ja muistelee lämpimästi ensimmäisiä teatterikokemuksiaan:

”Näyttelijät Kaarlo ja Naemi Kari, joilla oli oma kiertueteatteri, pitivät Vammalaa kotipaikkanaan. Heillä oli oma pieni talo järven rannalla jonkin matkan päässä varsinaisesta kylästä. Usein kiertelin haave- mielisenä tuon talon vaiheilla. Ja kun eräänä syksyisenä sunnuntaina Karit olivat

ilmoittaneet esittävänsä palokunnan talossa intialaisen näytelmän ‘Vasantasen’, istuin kauan yhteiskoulun rannassa odottamassa näyttelijöiden saapumista, koska tiesin heidän siihen veneellä tulevan. Kun he sitten viimein saapuivat, ihmettelin heidän levollisuuttaan. Kuinka voi olla noin rauhallinen, kun kohta on esitettävä sellaista ihmeellistä asiaa kuin ‘Vasantasena’? He olivat ottaneet omasta puutarhastaan näyttämöä varten joitakin ruokomaisia kasveja, jotka minun mielikuvituksessani kohta olivat selvää Intiaa.

Se näytännöiltä oli häikäisevä ja mullistava. Ensi kerran kuulin itämaista runoutta, näin eksoottista elämänpiiriä, eksoottisia pukuja. Romantiikan kaipuuni sai tyydytystä.

Usein ei Vammalassa teatteriesityksiä ollut, mutta tämä vähäkin ilo lopetettiin. Jälleen erään Karin näytännön edellä tuli käsky ulos keisarilta, so. rehtorilta, ettemme nyt emmekä vatedes saaneet mennä katsomaan mitään teatteriesitystä, emme me yläluokkalaisetkaan. Määräys oli käsittämätön, kun juuri Karin ohjelmisto oli varsin korkeatasoista — samaa, jota kouluksakin olisi pitänyt opettaa.”

*Tää näky meille tuttu on,
kun käymme pyhän viettohon.
On turvattava vapaus
ja isiemme uskomus.*

Pekka Arponen

Ammattikoulun kehityksestä Vammalassa

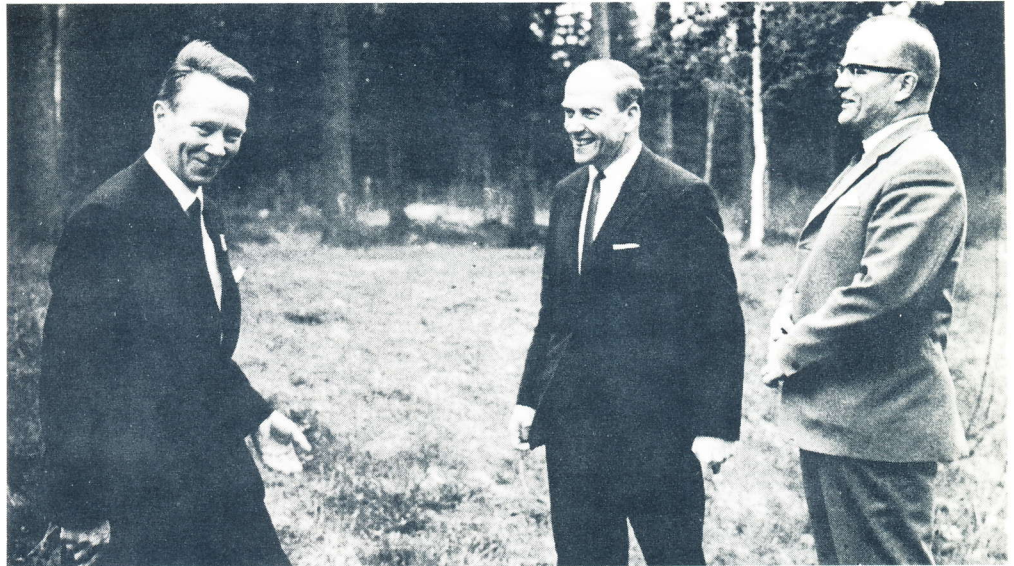

Vammalan ammattikoulun kuntainliiton jäsenkuntien vaakunat Satakunnan vaakunan alla: Karkku, Keikyä, Kiikka, Kiikoinen, Punkalaidun, Suoniemi, Suoden- niemi, Tyrvää, Vammala ja Nokia.

Ammattikoulun kuntainliiton liit- tovaltuusto hyväksyi oppilaitoksen ensimmäisen laajennusohjelman vuonna 1958. Hyväksymispäätök- sen yksimielisyys osoitti, että jä- senkunnissa oli hyvin oivallettu nuorison ammattikoulutuksen tär- keys myös kuntien elinkeinoelä- män kehittämässä. Oppilaitoksen toisen toimintavuoden vuosiker- tomuksen teksti: "Ilahduttavaa on ollut todeta, että koulu ja ammatti- kasvatus ovat saaneet runsaasti lisää ystäviä joka taholla", osoittaa myös sitä, että uusi koulumuoto, ammattikoulu, oli onnistuneesti toteuttamassa siihen kohdistettuja toiveita. Ohjelman mukaisesti vuonna 1960 valmistui 48-paikkai- nen oppilasasuntola, voimistelusa- lirakennus v.1963 ja työpajaraken- nus v.1965. Työpajarakennuksen rakentamisen yhteydessä suoriteti- tiin päärakennuksessa huomattavia muutostöitä. Tässä vaiheessa he- kin, jotka vuonna 1957 olivat sitä mieltä, että 111 m pitkstä pää- rakennuksesta tuli tarpeettoman suuri, totesivat lisärakentamisen välttämättömäksi tehokkaan ja tar- koituksenmukaisen ammattikoulu- tuksen ylläpitämiseksi. Rinnan ra- kentamisen kanssa toteutettiin

myös opintolinjarakenteen muu- toksia ja laajentamista. Koulun nimi muutettiin Etelä-Satakunnan ammattikoulusta Vammalan seu- dun ammattikouluksi vuonna 1959 ja samana vuonna koulu muuttui yleiseksi ammattikouluksi. Luku- vuosi piteni 200 päivästä 220 päi- väksi ja viikkotuntien määräksi vahvistettiin 42 (nykyisin 35). Kun näihin aikoihin anottiin parturi- kampaajalinjan sekä myyjälinjan perustamista, saatiin valtakunnan ammattikasvatuskentässä "myrsky vesilasissa" aikaan. Neuvotelles- sani ylijohdaja Arno Niinin kanssa myyjälinjan perustamisesta hän ilmoitti, ettei se voimassaolevan lain mukaan ole mahdollista, mutta hän panee lain muutoksen vireille. Sil- loin heräsivät kauppaopetuksen ih- miset ja ilmoittivat, että he kyllä huolehtivat myyjien koulutuksesta. Eduskunnan sivistysvaliokunta us- koi heidän suuriäänisiä perustelu- jaan ja lain muutosyritys tyrehtyi siihen. Lupauksistaan huolimatta eivät kauppaoppilaitokset aloitta- neet silloin myyjäkoulutusta, liene- vätkö vielä. Siinä oli yksi esi- merkki mustasukkaisuudesta, joka ei liene tuntematonta nykypäivänä- kään Suomen koululaitoksessa.

Kun linjan perustaminen epäonnis- tui, sovimme Niinin kanssa, että myyjien koulutus aloitetaan kurs- simuotoisena. Myyjä koulutettiin- kin useampana vuotena tiiviissä yhteistyössä paikkakunnan kaup- pioiden kanssa. Tämä koulutus- muoto oli erinomainen esimerkki siitä kuinka hyödyllistä on elin- keinoelämän ja ammattikoulun vä- lisen yhteistyö. Tässäkin yhtey- dessä on lausuttava parhaat kiitok- set Vammalan seudun silloiselle kauppiaskunnalle. Näihin aikoihin neuvottelin valtion viranomaisten kanssa myös kauppaoppilaitoksen perustamisesta ammattikoulukun- tainliiton yhteyteen. Asiaan suh- tauduttiin myötämielisesti mm. sii- tä syystä, että Vammala oli huo- mattava kaupan keskus. Kun esitin asian liittovaltuuston kokouksessa, totesi Vammalan kauppalan edus- taja, että Vammala ottaa asian hoi- taakseen. Liittovaltuusto ei ottanut asiaan kantaa päätöksen muodossa. Joitakin aikoja myöhemmin soitti asiaa hoitava hallitussihteeri ja il- moitti, että kauppaoppilaitoksen perustamisenomuksen toimittami- sella on jo kiire, sillä muitakin halukkaita on ilmestynyt. Kerroin hänelle, että Vammalan kauppa-

Liittohallituksen puheenjohtaja Mikko Jokinen, valtuuston puheenjohtaja Nestori Kaasalainen ja rehtori Pekka Arponen.

on kuntainliitolle ilmoittanut hakevansa kauppaoppilaitoksen perustamislupaa. Hakemusta ei liene kuitenkaan koskaan lähetetty ja niin meni hyvä tilaisuus uuden oppilaitoksen saamiseksi Vammalaan sivu suun. Kun parturi-kamppajalinjan perustaminenkaan ei heti ottanut tulta, aloitettiin alan koulutus vuonna 1963 kurssimuotoisena. Tähän aikaan solmittiin Satakunnan ammattikoulujen kesken oppilasvaihtosopimus, joka soi opiskelijoille mahdollisuuden valita 20:stä opintolinjasta. Työpajarakennuksen valmistumisen aikoihin muutettiin auton asentajien ja pukuompelijoiden koulutus kolmevuotiseksi, perustettiin kolmevuotinen radio- ja tv-asentajien opintolinja ja naapureiden kanssa käydyin ”kilvan voittajina” saatiin parturi-kamppajien koulutus vakinaisella linjalla tapahtuvaksi. Am-

mattikouluverkosto luotiin maamme pääasiassa 1950- ja 1960-luvuilla. Tästä johtui, että Satakunnassa, johon maakunnan kattava ammattikouluverkosto ensimmäisenä luotiin, ahkerointiin kuntainliittojen ja koulujen hallintoon liittyvien säädösten sekä koulujen opetusohjelmien laatimiseksi. Tässä toiminnassa näytteli merkittävää osaa yhteistyö Satakunnan (myöhemmin myös Pirkanmaan) ammattikoulujen kesken. Tähän yhteistyöhön osallistuivat aktiivisesti Maalaiskuntien liitto (myöhemmin Kunnallisliitto) ja KTM:n ammattikasvatusosasto (myöhemmin Ammattikasvatushallitus). Koko maan kattavaa yhteistyötä ja ammattikasvatuksen kehittämistä varten Maalaiskuntienliitto perusti ammattikouluasiainneuvottelukunnan, jossa koulujen omistajia edusti Peipohjan ammattikoulun liitto-

hallituksen puheenjohtaja Tauno Salonen ja allekirjoittanut ammattikoulujen rehtoreita. Kymmenvuotiaana koulun nimestä poistui seutu ja koulusta tuli Vammalan ammattikoulu. Sen kymmennessä vuosikertomuksessa sanotaan mm: ”Lähtiessämme nyt seuraavalle vuosikymmenelle ovat kouluolosuhteet huomattavasti paremmat kuin kymmenen vuotta sitten. Täysin tyydyttäviä ne eivät vielä ole, sillä kahden viimeisen vuoden aikana on kouluun voitu ottaa keskimäärin vain vähän yli puolet kouluun pyrkineistä. Siitä sekä koulutustarpeesta yleensä johtuen olisi oppilaspaikkojen määrää edelleen lisättävä koulutusala samalla laajentamalla.” Siinä starttisanat Vammalan ammattikoulun toisen laajennusohjelman laatimiselle.

□

Kertausharjoituksissa v. 1939 Toivo Sipilä, Matti Ollila, Veikko Salli.

Kevättä ja syksyä

Kerran tupaan astuin, kun nuori perhe oli kylässä. Ovella seisahduin, katsoin päätyikkunaan. Sieltä syksyinen hämärä valo kietoi minut tunnelmaan. Oli kuin seinätkin ois rauhaa ja lämpöä luoneet ja minut kietoneet pehmeään tähän vanhuksen elämähän.

Nyt muistoja mieleeni tulvii. Olin nuori morsian hunnussa valkoisessa vierellä tumman sulhasen. Viulukin soi, väki karkeloi, mutta kyynelkin salaa vieri, alas poskea kieri, kun kotoa lähtöä muisti. Seuraava syksy kun hämärtyy, on vierellä tyttönen hymysuu.

Niin vieri vuosia muutamainen ja taas tuli syksy armahainen. Oli saatu viljaa, perunoita ja omenia oikein kosolta. Eräänä yönä tuli tupaani miestä kaksi, lukivat hiljaisesti määräyksen isännän saapua kertausharjoituksiin. Sitten poistuvat hiljaa yöhön. Kuuli tupa monta huokausta ja monta hiljaista kuis-kausta. Vaimo aamulla navettaan riensi. Lähti itärajalle päin mies kiireellä ennenkuin lapset herää, niin vaikea heitä on hyvästi jättää.

□

Tauno Mäkelä

Sammaljoen koulu

Sammaljoella 1893

Hiljainen Sammaan kylänraitti sai tänä syksynä kokea melkoisen mullistuksen kun kansakoulu aloitti toimintansa tässä uudessa koulurakennuksessa. Sarkatakkisia pojanjullikoita ja essuihin sonnustautuneita tytötylleröitä keräänty koululle ympäristöstä, monet Illostta, Rautaniemestä tai Houhajärveltäkin asti. Monet ovat jo rippikoululikäisiä, kun nyt vasta pääsevät kouluun, onhan Kirkonkylän koulu ollut saavuttamattoman kaukana näille syrjäkulmalaisille. Lopulta, pitkän riitelyn jälkeen, kunnanmiehetkin sentään oivalsivat koulun tarpeellisuuden todeten: ”Asiaa puoltaa paikkakunnan kaukaisuus ja asukasten rahattomuus, koska siellä asuu suuremmaksi osaksi tilatonta väkeä.”

Tähän ihan maantien vieraan, vain 13 metriä maantieltä rappusille, koulurakennus hakattiin. Koko kesän Niemelän Kalle on kirvestään hirsikehikolla heilutellut. Juho Kuutti lahjoitti tontin tästä kylän keskeltä. Hän on muutenkin toiminnut koulun saamisen puolesta vuosikaupalla kuntakokouksissa. Kunnan asettamat syynimiehet kuulemma antoivat uudesta rakennuksesta huonon arvostelun: ”Kivijalka rakennuksen alla on melkein kelpaamaton, koska puuhakkauksen aikana on vienyt koko rakennuksen väärään n. 4 eli 5 tuumaa maantielle päin. Jos se sitä vekoo menee toisenakin keväänä, niin menee koko rakennus pois kivijalalta. Muurin perustukset on tehty huonoista kivistä ja pienet, samoin haltianiskojen alla olevat kivet ovat huonoja. Kelvollista nurkkaa ei ole koko rakennuksessa. Seinät on veistetty kolteiksi joka huoneessa. Täytyypä keväänkorvalla käydä vilkaisemassa onko rakennus vielä kivijalallaan. Loppuun työ kuitenkin tehtiin ja syksyllä koulutyö alkoi.

Työn touhussa näyttävät nytkin tuolla sisällä olevan. Ikkunasta näkyy Kaarlo Wesalan, koulun ainoan opettajan, hahmo ohjaamassa

Opettajat Ahti ja Sanni Manner oppilaineen Sammaljoen vanhan koulun luokkahuoneessa. Mannerit olivat Sammaalla opettajina vv. 1913—1924.

poikia kirvesvarren veistelyssä. Tyttäret ovatkin sitten tietysti luokkahuoneessaan omien käsitöittensä kimpussa rouva Karoliina Wesalan kanssa, jolle käsityöopetus on uskottu. Vain yksi varsinainen luokkahuonehan koulussa on, toinen on poikien käsityöluokka. Opettajan huoneet ovat tuon toisen komean lasikuistin puoleisessa päässä rakennusta.

Tänään onkin järjestäjäoppilailta koulun jälkeen runsaasti siivoamista, kun tulee roskia käsitöistä.

Kaksi vuotta myöhemmin Sammaljoen Tornimäessä

Tänne mäkeen nousi tänä kesänä näkötorni. Opettaja Wesala sitä on tänne pystytellyt. Kun se heinäkuulla oli valmis pidettiin oikein ”Sammaljoen näkötornin paljastustilaisuus.” Väkeä oli mäki mustanaan. Mieleen jäi erityisesti koulu-poika Heikki Ojansuun runo, jossa hän muunmuassa sanoi:

”Hämmästykkää sammaalaiset, maailmanloppu lähenee. Tänne opettaja meille Baabeleita rakentelee.

Se on vissiin Antikristus taikka pirun riivaama, opettaja, kun hän meille rakentelee torneja.

Niin ne keskusteli muijat tornin vieres äkeissään. Moneen kertaan kiroisivat opettajan — pässinpään.”

Eihän se tosissaan ollut, kirjoittaja. Loppupuolella hän ylisti sitä, että sivistys on koulun myötä tullut Sammaljoelle.

Sammaljoen koulussa v. 1908

Tänään sai koulussa ohraryynivelliä! Sitä oli Salmen Topiaksen

vaimo keittänyt muuripadassa. Se oli hyvää, parempaa kuin kotona. Jotkut nälkäisemmät söivät monta kupillista. Opettaja pyysi tuomaan velliaineita kotoa, jos liikenee, että saadaan toistekin. Hän sanoi, että rikkaammat saavat vellistä maksaa, mutta köyhemmät saavat sitä ilmaiseksi, niinkuin on koulutarvikkeidenkin ja kirjojen laita. Opettaja käski myös kotoa kysellä, keiden äidit voisivat keittämään tulla.

Muuttopäivänä 1937

Tänään päästään uuteen koulurakennukseen. Tavarat kannetaan Sammaljoen Nuorisoseurantalolta uuteen, hienoon koulurakennukseen. Vanha rakennus purettiin uuden tieltä ja koululaiset olivat Nuorisoseurantalolla evakossa. Kovasti sai koulun johtokunta vaatia, että lopulta onnistui uuden koulurakennuksen saamaan. Tilathan olivat jo vuosikausia olleet riittämättömät ja vuokratiloja jouduttu käyttämään. Kovasti koulun johtokunta esitti, että tehtäisiin Sammaallekin kivi-koulu, mutta puukoulu vaan rakennettiin. Johtokunta perusteli mielihpidettään sillä, että tiili ei lahoa, eikä ole tulenarka, ja että puusta saadaan ulkomailta hyvä hinta, jota taas ei hiekasta ja savesta saa.

On tämä vaan hieno rakennus. On keskuslämmitys, on sähkövalot ja vesikin tulee putkea pitkin panuhuoneeseen asti.

Juhlavuonna 1993

Sammaan Valolan koulu on toiminut 100 vuotta. Juhlat on juhlittu ja arki alkanut. Jakakoon Valolan koulu nimensä mukaisesti tiedonvaloa jatkossakin ”nuorisolle nousevalle, kansalle kasvavalle”.

Antti Prusi

Talousneuvos Hannes Prusin syntymästä 100 vuotta

Joulun alla tulee täyteen sata vuotta Tyrväässä ja Vammalassa mittavan elämäntyön tehneen talousneuvos Hannes Prusin syntymästä. Prusi toimi Tyrvään Sanomien pitkäaikaisena päätoimittajana ja toimitusjohtajana, monitahoisesti kotiseutu- ja museotyön käynnistäjänä ja vetäjänä, lukuisissa elimissä asuinpaikkakuntansa yhteiskunnallisena vaikuttajana sekä monien hankkeiden ja toimintojen kantavana voimana.

Julkaisemme talousneuvos Hannes Prusin tiiviin elämäkerran hänen poikansa kotiseutuneuvos Antti Prusin antamien tietojen pohjalta.

HANNES PRUSI syntyi Tyrvään Vatajan kylän Prusin talossa 21.12.1893, kuoli Vammalassa 31.1.1950. Hän kävi kansakoulun, Huittisten kansanopiston ja Tyrvään kotiteollisuuskoulun (nyk. Tyrvään käsi- ja taideteollisuusopilaitos). Vuonna 1919 hänet valittiin Tyrvään kunnankirjuriksi ja Tyrvään, Kiikan ja Kiikoisten Palovakuutusyhdistyksen toimitusjohtajaksi. Edellistä virkaa hän hoiti isänsä kuolemaan saakka vuonna 1925 ja palovakuutusyhdistyksen toimitusjohtajan tehtävää kuolemaansa 1950 saakka. Vuonna 1925 hänet valittiin Tyrvään Sanomien päätoimittajaksi ja toimitusjohtajaksi. Hän kehitti siitä kotiseututyötä monin tavoin tekevän paikallislehden. Hänen valoisa maailmankatsomuksensa ja huumorinsa ilmenee parhaiten ”Tuuran” pakinoissa ”Tällä kerralla”.

Hän oli nykyisen Tyrvään seudun Kotiseutuyhdistyksen (aikaisemmin Tyrvään seudun Museo- ja Kotiseutuyhdistys) perustajia ja toimi yhdistyksen puheenjohtajana perustamisesta alkaen 1932—1950. Tuolloin käynnistettiin laaja kansanperinteen esineistön ja tietojen keräily ja perustettiin Tyrvään seudun Museo. Hänen aikanaan aloitettiin kotiseutuyhdistyksen julkaisusarja, jossa tähän mennessä on ilmestynyt 74 tutkimusta. Yhdistys kustansi myös Kotiseudun Joulu-lehteä. Julkaisusarjaan Hannes Prusi on toimittanut kirjan Esihistoriallisista löydöistä Tyrväässä. Hän on kirjoittanut myös Tyrvään, Kiikan ja Kiikoisten Palovakuutusyhdistyksen 60-vuotishistorian (1932). Ansoistaan tunnustuksena Hannes Prusi valittiin v. 1945 Suomen Museoliiton keskusjohtokunnan jäseneksi.

Hannes Prusin ottama valokuva kotitalostaan vuosina 1929—1950. Talo oli lähellä Rautaveden rantaa Sylväänkatu 3:ssa 1920-luvun alusta vuoteen 1973. Sen oli rakentanut Ameriikasta palannut Iivari Sylvänne, joka varusti sen Vammalan ensimmäisellä WC:llä.

Hän oli Suomen Pitäjänlehtien liiton johtokunnan jäsenenä 1925—1950, Vakuutusyhtiö Sampsan hallituseuvoston jäsenenä 1935—1950, Pitäjien Palovakuutusyhdistysten toimitusjohtajien liiton johtokunnan jäsen 1945—1950, Tyrvään Kirjapaino Oy:n johtokunnan jäsenenä, Tyrvään Säästöpankin tilintarkastajana 1925—1937 ja hallituksen jäsenenä 1937—1950.

Kunnallisia luottamustoimia: Vammalan kauppalanvaltuuston jäsenenä vuodesta 1931— ja valtuuston puheenjohtajana 1945—1949, kauppalanhallituksen jäsenenä 1937—1945, keskuslautakunnan puheenjohtajana, huoltolautakun-

nan, taksoituslautakunnan, tutkijalautakunnan ja urheilulautakunnan ym. jäsenenä.

Hän toimi kaksi vuosikymmentä Tyrvään-Vammalan Kansallisseuran puheenjohtajana ja kuului muutaman vuoden Satakunnan Kansallisseurojen liiton piiritoimikuntaan. Hän oli vuonna 1946 presidentin valitsijamiesvaalien — J.K. Paasikiven vaaliliiton — ehdokkaana.

Tyrvään seurakunnan tilintarkastajana 1926 ja kirkkovaltuuston jäsenenä 1936—1950 hän myös oli.

Nuoruusvuosinaan hän toimi Lopenkulman nuorisoseurassa, sitten Vammalan seudun Nuorisoseurassa sekä kuului jäsenenä Satakunnan Nuorisoseurain Liiton johtokuntaan ja kotiseutuvaliokuntaan. Vammalan laulujuhliilla vuonna 1945 hänet kutsuttiin liiton kunniajäseneksi. Satakunnan Maakuntaliiton hallitukseen sekä liiton työvaliokuntaan ja museo- ja kotiseutuvaliokuntaan hän kuului liiton perustamisesta 1941 lähtien.

Hän toimi Huittisten Kansanopiston johtokunnan jäsenenä 1925—1928, Satakunnan Kotiteollisuusyhdistyksen ja Tyrvään Kotiteollisuuskoulun, Karkun Emäntäkoulun kannatusyhdistyksen johtokuntien jäsenenä 1920-luvulta sekä Tyrvään yhteiskoulun johtokunnassa vuodesta 1940 ja toimi yhteiskoulun taloudenhoitajana vuodesta 1946.

Hän harrasti nuorena miehenä hiihtoa ja muitakin urheilulajeja. Niinpä hänet valittiin Tyrvään Voima ry:n johtokuntaan ja toimi sen puheenjohtajana.

Hannes Prusille myönnettiin talousneuvoksen arvonimi vuonna 1948.

Antti Prusi

Mieluisia muistoja 30-luvulta

En paljonkaan muista 1920-luvulta. Olinhan silloin vasta pikku-poika kuten sanotaan. Joitakin hajatietoja sentään. Aloitin silloin vuosikymmenen vaihteessa kansakoulun. Asuimme Lapinmäellä 1920-luvulla talossa, jonka paikalla As. Oy Sysikallion kerrostalo Marttilankadun varrella lähellä ”Seukkua”. Syntymäni vuonna 1923 asuimme Jaatsilla. Veljeni Mauri syntyi kaksi vuotta myöhemmin. Isäni toimi silloin kunnankirjurina. En oikein tiedä, mitä kaikkea tämä virka piti sisällään. Ehkäpä hän teki kunnanjohtajan ja sihteerin hommat. Silloin ei liiemmin kunnissa palkattua virkakuntaa ollut. Tuskin hänen lisäksi muita kuin opettajat.

Kun isäni työ muuttui vuonna 1925 kunnan virasta Tyrvään Sanomien päätoimittajaksi ja toimitusjohtajaksi, muuttimme ensin lyhyeksi ajaksi vuokralaisiksi Aarhon taloon. Se sijaitsi Vapaudenkadun varrella. Senkin paikalla on nyt kerrostalo. Siellä oli sekä toimitus että palovakuutusyhdistyksen konttori. Nämä seurasivat isäni mukana hänen siirtyessään Lapinmäelle ja edelleen hänen Iivari Sylvänteeltä (ent. Lönnqvist) vuonna 1929 ostamaansa omakotitaloon Sylvään rantaan, nykyisen asumamme kerrostalon, Sylväänkatu 3:n vaiheille. Silloinen puinen, rapattu puolitoistakerroksinen omakotitalomme oli rakennettu amerikantyyliin. Sylväne oli ollut siirtolaisena USA:ssa. Sieltä hän palasi kotimaahansa 1920-luvun alussa ja rakennutti kaiketi ansaitsemillaan dollareilla talonsa ja Vammalan ensimmäisen WC:n. Hän muutti talonsa myytyään Tampereelle.

Kansakoulua käytiin Aittalahden koulussa, jossa opettajana toimi kaikin puolin pätevä ja myös hyvä kurinpitäjä Ahti Virkkala. Hän hoiti sivutoimisesti silloisen pikkuisen, pinta-alaltaan puolen neliökilometrin suuruisen Vammalan kauppalanjohtajan toimen. Mahtoi-ko muita virkamiehiä kauppalalla ollakaan? Vammala oli vilkas kaupan ja pienyrityläisyyden keskus. Suurimpia teollisia yrityksiä olivat Vammalan Konepaja, Tyrvään Kirjapaino ja Vammalan Mallastehdas. Kun ei ollut suuria menoja, kauppalan veroäyrin hinta pysytteli silloin 4—5 pennin vaiheilla.

1930-luku oli poliittisesti varsin vilkasta aikaa Vammalassakin. Oman taustansa sille antoivat vuoden 1918 tapahtumat, jolloin kaupala oli suurimmaksi osaksi poltettu. Korvaukseksi saatiin valtion tuella vanhoja venäläisten aatelisten huviloita Terijoelta. Niitä oli 1920-luvulla siirretty Vammalaan useita. Niistä lienee enää vain kaksi tai kolme jäljellä. Ehkä melko nopea rakentaminen ja asumaan pääsy vaimensi poliittisia ristiriitoja? Ne eivät päässeet täällä purkautumaan ”kyydityksinä eli muilutuksina”. Tyrvään kunnan puolella eräitä kunnanvaltuuston jäseniä erotettiin kommunistilakien perusteella. Tuskin he mitään kommunisteja kumminkaan olivat?

Isäni kertoi, että kun hän oli Mäntsälän kapinan aikana arvostelleet Lapuan liikettä Tyrvään Sanomissa, oli tullut Tyrvään yhteiskoulun koulupoikien lähetystö neuvomaan, mitenkä Tyrvään Sanomia pitäisi toimittaa ja miten ei pitäisi. Isäni ei kumminkaan koulupoikien mielenilmaisulle arvoa antanut.

Otti sen enemmänkin huumorin kannalta kuin todesta. Tästä löytyy tietoa sen ajan Tyrvään Sanomien sivuilta.

Nuorten miesten lähetystö oli tietävästi käynyt myös silloisen tyrvääläisen kansanedustajan Taave Junnilan (kok) puheilla. He olivat sanoneet, että on suorastaan häpeäksi paikkakunnalle ettei täältä ole vielä ketään kyyditetty itärajan taakse. He ehdottivat toisen tyrvääläisen kansanedustajan Huugo Pajusen (sos.dem) kyyditsemistä. Tähän ehdotukseen Junnila oli vastannut tyrvään kielellä: ”Kyyrikkää te pojjaat vaan mutta pankaa pukka rattaille”. Siihen loppuivat poikien kyydityshalut. Huumori osoittautui tässä — niin kuin monesti muulloinkin — hyväksi vastalääkkeeksi liialliselle poliittiselle intoilulle.

1930-luvulla suojeluskunnat toimivat varsin tehokkaasti. Tuskin niillä Tyrväässä ja Vammalassa oli kovinkaan suurta poliittista merkitystä. Enemmänkin niiden piirissä harrastettiin urheilua ja tietysti sotilaallista harjoittelua ja ampumista. Ampumarata nykyisessä Varilan kaupunginosassa oli vilkkaassa käytössä. Suojeluskunnan paikallispäällikkö Kalle Lihala oli maanmainio ampuja. Hän voitti jopa maailmanmestaruuden ammunnassa 1930-luvulla. Taisi olla sotilaskiväärin makuuasennon mestaruus?

Ampumaradasta muistuttavat enää kadunnimet Luotikatu, Hahlonkatu, Rihlakatu, Nallikuja, Ruutikuja ja Ampujankatu.

Urheilutoiminta oli täälläkin ja kaantunut voimakkaasti poliittisesti kahtia. Porvarilliset urheilijat toimivat Tyrvään Voimassa ja vasem-

mistolaiset Tyrvään Kisassa. Hiukan vieläkin hymyilyttää, minkä takia urheilunkin pitää jakautua poliittisiin väreihin. Ehkäpä sekin on yksi tapa hankkia kannatusta vaaleissa? Tästä aiheesta ja siihen liittyvistä poliittisista valtataisteluista vielä 1960- ja 1970-luvuilla kertoo Erkki Tuomioja äsken ilmestyneessä kirjassaan Kukkaisvallasta Kekkosvaltaan.

Oltakoon suojeluskunnista poliittisin perustein mitä mieltä tahansa, niin niiden merkitys osoittautui myönteiseksi talvisodan päivinä 1939—40. Ilman niiden antamaa sotilaallista koulutusta emme olisi silloin pärjänneet.

Toisaalta merkittäköön muistiin, että Stalinin meidän kannaltamme paras ansio oli, että hän tapatti Tuhatsvskin ja kaikki muut ammatitaitoiset upseerinsa juuri ennen talvisotaa. Niinpä paraatimarssi Helsinkiin Stalinin 60-vuotispäivän kunniaksi 21.12.1939 epäonnistui.

Euroopassa pääsi Hitler Saksan diktaattoriksi ja omituisen rotuoppinsa perusteella ryhtyi haalimaan käsityksensä mukaan muita paremmalle saksalaiselle heimolle lisää elintilaa. Hän onnistui siinä aluksi liian hyvin — vallan ja valloituksen himo hänessä ja saksalaisissa kasvoi.

Kun läntiset demokraatit eivät suostuneet antamaan Stalinille ja Neuvostoliitolle vapaita käsiä Baltian maissa ja Pohjois-Euroopassa, liittoutuivat periviholliset Hitler ja Stalin 23.8.1939 ja jakoivat Euroopan etupiireihin. Seurauksena oli

toinen maailmansota ja talvisota, kun Suomi ei suostunut Stalinin vaatimuksiin. Nelimiljoonainen Suomen kansa oli kauhea uhka samansuuruiselle Leningradille ja sätamiljoonaiselle Neuvosliiton kansalle! Miksi ihmeessä suurvallat aina pelkäävät niin hirmuisesti pieniä naapurikansoja?

Ajan tosikkomaista politiikkaa ja muuta maailmanmenoa kevensivät sanavalmiit Kallelaisen Kalle, Rantanurmen Kalle ja monet muut kansanviisaat. Kallelaisen Kalle asteli pienen Vammalan kaduilla, tökkäsi vastaantulevaa hyvinvoivaa kauppiasta tai isäntää ja lausahti ”porvari”. Ei sitä otettu vastaan loukkauksena. Rantanurmen Kalle heitti muuttokuormaa ajaessaan sivuileen vilkaisuun: ”Lutteet muuttaa”. Vieläkin voi palauttaa sateella muistiin: ”Sattaa präiskii, sano Rantanurmen Kalle”. Rantanurmet olivat entisiä Snellmanejä. Kallelaisen Kalle kutsui heitä ”Rantarehuiksi”. No se nyt oli semmoista vitsiniekkojen keskinäistä, nimitelyä. Jonkinlainen huumorinosoitus kaiketi oli, että Ståhlströmin Kalle oli muuttanut nimensä Kallelaiseksi.

Isäni muistelen valoisana huumorimiehenä myös. Se tuli näkyvimmin ilmi ja kaiken kansan tiedoksi Tyrvään Sanomien sivulla Tuuran pakinoissa. Eikä äitinkin hänestä valoisana luonteena jäänyt jälkeen. Perheellämme ei taloudellisia huolia ollut. Elimme sellaista silloisten keskitasoisten suomalaisten elämää.

Ahti Virkkalan antaman hyvän kansakouluopin ansiosta pääsin kokeiden perusteella Tyrvään yhteiskoulun ensimmäiselle luokalle vuonna 1935. Pärjäsin koulussa ehkäpä hieman keskitasoa paremmin. Ruotsin opettajamme Elna Kivalo korosti opetustaan usein sanoilla ”pittää ponnistaa”. Saksan kielen lehtorimme Sanni Riukula on jäänyt oppilaiden muistiin koulun vaatvimpana opettajana. Saksan kieli oli koulun tärkein oppiaine. Etenkin muista kouluista Tyrvään yhteiskouluun muuttaneet saivat sen kokea. Kaikilla heillä oli erittäin huono pohja tässä kielessä.

Rehtori Yrjö Sarasto piti kuria koulussaan pienillä korvatillikoilla. Ilman sellaista muistot Tyrvään yhteiskoulusta olisivat perin haaleita. Tämän kirjoittajallakin oli onni saada korvilleen tällainen mieluisen muisto. Syy ei ollut mitenkään iso. Olihan tullut hieman juokseneltua koulun käytävällä. Rehtori sattui tulemaan vastaan ja niin siinä tuli pieni sivallus poskelle. Ei mitään sen pahempaa. Mutta sen jälkeen katsoi tarkkaan ettei ainkaan rehtoria kohden riehaantunut liikaa juoksemaan.

1930-luku oli pienessä porvarillisessa Vammalan kauppalassa varsin leppoisaa. Eivät tainneet pulavuodetkaan pahasti Vammalan silloisia kauppoja ja teollisia yrityksiä kiusata. En muista puheita vararikoista. Maatiloilla taisi mennä silloin huonommin.

1930-luvun lopulla säät olivat muistaakseni kauniita ja suosivat

maanviljelystä ja karjanhoitoa. Isäni osti vuonna 1938 kokonaisen maatilan — ei tosin sitä itse hoitaakseen. Pellot vuokrattiin. Sotien seurauksena siitä suurin osa jouduttiin luovuttamaan hinnalla, jonka inflaatio sitten pilasi. Valtiolta korvauksena saatu velkakirja hupeni mitättömäksi. Karjalainen siirtoväki osasi olla viisaampi, kun ymmärsi sitoa saamansa korvausobligaatiot elinkustannusindeksiin.

Sieltä Hätilästä Rautaveden rannalta löytyi myös mukava palsta kesänviettoa varten. Naapureille vuokrattiin huvilapalstoja ja aiottiin itsekkin rakentaa. Sota näitäkin hommia sitten viivästytti. Onneksi tämä ranta-alue jäi sentään omistukseemme. Sen rantatontit on vuokra-aikojen päätyttyä myyty naapureille, jotka olivat rakentaneet niille huvilansa.

Siellä Hätilän ja Vihattulan rannoilla käytiin silloin kalastelemassa. Kovin suuria saaliita ei saatu, mutta jonkinmoista vaihtelua se toi etenkin sotavuosien niukkaan ruokapöytään. Maatila turvasi myös leivän ja maidon saannin silloin.

Houhajärvellä käytiin myös yhdessä ystäväperheiden kanssa uimassa ja kalastelemassa. Houhajärven hiekkaranta oli kesäisin vilkkaassa käytössä. Rautaveden ja Liekoveden rannat olivat yleensä savisia ja vesi likaisenruskeaa. Tuskin se silti likaista oli — olipahan tyypillistä jokivettä. Houhajärven vesi oli kirkasta ja läpinäkyvää.

Sylvään rannasta soudeltiin kesäisin Rautaveden toiselle puolelle Haapakalliolle. Sieltä oli paljon mukavampi pulahtaa uimaan kuin

saviselta ja kaislaiselta Sylväänlahdelta.

Kerran isä tuli vähän varpaallaan kuopaisseeksi Haapakallion turvepeitettä. Hänen ihmeekseen sieltä tuli esiin kivistä tehty, pieni musta nuolenpää. Esiin tuli myös teräväsärmäisiä kvartsinpaloja, kivikauden veitsiä.

Isäni ilmoitti löydöstään muinaistieteelliselle toimikunnalle. Sieltä saapui professori Arne Äyräpää tekemään tutkimuksia Haapakalliolla. Siitä löytyi noin 4.500 vuotta vanha asuinpaikka, muinainen tulisija ja pieniä esineitä. Merkillistä että Rautaveden rantaviiva on ollut silloin jokseenkin samalla korkeudella kuin nykyisin. Merenranta lienee ollut josakin Kaukolan koskien alapuolella.

Sakari Pälsi kävi 1930-luvun lopulla Hätilän rannalla. Hän rakensi sinne alkeellisen telttasaunan. Avustajina olivat Eino Nikkilä, Hannu Pälsi ja isäni. Kerättiin kasa kiviä. Niiden päälle tuotiin puita, jotka sytytettiin palamaan. Kun nuotio oli sammunut, nostettiin ympärille teltta — ja sitten saunottiin. Sittemmin Pälsi julkaisi kirjan *Sauna* (1960). Siinä hän luvussa *Laitoimme telttasaunan*, kertoo että löytyä neljälle saunojalle riitti puolentoista tuntia.

Oman mainintansa ansaitsee rapuretket Ylistenjärvelle. Enollani Heikki Ryömällä oli talo Kämäkässä. Hänen kansaan käytiin ravustelemassa ja kalastelemassa järvellä. Saatiin naapureilta lupa laskea mertoja rantavesiin. Saaliit olivat silloin varsin hyvät. Kotiin tuotiin usein iso kopallinen eläviä

rapuja, jotka sitten keitettiin ja syötiin ystävien kanssa. Sitten rutto lopetti rapureissut Ylistenjärvelle.

Isäni oli innokas valokuvaaja. Niinpä 1930-luvun albumeista löytyy lukuisia valokuvia noiden aikojen Vammalasta, Tyrvästä ja Karkusta — maisemia sekä ihmisiä ryhmissä että töissä ja harrastuksissaan. Sen ajan valokuvat ovat vain 6×4,5 sm:n kokoisia, mutta riittävät kyllä kertomaan omasta ajastaan.

Ulkomaanmatkakin tehtiin. Muistaakseni vuonna 1938 Jokirannat ja meidän perhe kävivät Tallinnassa. Vieläkin muistan, miten silloin ihmettelimme virolaisten hyvinvointia ja kauppojen halpaa hintatasoa meikäläiseen verrattuna. Silloisen itsenäisen Viron elintaso lienee ollut tšekäläistä korkeampi? En enää muista, mitä nähtävyyksiä kävimme katsomassa. Varmaankin museoita ja vanhoja linnoja, joita nykyisinkin Tallinnassa ihailaan. Isäni oli innostunut museoista ja kansanperinteestä. Olihan hän ollut vuonna 1932 perustamassa Tyrvään seudun Museo- ja Kotiseutuyhdistystä ja toimi sen puheenjohtajana silloin.

Isäni teki työnsä päätoimittajana ja vakuutusyhdistyksen toimitusjohtajana ja hoiti pikkukauppalan luottamustehtäviä sekä harrastuksensakin kotona — yksi huone Sylväänkatu 3:ssa oli varattu näille toimille. Ne eivät paljonkaan häirinneet kotioloja. Koko perhe äitiä ja meitä poikia myöten oli niissä mukana. Vastailemassa puheliimeen ja ottamassa vastaan ilmoituksia ym. silloin kun isäni oli poissa. Voisivatkohan tietokoneet tuoda monet työt kodeissa suoritettaviksi? Tämmöistä on ennustettu. Meidän 30-luvun perheestä on tällaisesta myönteisiä muistoja.

Joulut olivat aina koko perheen juhlia. Jouluruoat kuten lipeäkala, lihasoppa, ohraryynipuuro, jotka äiti valmisti sekä kauniisti koristeltu joulukuusi, jonka oksilla loistivat palavat kynttilät ja tietysti lapsen mieltä ilahduttavat joululahjat säilyvät mielessä. Joulukirkkoon mentiin aamuvarhain kuulemaan silloisen rovasti L. Hj. Svanbergin saarnaa ja laulamaan jouluvirsiä — tosin lauluääneni ei ole ollut koskaan hyvä. Lapsena sitä kuitenkin yritti olla mukana veisaamassa jouluna tuttuja virsiä.

Helmi Airila.
Tyrvään Sanomien arkisto

Ystävyyskaupunkitoiminnan alku vuonna 1944

Kenraali Mannerheimin Lastensuojeluliiton aloitteesta käynnistyi jatkosodan vielä kestäessä Ruotsissa avustusmuoto Suomen auttamiseksi. Se tunnetaan nimellä kummikuntatoiminta. Se oli tavallaan useamman eri avustusmuodon — lastensiirtotoiminta, sotakummitoiminta ja adoptiokaupunkitoiminta — yhdistelmä. Kummikuntatoiminnan käynnistäjänä oli Lastensuojeluliiton kansliapäällikkö Erik Mandelin.

Tyrvää ja Vammala eivät olleet mukana adoptiokaupunkitoiminnassa, joka oli ruotsalaisten kaupunkien yritys auttaa suomalaisia kaupunkia ja kauppaloita. Skövden kaupungin adoptiopaikkakunta oli Pieksämäki, ja se oli aluksi myös kummikuntana. Mannerheimin Lastensuojeluliiton ja ruotsalaisen Fadderortsrådensin yhdessä laatiman paikkakuntajakosuunnitelman mukaan Skövde ei voinutkaan olla Pieksämäen ottokuntana. Länsi-Göötanmaan kummikunnat nimittäin sijoituivat Satakuntaan, Hämeeseen ja Kymen lääniin. Mannerheimin Lastensuojeluliitto ilmoitti asiasta Skövden kaupungille.

Skövden perustettiin maaliskuussa 1944 kummikuntatoimikunta, joka vastasi Mannerheimin Lastensuojeluliiton paikallisosastoja. Syksyllä 1944 kaupungissa kerättiin vaatteita ja kenkiä, jotka haluttiin lähettää yhteen suomalaiseen kuntaan. Mannerheimin Lastensuojeluliitto osoitti Tyrvään kunnan ja Vammalan kauppalan muodostaman parin Skövden kummikunniksi. Kenkä-vaate -lähetyksessä lähti Skövdestä 18.10.1944 kohti Tyrvää-Vammalaa. Mukana seurasi kirje, joka kuului seuraavasti:

”Skövden kaupungin puolesta, jonka Ruotsin kummikuntaliike on Teille kummikunnaksi määrännyt, on minulla kunnia ilmoittaa, että Skövden kaupungissa vapaaehtoisesti kerätyt ja mukana seuraavassa liitteessä luetellut vaatteet ovat tänään lähetetyt Teille.

Jotta saisitte käsityksen kummikunnastanne, seuraa mukana selostus Skövden kaupungista sekä kuvia. Olisin kiitollinen, jos saisin Teiltä lyhyen kuvauksen adoptiivikunnastamme sekä jos mahdollista muutamia kuvia. Muistakin tiedonannoista olen Teille kiitollinen.

Kaupungin rahatoimikamari on asettanut Skövden kaupunkikomitean allekirjoittajan toimiessa puheenjohtajana ja jäsenenä pankinjohtaja B. Selände ja kirjanpainaja B. Elgh.

Toimikunta toivoo hartaasti, että lämpimällä kädellä Teille lähetetyt vaatteet olisivat Teille iloksi ja hyödyksi.

Skövdestä lähetetyt vaatteet ja jalkineet eivät koskaan saapuneet perille. Ne lähtivät Tukholman satamasta kohti Turkuja ja olivat nimilapuvin varustetut. Tutkimuksissa, joita tehtiin vielä syksyllä 1945, paljastui, että Suomen Huolto oli jakanut tavarat oman tarveharkintansa perusteella. Sen mukaan Tyrvää ja Vammala kuuluivat Suomen vauraaseen osaan, jossa ottokunnan lähettämille tavaroille ei ollut tarvetta. Kuten tukikomitean puheenjohtaja Gustav Kjellman totesi kirjeessään Mannerheimin Lastensuojeluliiton Tyrvään-Vammalan paikallisosaston puheenjohtajalle Helmi Airilalle osoittamassaan kirjeessä, tavarat oli tarkoitettu ja lähetetty Tyrvään ja Vammalan asukkaille. Näin ei siis käynyt.

Gustav Kjellman oli siis ottokunnan tukikomitean puheenjohtaja. Hän oli lämmin Suomen ystävä, mikä olikin tukikomiteoiden puheenjohtajien tyypillisin piirre.

Hän hoiti kirjeenvaihdon Lastensuojeluliiton paikallisosaston kanssa; kirjeenvaihto oli sängen laaja. Yhtä ahkera kirjoittaja oli Lastensuojeluliiton paikallisosaston puheenjohtaja Helmi Airilakin. Hän teki kummikuntatoiminnan puitteissa huoltotyötä useimmiten täysin palkatta. Hänen apunaan olivat paikallisosaston johtokunnan jäsenet, kyläasiamiehet, opettajat ja terveysisaret.

Ensimmäinen avustuslähetyks ei siis koskaan saapunut perille. Se ei kuitenkaan ollut lämpimien suhteiden muodostumisen esteenä. Pian kummikuntatoiminnan käynnistymisen jälkeen alkoivat myös viralliset vierailut. Ensimmäisenä vierailivat skövdeläiset Tyrvällä ja Vammalassa vuonna 1947. Vierailijat olivat G. Kjellman ja sihteeri Sam Hessel. Seuraavana vuonna Tyrvään kunnan, Vammalan kauppalan ja paikallisosaston edustajat kävivät Skövdessä. Vierailuja on tähän päivään saakka jatkettu.

Skövden ja Vammalan kummikuntatoiminnan muodossa alkanut ystävyys on jatkunut. Kummista on tullut ystävä.

Gustav Kjellman.
Tyrvään Sanomien arkisto

Kaupunginjohtaja Matti Pulli

Aurinkoisella Volgalla.

Vammala – Kashin 25 vuotta

Neljännesvuosisata, mitattiinpa aikaa yksityisen ihmisen tai julkisten toimintojen kannalta, sisältää aina erilaisten tapahtumien kirjon. Hyvin harvoin ja hyvin harva voi sanoa jälkepäin asioita tarkastellessaan, ettei mitään merkittävää todella ole tapahtunut, vaikka monesti vuosien varrella joskus on siltä tuntunut.

Meidän kaupunkimme ja venäläisen Kashinin ystävyys viettää hopeahääpäiväänsä ensi vuonna. Tiedämme, että yhteistoiminta suuren naapurivaltiomme kanssa käynnistyi sotien jälkeen 1948 tehdyllä ystävyys-, yhteistyö- ja avunantosopimuksella. Näin myöskin meidän tapauksessamme, joskaan emme olleet aivan ensimmäisten joukossa.

Vammalan kaupungin kannalta pidän onnellisena asiana sitä, että ystävyyskaupunkipari on kokolaila sopusuhtainen. Pienten kaupunkien asema ja ongelmat vastaavat pitkälti toisiaan riippumatta siitä minkälaisista taloudellisista tai valtiollisista olosuhteista on kysymys. Näin ihmisten, olkootpa sitten kuntien virallisia edustajia tai yksityisiä, on suhteellisen helppoa löytää keskusteluaiheita, päästä vaihtamaan kokemuksia sekä näinä yhdessäolon hetkinä oppia tuntemaan ja ymmärtämään toisiaan entistä paremmin.

Vammalan ja Kashinin kanssakäymisessä on eittämättömät ansiot Suomi-Neuvostoliitto-Seuran Vammalan osastolla eli nykyiseltä nimeltään Vammalan Venäjä-Seuralla. Toiminta on ollut varsin laaja-alaista nuorisovaihdosta virallisiin delegaatioihin ja urheilusta kaupankäyntiä tutkivaan neuvotteluryhmään. Monia tuttavuus- ja ystävyysuhteita on vuosien varrella syntynyt ja Kashinissa olemme aina saaneet osaksemme sydämellisen ja lämpimän vastaanoton. Me puolestamme olemme parhaamme mukaan pyrkineet tähän vastaamaan ja uskon kashinilaisten myös viihtyneen täällä.

Tällä hetkellä Venäjä samoin kuin monet entisen Neuvostoliiton valtiot ovat suurten taloudellisten ja poliittisten muutosten alaisina. Se tulee varmasti vaikuttamaan myös meidän suomalaisten elämiseen niin nyt kuin naapurivaltion olojen taas vakiinnuttua. Elinkeinoelämällemme Venäjä merkitsee valtavaa markkina-alueetta mihin meillä sijaintimme ja jo pitkään jatkuneiden taloudellisten ja kulttuuriyhteyksiemme ansiosta on monia muita maita paremmat edellytykset. Jo nyt monet oman kaupunkimme yritykset käyvät varsin onnistunutta idänkauppaa, minkä uskon vastaisuudessa vielä lisääntyvän.

Suomen ja Venäjän liki 50-vuotisen uuden yhteistoiminnan myötä on tullut meille kaikille kutakuinkin selväksi, että rinnakkain kulkeminen on aina antoisampaa kuin jäykkä vastakkainasettelu, mistä varoittavia esimerkkejä on kosolti ympäri maailmaa.

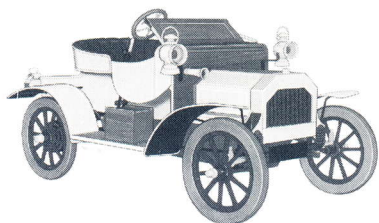
Meidän vammalalaisten kannalta erityisen mielenkiintoista on se, että yli 700 vuotta kaupunkina ollut Kashin edustaa todella vanhaa venäläistä perinnettä ja kulttuuria ja juuri erilaisuus antaa kanssakäymiselle huomattavasti mielenkiintoisemman pohjan kuin samanlaisuus omien olojemme kanssa.

Piirteensä kanssakäymiseemme on antanut myös tieto Tverin Karjalan sijaitsemisesta lähellä ystävyyskaupunkiamme. Niin kuin meistä monet tietävät Tverin karjalaiset ovat Karjalan kannakselta ja Venäjän Karjalasta 1600-luvulla Ruotsin ja Venäjän rajankäyntien johdosta ensin Novgorodin alueelle ja sittemmin syvälle Venäjälle muuttanutta ortodoksista väestöä lähinnä uskonvainoja ja raskaita veroja välttääkseen. Kuluneena kesänä Vammalan Venäjäseuran puheenjohtajalle lehtori Pentti Lahtiselle ja hänen Pirkko-rouvalleen sekä vaimolleni ja minulle tarjoutui ainutkertainen tilaisuus vieraila näiden jo yli 300 vuotta Tverin oblastissa (länissä) asuneiden kar-

jalaisten luona ja nauttia heidän vieraanvaraisuuttaan. Hyvin näyttivät tuntevansa professori Pertti Virtarannan ja hänen Helmi-rouvansa, jotka monesti ovat kielitieteellisillä ja kansanperinteen keuruuta koskevilla matkoillaan siellä käyneet ja väkeä puhuttaneet. Lämpimät terveisensä heille lähettivät. Toisen viime vierailun kohokohdan tarjosi päivän aurinkoinen purjehdus "Äiti" Volgalla Kashinia ehkä vielä kuuluisampaan historialliseen Uglitshin kaupunkiin ja tutustuminen sen nähtävyyksiin.

Samalla kun välitän kaupunginhallinnon tervehdyksen kaikille Sastamalan Joulun lukijoille toivottan Teille Rauhallista Joulua sekä Onnellista Uutta Vuotta.

Isännät vieraita vastassa Moskovassa.

Raimo Santala

AUTON SYNTYVAIHEET

Auton suunnitteluun ja rakentamiseen tähänneitä yrityksiä tunnetaan varsin paljon jo hyvin varhaiselta ajalta. Ensimmäiset tiedot ovat Kreikasta satakunta vuotta ennen Kristuksen syntymää. Kuitenkin nämä ovat kai lähinnä kuvitelmia.

Tukevammalla pohjalla sitävas-toin olivat suunnitelmat höyryvoiman käyttämisestä auton liik-kumiseen. Mainittavin lienee Isaak Newtonin piirros vuodelta 1680, jossa hän kaavailee höyryauton rakennettavaksi siten, että liikkeelle panevana voimana käytettiin kat-tilasta ulos purkautuvan höyryn energiaa. Samalla tavalla kuin ny-kyaikaisissa lentokonesuihkumoot-toreissa.

Ensimmäinen rakennettu höyry-auto lienee kuitenkin ranskalai-sen Jesuiitan Ferdinand Verbiestin

Kiinassa valmistama pienoismalli 1687. Siinä höyry ohjattiin siipi-pyörään, josta hammaspyörän vä-lityksellä voima siirrettiin etuak-seliin. Ensimmäinen konevoimalla kulkeva vaunu oli siis turbiinikäyt-töinen. Tässä samassa yhteydessä käytettiin myös ensimmäistä kertaa voimanlähteestä nimitystä moot-tori.

Käyttökelpoisen auton kehitys katsotaan kuitenkin alkaneen siitä, kun 1769 ranskalainen insinööri Nicolas Gugnot valmisti valtion kustannuksella höyryauton, jonka yhtäjaksoinen käyttöaika oli vain 15 min. Tämä auto oli puurunkoi-nen ja kolmipyöräinen. Parempi versio valmistui 1770, jolla ajettiin myös ensimmäinen autokolari ja kokeilut lopetettiin.

Tämän jälkeen 1800-luvulla höy-ryautoja käytettiin yleisesti liiken-

teeseen Ranskassa ja Englannissa 1920-luvulle asti. Tämä oli kuiten-kin vain välivaihe auton kehityk-sessä.

Sähköautoja kehitettiin myös jo 1800-luvulla. Ranskalainen Jean-taud rakensi sähköauton v. 1881, jolla voitiin ajaa yhtäjaksoisesti 25 kilometrin matka. Mallia kehitet-tiin 1887—1893, tällä autolla ajetiin myös ensimmäinen virallinen autojen nopeusennätys yli 66 km tunnissa vuonna 1898.

Vuonna 1877 itävaltalainen S. Marcus kehitti ensimmäisen bensii-nikäyttöisen auton. Nykyaikaisen auton kehittäjinä pidetään saksal-aisia G. Daimleria ja C. Bentziä, jotka vuosina 1883—1886 raken-sivat käyttökelpoisen auton.

Autojen sarjavalmistuksen kehiti Henry Ford v. 1910.

Erkki Kouhi

Turre

Koira on miehen paras ystävä. Tämä varmasti pitää paikkansa ainakin suomen pystykorvan osalta. Kun sen pennusta hyvin kasvatetaan lämmöllä ja huolenpidolla, koira palkitsee monin verroin saamansa hellyyden.

Kasvatin nuoruudessa useita pystykorvia. Monesta tuli hyviä lintu- ja oravakoiria. Erästä ei tullut. Tämä oli Turre nimeltään. Sen sukuun oli jossakin vaiheessa pääsyt sekaantumaan muutakin kuin suomen pystykorvan verta. Kyllähän se mielellään metsälle tuli. Siellä oli myös tarkka vainu linnulle ja oravalle. Ei tarvinnut pitkään odottaa, kun Turren haukku jo kuului. Kun sain saaliin ammuttua, se ei edes puraissut saalista, kuten muut koirat tekevät. Turrelle tuli kova kiire kotiin. Se oli jo tiellä vastassa iloisesti häntäänsä heilutellen, kun itsekin tulin kotiin. Tiesin, ettei siihen olisi kovuuskaan auttanut ja annoin komentamisen olla.

Olin aikeissa lopettaa Turren, mutta serkkuni sanoi, ei sitä tapeta, minä otan sen meille. Turresta tuli sen kaupunkilaisperheen lemmikki. He opettivat sen tanssimaan kahdella jalalla ja laulaa joikamaan. Kun kävin heillä kylässä, Turre minut tunsu ja tuli hyväilemään. Kuitenkin selvästi näki, että se viihtyi tässä perheessä hyvin.

Turren ollessa jo paljon yli 10 vuoden, sen näkö ja kuulo heikkeni niin, että se piti lopettaa. Pienessä arkussa Turre tuotiin junalla Nohkuaan. Poikani haki sen sieltä ja suoritti koiran emännän kanssa sen hautauksen meidän metsässä olevalle (aidatulle) koirain hautausmaalle. Turren emäntä teetti sille kauniin hautakiven ja kävi vähintään kerran kesässä tuomassa kukkia Turren haudalle, aina kuolemaansa asti.

Lintu- ja oravakannan vähentymisen vuoksi otin ajokoiranpennun seuraavaksi kasvamaan. Kerroin aikeistani meidän metsästysseuran puheenjohtajalle. Hän neu-

voi: "Kun pääset pentueesta valitsemaan, ota lihapala käteesi ja vedä sillä mutkitteleva viiva maahan tai lattiaan. Päästä kaikki pennut siihen. Ota se, joka kuono maassa tuota viivaa parhaiten seuraa. Tein tämän vanhan kennelmiehen neuvon mukaan, kun menin erään asiakkaani pojalta hakemaan ajokoiran pentua. Päästimme ne vapaat pennut (kaksi kauneinta oli jo varattu) pirtin lattialle ja minä tein lihapalalla mutkittelevan viivan lähes nurkasta nukkaan. Yksi lähti heti seuraamaan tuota vetämäni viivaa. Isäntäväki vähän ihmetteli, kun valitsin pienimmän ja rumimman. Näiden pentujen emässä oli runsaasti valkoista etupäässä. He kertoivat tämän koiran isän olevan toht. Hensksonin pointeri uros. Tässä valitsemassani pennussa oli myös paljon valkoista. Pappa Mäkelä nimitti sitä Helunaksi. Myös moni erätoverini pani merkille Teijan nopeuden ja älykkyyden. Se oli verenperintönä perinyt esi-isältään nuo ominaisuudet. Teijasta kehittyi loistava ajuri. Se ajoi joskus yökauden jänistä tai kettua. Valkohäntäpeuraa se ei hätyyttänyt ollenkaan. Olin tarkotuksella laiduntanut vasikkamullia koiran juoksunarun lähellä, joten ne voivat seurustella. Tästä kai johtui, että se jätti peuran rauhaan.

Teijasta kehittyi sellainen ajuri, että kateemmatkin sitä arvostivat. Eräänä vuotena Tuukka M oli koirallaan Teilarin Tanalla saavuttanut koiralleen Suomen ajokuninkaan arvon. Kävin usein Tuukan kanssa metsällä. Monesti kävi niin, että Tana väsyi, mutta Teija vielä ajoi reippaasti. Kysyin Tuukalta: "Kun Tana on ajokuningas, mihin luokkaan sinä Teijan lasket?" Hän sanoi, että näitä "koneita", jotka ovat kuin luonnonoikkuja, niitä syntyy hyvin harvoin.

Teijaan tuli nännisyöpä sen ollessa kahdeksan vuotias. Se leikattiin, mutta kasvin juuret olivat jo levinneet niin pitkälle, että koira oli lopetettava.

Seuraavaksi otin hyväskuisen ajokoirapennun taas kasvamaan. Siitäkin olisi voinut kehittyä hyvä koira, mutta se jäi junan alle kolmevuotiaana.

Sanotaan että, koirattoman erämiehen on outo olla. Seurasin tarkkaan lehdistä, jos joku haluaisi myydä koiransa. Sitten oli Aamulehdessä ilmoitus: "Puolivuoti as ajokoiranpentu myydään isännän kuoleman takia." Soitin heti tuohon osoitteeseen. Kun kuulin koiran suvun ja hinnan, lupasin lähteä sitä heti hakemaan. Päästyäni siihen osoitteeseen, oli siellä jo kaksi muutakin ostajaa samalla asialla. Myyjä ehdotti, että vetäkää pitkätikku, kuka koiran saa. Minä kävin sen isokokaisen pennun luona ja huomasin, miten se haisteli innokkaasti saappaitani. Pentti V. oli tuonut minulle edellispäivänä ampumansa ketun nyljettäväksi ja minulla oli samat saappaat jalassa, joten niissä oli ketun hajua. Sain sille myyjälle: "Annetaan koiran valita uusi isäntänsä, mennään noin 5 metrin välein, yhtä kauaksi koirasta. Ehdotus hyväksyttiin. Kun myyjä päästi Jehun irti, se syöksyi suoraan haistelemaan minun saappaitani. Se oli saanut vanhemmiltaan veren perintönä ketun vainun nenäänsä.

Hyvä kettukoira Jehusta kehittyikin. Jäniksen kanssa se joskus möhli antaen "löysää". Vein sen koiranäyttelyyn. Arvostelutuomari (Peltonen) kertoi yleisölle: "Tässä näette liian suuren suomen ajokoiran, ellei sen isäntä olisi laittanut sen etujalkoja eteen vinoon, se olisi ollut mittauksessa ylikorkea." Jehu sai II palkinnon ja siihen meidän näyttelyssäkäynti jäikin. Monta muistiinpainuvaa jahtimatkaa Jehun kanssa tuli tehtyä. Erätoverillani Viljami J oli tuolloin myös hyvä ajokoiria. Nämä kaksi mielellään ajoivat yhdessä. Oli se sellainen koirapari, että niiden haukkua oli mieluista kuunnella. Se oli kuin musiikkia erämiehen korville.

Jehu sai syöpäkasvaimen ike-neensä sen ollessa noin kymmenvuotias. Eläinlääkäri sanoi, että turha sitä on leikata, se kasvaa heti uudestaan. En halunnut vanhan ystäväni kärsivän. Se pääsi sinne koirien hautausmaalle. Oman metsän multa, toisten koirien viereen. Siellä lepäivät kaikki koirani. Muistot vain ovat jäljellä. Usein nuo muistot lämmittävät vanhan erämiehen mieltä.

Nuorisotoimenjohtaja
Pertti Parkkinen

Nuostralla suuntaviivat tulevaan nuorisotyöhön

Taloudellisen laman aiheuttavat seuraukset ovat alkaneet puremaan suomalaista nuorisotyötä. Kuntien valtionosuuden pieneneminen pakottaa kuntia karsimaan myöskin nuorille suunnattuja palveluja. Tässä vaiheessa pitää toivoa, että kunnalliset päättäjät katsoisivat kuitenkin kauemmaksi tulevaisuuteen. Kunnan toiminnoissa nuorisotyö pitäisi edelleen olla yksi kunta-alaisten peruspalvelu, jota se ennaltaehkäisevänä työnä on totuttu pitämään. Ennaltaehkäisevän työn laiminlyönti voi aiheuttaa helposti kymmenkertaiset kustannukset korjaavan työn muodossa.

Nuorisotyöntekijät ja eri alojen asiantuntijat ovat pohtineet nuorisotyön tulevaisuutta ja työn tuloksena syntyi nuorisotyön strategia eli Nuostrat. Nuorisotyön arvo- lähtökohtana on, että nuorilla on oikeus ja vastuu oman tulevaisuutensa rakentamisessa. Nuostrassa nuorisotyö on rajattu neljään tulos-alueeseen:

1. Kasvu ja kansalaistoiminta
2. Nuorten elinolot
3. Kansainvälisyys
4. Syrjäytymisen ehkäisy

Kasvu on ihmisessä ja hänen yhteisössään tapahtuvaa kehitystä ja muutosta. Päämääränä on omillaan toimeentuleva, aidosti kokeva, itsenäinen ja yhteisöstään vastuullinen ihminen. Nuorisotyöllä on käytettävissään kolme kasvun elementtiä, joilla tuetaan lasten ja nuorten kehitystä. Vertaisryhmä toimii erityisesti sosiaalistamisen välineenä. Arvostava aikuinen antaa turvallisuutta ja toimii identiteettiä luovana tekijänä. Yhteisön kulttuuriperintö toimii arvoja välittävänä ja siirtävänä rakenteena. Nuorisotyön ominaislaatuja ovat vapaaehtoisuus, omatoimisuus ja arvostaminen. Nuorisotyön tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat koti ja koulu. Nuorisojärjestöjen osuus kansalaisvalmiuksien oppimisessa on myöskin erittäin tärkeää.

Nuorten elinolot tarkoittaa niitä edellytyksiä, joiden varassa nuori voi tulevaisuutensa rakentaa. Elinolot kattaa laajan joukon erilaisia asioita; koulutus- ja opiskelumahdollisuudet, työllisyys, toimeentulo, asuminen, elinympäristö, terveys, henkinen hyvinvointi ja nuorten perheiden elinolot.

Nuorten elinolojen kehittämiseksi taataan nuorille mahdollisuus rakentaa omaa tulevaisuuttaan. Nuorten elinolojen parantaminen on poikkihallinnollista yhteistyötä kunnissa ja valtionhallinnossa. Myöskin nuorisojärjestöt toimivat jäseniensä ja koko ikäluokan edunvalvojina. Kunnallisella nuorisotoimella on myöskin tärkeä tehtävä nuorten edunvalvojana. Tämän hetkinen nuorisotyöttömyys on yksi yhteiskuntamme pahimpia ongelmia, johon pitäisi pikaisesti löytää parannusta.

Kansainvälisellä toiminnalla lapset ja nuoret saavat tietoja ja taitoja toimia paikallisesti ja kansainvälisesti. Se tarkoittaa myös vuorovaikutuskykyä ja edellytyksiä monikulttuurisuuteen ja sallivuuteen. Tavoitteena on osallistuva, vaikuttava ja yhteistyökykyinen nuori, joka näin oppii kansainvälisyystaidot.

Järjestötasolla tulee olla riittävät edellytykset luoda kansainvälisiä suhteita ja nuorisovaihtoa. Kuntatasolla nuorten kansainvälinen toiminta esimerkiksi ystävyyskaupunkitoimintana on kasvatuksellisesti erittäin tärkeää.

Syrjäytymisen ehkäisyllä tarkoitetaan yhdistävien siteiden heikentämistä nuorten ja yhteiskunnan välillä. Nuoren kohdalla tämä merkitsee ajautumista normaalin elämän ulkopuolelle tilanteeseen, jossa mahdollisuudet työelämään, sosiaaliseen toimintaan, erilaisten palveluiden käyttöön sekä muuhun kulutukseen ovat olennaisesti kaventuneet.

Syrjäytyminen johtuu puutteellisesta elämönhallinnasta. Nuori ei omaa tietoja, taitoja ja valmiuksia joita jokapäiväinen elämä edellyttää.

Elämän hallinnan perusteet hankitaan pääasiassa lapsuus- ja nuoruusiässä. Lapsen ja nuoren eri kasvuympäristöissä kokemat häiriöt muodostavat riskiä, jossa nuori syrjäytyy sekä omasta että yhteiskunnan tarjoamista mahdollisuuksista ja tätä kautta syntyvistä valmiuksista elämönhallintaan.

Osalle nuorista syrjäytyminen on jo tapahtunut tosiasia. Perheessä, koulussa ym. tapahtuvat häiriöt yhdessä seurausvaikutusta nuorisorikollisuuden, päihteiden käy-

tön, ammattitaidottomuuden, työttömyyden, asunnottomuuden yms. kanssa ovat kasautuneet moniongelmaiseksi tapahtumaketjuksi, jossa nuori on menettänyt otteen elämään.

Eri toimialojen ja viranomaisten yhteistyöllä kasvatetaan tulosvoimaa nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Ennaltaehkäisevä nuorisotyö erityisesti 9—15-vuotiaiden

nuorten parissa on välttämätöntä. Vaikeuksissa olevat nuoret ja nuorisojoukot pitää saada tunnistettua, jotta heille saadaan apua riittävän ajoissa. Nuorille suunnattuja tiedotus- ja neuvontapalveluja tulee olla riittävästi tarjolla.

Nuorissamme on tulevaisuus se pitää meidän kaikkien aikuisten muistaa. □

Osmo Paulasto

Sadan vuoden takainen päätös TORISTA JA TORISÄÄNNÖISTÄ

Ote Tyrvään kuntakokouksen pöytäkirjasta 9.5.1892

Luettiin seuraava toripaikkaa koskeva ehdoitus:

”Kuntokokouksessa Tyrvällä. Nöyrimmästi ehdotamme toripaikaksi, Eläinmarkkinoita ja Toripäiviä varten, erästä palstaa Kirkon alueella, idän puolella Kirkkoa, lainamakasiinista meijeriä kohti, jonka Kirkon kokous wiime Maalisk. 19. päivänä on kunnalle sitä tarkoitusta warten luovuttanut ainakin toistaiseksi vaatimatta siitä muuta weroa kuin että seurakuntalaiset saavat pyhinä käyttää toria ja siinä olevia käsipuita hevosillensa. Kirkon kalustohuone, joka nykyään on toripaikaksi ehdottamallamme paikalla, on, jos se toripaikaksi hyväksytään muutettava sanotussa Kirkonkokouksessa määrätyle paikalle, joka työn arvelemme waativan noin 325 markkaa, johonka Kirkonkokous on myöntänyt 100 markkaa maksetta-

vaksi Kirkon rakennusrahastosta. Toripaikan tasaukseen ehdotamme ensi kesänä käytettäväksi ainoastaan 175 markkaa; siten tämän vuotinen kustannus nousisi 500 markaksi. Kustannusten suorittamista warten puuttuwan osan 400 markkaa ehdotamme lainattavaksi kunnan takuuta wastaan.

Wastaisuudessa noudatettavaksi, järjestyksen pitämiseen y.m. suhteessa, ehdotamme seuraavat säännöt:

Torirahastolle on maksettava niin kutsuttua ”tori-weroa” niiden, jotka siinä markkina päivinä tavarotaan kaupaksi pitävät, seuraavan taksan jälkeen:

a) Kauppiaat	12 mk
b) Nahkurit, Kultra- ja Kellosepät	8 mk
c) Satulasepät, Räätilit ja Leipojat	5 mk

d) Waski- ja Läkki-sepät, Suutarit, Karstojenmyyjät, y.m. käsiteollisuus-tuotteet, sekä wirvoitusjuomat	3 mk
e) Puutarha ja Juurikasvikset	2 mk
f) Ruoka- ja Kahvipöydät	1 mk

Maanviljelys ja karjan tuotteita saadaan siinä kaupaksi pitää ilman toriveroa.

Kaikellinen kaupan teko Kirkon maalla (päitsi toria) ja yleisen maan tien sivussa kielletään.

Tyrvällä 15 päivä Toukokuuta 1892

Taavi Junnila Antti Yliknaapi
Herman Ulvén

Aatto Aaltonen

Maassaa Joulua 1937

*Yrjö Junttila
Väinö Ruusuvuori
Paavo Lehtinen
Samuli Kalske
Aatto Aaltonen*

MUISTELUJA POLIISIMIEHEN VINKKELISTÄ

Kalastin jonain talvena Rautavedellä haukia koukuilla, niinkuin Kurjensuon Heikkikin. Kun poliisi passitti Heikin raitistumaan Punkalaitumelle, oli hän lausunut poliiseille ”Sanokaa nimismiehelle terveisiä, että se saa sinä aikana ottaa syöttejä katiskastani”. Olimme sitenkin ystäviä.

Eläkkeelle jäätyäni tämän vuoden alkupuolella eläkkeelle Vammalan piirin nimismiehen toimesta runsaan 31 palvelusvuoden jälkeen esitän tässä muutamia muisteluja poliisin alalta toimikaudeltani ja aikaisemmaltakin ajalta. Edeltäjäni Samuli Kalske oli tullut Tyrvään nimismieheksi Huittisten nimismiehen toimesta. Hän joutui jättämään toimensa parin vuoden kuluttua sairauden takia v. -61. Piirin nimi muutettiin Vammalan piiriksi parikymmentä vuotta sitten. Tätä ennen oli Tyrvään nimismiehenä Tyrvään Ekon Junnilassa syntynyt Viljo Junnila vajaan 39 vuoden ajan, joten minulla ei suinkaan ole ennätystä palveluvuosien suhteen tämän seudun nimismiehenä. Junnila, Kalske ja minä olemme kaikki käyneet Tyrvään Yhteiskoulun, joten nimismiehen toimi on täällä ollut ”Tyrvääläisten” käsissä yhteen menoon kahdeksattakymmentä vuotta. Minun jälkeeni ei

enää ollut Tyrvääläisiä tointa hake-massakaan. Seuraajakseni tuli Kari Niinivuo Marttilasta, jonka pitkäaikaisena tuttavana ja yhteistyökumppanina mielihyvin toivotan tervetulleeksi työtäni jatkamaan.

Aikaisempina aikoina ei maaseudulla, joksi Vammalan kauppalakin luettiin, ollut poliisiasemia, vaan nimismies piti kansliaansa asuntonsa yhteydessä. Kanslia saattoi olla auki vain parina päivänä viikossa. Poliiseilla oli omat henkilökohtaiset toimipiirinsä; tällä seudulla esimerkiksi Stormin seutu ja Sammaljoen seutu. Poliisi asui toimipiirissään ja hoiti tointaan asunoltaan käsin. Jos sattui suurempia rikoksia, niitä tuli tutkimaan läänirikospoliisi Turusta. Myöskin poliisilla oli kotonaan konttorihuone, missä hän otti vastaan asikkaita. Poliisimiehen tehtäviin kuului järjestyksen pitäminen piirissään, valtion verojen ja sakkojen periminen, henkikirjoituksen piirimiehenä toimiminen, asukkaiden lupaym asioiden hoitaminen nimismiehen luona ynnä monenlaista muuta. Poliisit kävivät viikottain nimismiehen puheilla tekemässä tiliä toimistaan ja noutamassa uusia tehtäviä.

Kun mies oli ”piirillä” päivysti vaimo kotona. Sanottiinkin, että

poliisin toimi ei sietänyt, että vaimo olisi ollut työssä.

Putkana oli vanhan SYP:n kohdalla sijainnut rakennusröstellö. Kun yhdyspankki sitten rakennettiin, siirtyi putka Suvannon saunaan, mikä oli erillinen rakennus rannassa, nykyisen Kirkkokatu 1:n kerrostalon kohdalla.

Kerrotaan, että juopuneita vietiin talvisaikaan putkaan joskus vesikelkallakin lykäten.

Konstaapeli Veikko Lehtimäki kertoo tuoneensa Kaltsilasta kunnan putkaan Suvannon saunalle. Pisti tulen pesään, koska putkaa lämmitettiin vain tarpeen mukaan. Kun Lehtimäki meni yöllä katsomaan, niin kiuas ei ollutkaan vetänyt ja sauna oli täynnä savua. Asiakas makasi lattialla. Lehtimäki kysyi, oliko huono kohtelu?, — toinen vastasi ”Ei auta nureksia, kun tänne kerran on joutunut.”

Vammalan ensimmäinen poliisiasema valmistui vuonna 1953 Rautavedenkadun varteen kirkkoa vastapäätä. Taloon tehtiin asuntoja myöskin henkilökunnalle. Asemalle ”joutuivat” muuttamaan ainakin nimismies Junnila, ylikonstaapeli Lehtinen, konstaapeli Lehtimäki ja kanslisti Tammisto. Monilla heistä oli oma talo paikkakunnalla, eikä virastotaloon muuttaminen tästä

Vammalan poliisivankila ennen poliisitalon v. 1953 valmistumista Marttilankadun ja Rautavedenkadun kulmassa.

Konstaapelit Niilo Laine, Veikko Lehtimäki, Eino Vieras, kelloseppä Eero Teljo ja konstaapeli Toivo Muuronen.

syystä ollut mieluisaa. Vuosien saatossa byrokratia kasvoi niin, että koko talo tarvittiin poliisin virkakäyttöön ja lopuksi se kävi ahtaaksi ja poliisi muutti uuteen viirastotaloon noin 1.000 m² tiloihin torin lähelle.

Vanhan poliisitalon talonmiesvahtimestarina ja autonkuljettajana toimi talon valmistuttua ensin konstaapeli Lehtimäki ja tämän jälkeen konstaapeli Jokela. Poliisi ei ollut tällöin työaikalain alainen. Yöpäivystystä ei ollut. Poliisitalon puhelin käännettiin illalla, kun väki lähti pois, talonmiehen asuntoon. Talonmiehenä toimiva konstaapeli hoiti pitkälle 1960-luvulle saakka suurelta osin yksin lähes kaikki yöhälytykset. Tässä yhtä sun muuta ajan varrella kuultua tai koettua.

Poliiseilla oli mökki "Rätössaaressa" Liekovedellä vastapäätä Vammalaa. Alkuaikoina 1940-luvulla mökillä oleskeltiin melko ahkerasti. Jos tuli "hälytys" soitettiin salmen vastakkaisella puolella olevaan Torran taloon, mistä vietiin valkoinen liina rantaan merkiksi siitä poliisia kaivataan. Kyllä poliisin paikallisaapumiseen saattoi mennä aikaa tuntikausia.

Kansan keskuudessa kulkee vieläkin tarina, että Kämäkässä tapettiin vuosittain Tapaninpäivän aikaan mies. Tämä pitää osittain paikkansa. Poliisin tehtävänä oli ruumiin haku. Tie "Pampparallan" = Palmgrenin kaupalta Kämäkään oli talvisaikaan ummessa. Sitä ei aurattu. Olikin tilattava kaupalle hevonen poliisia vastaan.

Tappo tehtiin yleensä juopposeurueessa. Tappajan löytäminen ei tuottanut suurempia vaikeuksia. Tapon syynä oli yleensä epäily siitä, että surmattu oli ilmiantanut surmaajan viinan keitosta. Ilmiantaja ei yleensä soittanut omasta puhelimesta, vaan käytti soittamassa vaikkapa Rekikoskelta, jotta asia ei olisi tullut keskuksen- tai muuta kautta tietoon.

Helluntai-aamuna kello 9, tuntia ennen Jumalanpalvelusta soitettiin, että kirkon katolta kuuluu laulua. Poliisi Lehtimäki meni paikalle, missä hän havaitsi kirkon katolla tuntemansa miehen laulamassa "Rakastan elämää". Poliisi soitti palokuntaakin paikalle. Katolla seikkailija kyseli poliisilta, miten pääsen täältä alas. Poliisi neuvoi "tule vaikka ukkosenjohdatinta pitkin." Mies teki työtä käskettyä, eikä palokuntaa tarvittu, hänellä oli niinsanottua juopontuuria. Kun seikkailija laskettiin illalla putkasta pois, poliisi kysyi, mistä olet tullut. Toinen vastasi, ettei tiedä, mutta kupariplootua oli ainakin paljon näkyvissä, muistaen tornien kattoa.

Sammaljoella oli poliisina monen vielä muistama, puheissaan hyvin leikkisiä ja sanavalmis, Väinö Kujansuu.

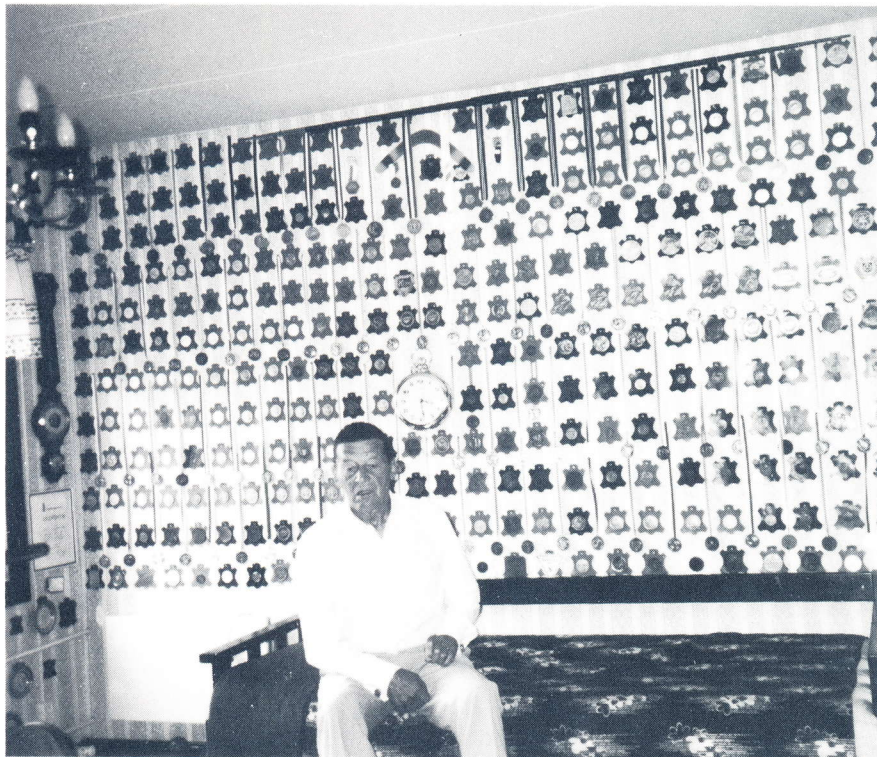
— Kujansuu peri kirkollisveroja. Kuitissa oli merkintä U.P ja sen kohdalla rahasumma, mikä tarkoitti Kujansuulle kuuluvaa ulosottopalkkiota. Asiakas kysyi, asianlaidan kyllä tietäen, mitä tuo U.P kuitissa tarkoittaa. Kujansuu vastasi "Se on urkujenpolkijan palkka".

Isäntä, jolta maksua perittiin, sanoi, että annankin vähän suuremman summan, koska urkujenpolkija on varmaankin melko pienipalkkainen.

Tarkaksi tunnetulta Kranttilan Aarnelta oli jäänyt jokin maksu unohtuksessa maksamatta. Arne kävi monena aamuna varhain kopistelemassa Kujansuun oven takana ja kyseli, joko maksu on tullut perintään. Lopulta Kujansuu tokaisi, että "lakkaat hyppäämästä minun oveni takana, en minä Sinulta matkakulua peri, kun tulen maksua hakemaan."

Ruustinna Svanberg oli sanonut Kujansuulle, että koska Kujansuu on Sammaljoella sellainen ensimmäinen mies, niin Kujansuun olisi saatettava jokin ruustinnan mielestä takapajulla oleva asia järjestykseen. Kujansuu oli tokaisut: "En minä ole ensimmäinen. Ensin on rovasti ja vasta sitten olen minä."

Olin tekemässä osamaksutilitystä asunnossa, missä mies oli ostanut vaimolleen joululahjaksi osamaksulla pölynimurin. Osamaksuerät olivatkin jääneet maksamatta. Sanoin miehelle, että meidän on nyt vietävä imuri mennessämme. Mies lausui hyvin totisena "jos imuri lähtee, kyllä sitten on minunkin lähdettävä". Tilanne oli mielestäni melko vakava. Kun hän kuitenkin lupasi vielä yrittää hankkia rahaa velan maksamiseksi, jätin tilanteen huomioiden vielä imurin viemättä, jotta mieskin sai jäädä asuntoonsa vaimonsa kanssa elelemään.

Tatu

"Tatulle kaksi SM-mitalia rullaluistelussa"

"Tatu Pohja luisteli kaksi ennätystä"

Kuvassa yksi mitaliseinä Tatun huoneesta. Kolme muuta seinää ovat myös mitaliseiniä.

Suutareita useassa polvessa

Tatu Pohja syntyi Aurassa 24.7.1912. Lapsia Pohjan perheeseen kuului 7, heistä poikia viisi. Tatun isä oli suutari, samoin isoisä ja Tatustakin tuli isän ammatin jatkaja. Ennen kenkä tehtiin aivan käsityönä. Pohjan veljesten yritys VELJEKSET POHJA OY koneisti kengän valmistuksen.

Kengäntekijän perinteet veljes-sarjalle ovat lähtöisin jo isältä ja äidiltäkin. Isä Kalle, joka oli syntynyt Kiikassa ja kierrellyt suutarinopissa Huittisissa, Turussa ja Aurassa, tuli Tyrvään asemanseudulle eli Nälkälänmäkeen vuonna 1912. Ainoana apulaisena ja työntekijänä hänellä oli silloin veljesten äiti Emmi.

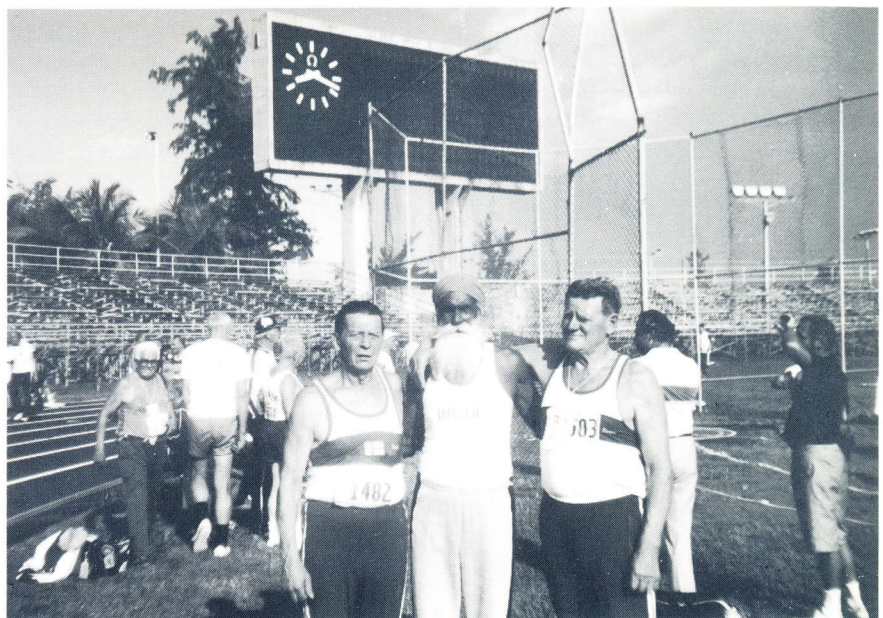
Tyrvään aseman vaiheille syntyi samoihin aikoihin monenmoista yritystoimintaa. Siellä toimi toinenkin kenkälän yritys Tyrvään Kääntökenkätehdas, oli räätäleitä, paakareita, limonaatitehdas, puuseppiä ja mitä kaikkea olikaan sekä isohko sahakin Liekoveden rannalla.

Urheilukenkiin vähitellen

Urheilukenkien tekemiseen jouduttiin sitten vasta vähitellen. Isä oli jo nuorena Kiikassa harrastanut urheilua, erityisesti korkeushyppyä ja vauhditonta pituushyppyä. Hän suunnitteli myös 1930-luvun lopulla suksiin kiinnitettäviä hiihtokenkiä.

Verryttelykengällä aloitettiin jolloinkin 1950-luvulla. Ensimmäisiä, joille sellaiset tehtiin oli Forsblomin Yrjö. Silloin ei ollut vielä hiihtokengän lestejäkään, joten niitä tehtiin aluksi urheilutossujen lesteillä.

Tatu muistaa, että Hannikaisen Alpolle tehtiin jo varhain hienot lenkkitossut — ja hänellä on ne vieläkin jäljellä. Sittemmin urheilukengille syntyi niin hyvä menekki, ettei mitään muuta kannattanutkaan enää tehdä. Niitä tehtiin ainakin 15 vuotta.

Moukarimiehiä MM-kilpailuissa, Puerto Rico 1983.

Vuodesta 1977 lähtien on Tatu osallistunut Euroopan ja MM-kisoihin. MM-mitaleja on kertynyt 5 kpl.

←
MM-Turku 1991.
Seiväsmaalititit M-80, kuvassa vas.
Ketonen, Morita ja Pohja.

MM-kilpailut Melbourne 1987.
Keihäsmaalititit sarjassa M-75;
Seebe, Renwal ja Pohja.

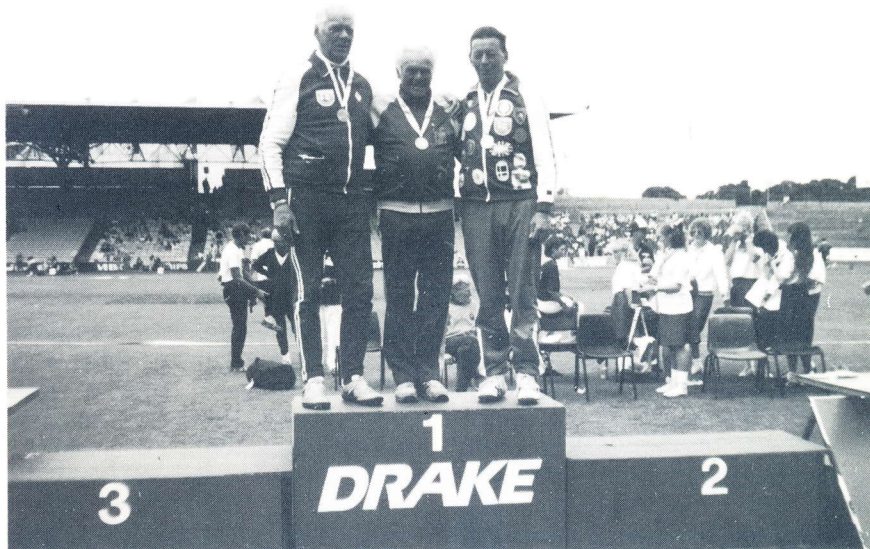

UKK:lle kolme paria

"Tasavallan presidentille Urho Kekkoselle on tehty kolme paria, ja joka ainoasta muistona kaunis kiitoskirje." Tatu muistelee. Tatu muistaa, että myös Kekkonen henkilöäkirille Rikhard Sotamalle, joka on kotoisin Vammalasta, ja Kalle Kaiharille on tehty Ve-Pokengät. Kaihari oli niitä joskus kehunut Kekkoselle, joka sitten halusi itselleen samanlaiset.

Tatu toi Japanista kaksi MM-mitalia

Kymmenen päivää kestäneet kilpailut pidettiin Japanin Miyazakissa. Toisen mitalin Tatu nappasi moukarinheitossa tuloksella 23,99 metriä. Hopeaa otti Oriveden Kustaa Järvinen. Hän heitti seitsemän senttiä pidemmän kaaren kuin Tatu. Kulta meni Italiaan.

Neljä kertaa sadan metrin viesti oli tällä kertaa Tatun toinen mitalilaji. Suomen edellä olivat Japani ja USA. Suomen joukkueessa juoksi-

vat Tatun lisäksi Tauno Raskinen, Viljo Hallikainen ja Ahti Pajunen.

Keihäänheitto oli ensimmäisenä kisapäivänä. Tatu sijoittui lajissa viidenneksi alle 22 metrin tuloksella. Kiekossa sijoitus oli kahdeksas ja kuulussa kahdestoista.

Tatun menomatka kisoihin kesti 27 tuntia ja paluumatka 23 tuntia. Seuraavat veteraanien kisat pidetään kahden vuoden kuluttua Amerikassa ja neljän vuoden kuluttua Etelä-Afrikassa.

Moukarinheiton palkintojen saajat kisatytöiden ympäröimänä. Tatu toinen oikealta.

Altti Sipilä ja Heikki Ylinen Äyräpään kirkkoraunioille paljastetulla muistomerkillä. Muistomerkin laatoissa on teksti: Tällä paikalla sijaitsi Äyräpään kirkko v. 1934—1944. Muisto on kuolematon. Äyräpääläisten Pitäjässeura ry. Toisessa laatoissa: Äyräpäässä ja Vuosalmella Suomen sodissa v. 1939—1944 kaatuneitten suomalaisten sankarivainajien muistoa kunnioittaen. Teksti on suomeksi ja venäjäksi.

Neuvostoliiton, nykyisen Venäjän sisällä viime vuosina tapahtuneet muutokset ovat mahdollistaneet entistä vapaamman ”kotiseutumatkailun” Karjalan kannaksella, jopa omaa autoakin käyttäen. Niinpä mekin, kolmihenkinen seurue, pitkäaikainen elämänkumppanini Eila ja hyvänä autonvartijana toiminut Sipilän Altti jo kolmatta kertaa, kolmantena kesänä, juhannusta edeltävänä sunnuntaiamuna aamuvarkaisella olimme odottelemassa tällä kertaa Nuijamaan tulin avautumista. Aamun kolmantena rajanylittäneenä auton ajelimekin hetken kuluttua kohti Viipuria, jonka ilme ei viime käynnin jälkeen ollut paljonkaan paremmaksi muuttunut 700-vuotisjuhlista huolimatta. Ainoa näkyvin muutos lienee Karjalankadun varteen noussut Nesteen huoltoasema.

Viipurista matka jatkui jo tutuksi käynnyttä tietä Äyräpään kirkkoraunioille, jonne viikkoa aikaisemmin oli paljastettu muistomerkki Äyräpäästä ja Vuosalmea puolustaneille suomalaisille sotureille, joista monen viimeiseksi leposijaksi jatkosodan ratkaisuvaiheessa tuli juuri jopa Äyräpään kirkkoraunio. Toisena tehtävänä muistomerkillä on viestittää jälkipolville, että paikalla on aikanaan ollut Äyräpään kirkko. Muistomerkki on yksinkertaisuudessaan vaikuttava. Kirkon seinästä maahan, toisten lohkareitten varaan pudonneen lohkareen pinta on hiottu puhtaaksi ja siihen kiin-

nitetyin kahden laatan teksti kertoo muistomerkin sanoman suomeksi ja venäjäksi. Muistomerkin saaminen Äyräpään kirkkoraunioille ei varmaankaan ole liian aikaista, onhan Vuosalmen puolella ollut jo pitkään venäläisten pystyttämä varsin korkea voitosta kertova patsas. Ja Äyräpään revityn, niin talvikun jatkosodankin taistelut nähneen harjun kupeessa, Paakkolan suuntaan kuljettaessa nähdään venäläisille kaatuneille omistettu patsas.

Kun edelliskeväänä kävimme Paakkolassa, suoritti Liikosen Juho poikansa kanssa parhaillaan lähes satahehtaarista peruna- ja porkkanakylvöään osaksi viidenkymmenen vuoden takaisille kotipelloilleen, toivossa saada sato markkinoiduksi tehdyn sopimuksen mukaisesti Viipuriin. Sato kyllä vietiin Viipuriin, mutta sovittu korvaus on vieläkin saamatta. Uutta yrittäjää ei ollut viime kesäksi löytenyt, kyseinen pelto oli kesantona työntäen sankkaa rikkakasvustoa.

Palaillessamme Paakkolasta ajoimme Pölläkkälän aikanaan vauraaseen taajamaan Valkjärven entisen rautatien purettua ratapenkkaa pitkin. Joskaan kuoppainen ratapenkka ei näyttänyt parhaita puoliaan, ei sitä näyttänyt Pölläkkäläkään. Jo talvisodassa tuhoutuneen asutuksen jälleenrakentamisessa oli havaittavissa aitokannakselainen tyyli, hökkelikylä, jossa valmiiksi lahonnut lauta ja ruostei-

Heikki Ylinen

Samoilta jalan- jäljillä...

nen pelti näytteli rakennusaineena pääosaa.

Olimme varanneet yöpymispaikan Kiviniemestä, ja kun venäläisessä kartassa oli punainen maantietä osoittava viiva Punnukseen, lähdimme ajamaan kartan osoittamaan suuntaan. Kahden-kolmen yrityksen jälkeen eri huonokuntoista teitä ajellen, jotka päättyivät jonnekin, päädyimme Kuusaa—Äyräpää tielle vähän Salmenkaitojen pohjoispuolelle, jonka kohdan paikallistettuaamme tie Kiviniemenkin osattiin.

Paljon oli päivän aikana ehditty nähdä, majoittumisenkin oli saatu järjestykseen. Auton yösäilytykskin saatiin järjestykseen, se saataisiin majoitushotellin portinpielessä olevaan teräsverkolla aidattuun ”katsikaan”, jota vartioi portinpielessä pienessä kojussa asustava iäkäs mies. Aikaa oli kuitenkin niukasti ja se oli käytettävä tarkkaan, niinpä päätökseksi tuli matka Metsäpirttiin, jossa aivan äskettäin oli paljastettu metsäpirtin hautausmaalla suomalaisajoista kertova muistokivi. Venäläiseksi melko hyväkuntoista tietä solui Pietarin suuntaan vilkas liikenne ja Ladojen vauhti oli kova. Olihan sunnuntai-ilta ja oletimmekin, että Kannaksella viikonloppuaan vietäneillä pietarilaisilla olisi jo kiire kotiin. Sunnuntai taisi olla osatekijänä siihen suureen humalaisten määrään, jotka Harjunkylässä, Metsäpirtin kirkonristin ja Koselan seutuvilla laumassa kylätiellä kulkien hoippuivat ja hoilasivat. Alkoholi ehkä oli vaikuttimena senkin kotiin tulevan miehen kohdalla, joka Koselassa jäi pois linjautosta ja jota vastassa oleva nainen henkilö alkoi vaivalloisesti hoi-vailla, kai kotia kohti.

Taipaleen risti. Tunnistamattomien haudattujen suomalaisten sotureitten muistomerkki Terenttilän nelostukikohdassa. Kuvan oikeassa reunassa näkyy osin umpeenpainunutta kaivantoa. Aukean takana, muutaman sadan metrin päässä Terenttilän kansakoulun raunioilla sijaitsee venäläisten laaja hautausmaa.

Etualalla näkyvään kivillä peitettyyn kumpareeseen on tilapäisesti kätkeytynä kesällä löytyneet Kaarlo Lehtosen jäännökset. Jäännökset ovat syyskuun alkupäivinä tuotu Suomeen.

Seuraava aamu valkeni sateisena. Myös Kiviniemessä yöpyneet Vesilahdella asuva Olavi Kuparinen ja hänen poikansa sekä maratoonarina tunnettu Veikko Karvonen, jotka edellispäivänä olivat kulke-neet Sakkolan Petäjärven seutu- ja olivat lähdössä Käkisalmeen. Meidän tavoitteena oli Taipaleenjoen seutu, mutta sydänelässä oli pelkona sateen tuomat vaikeudet ennestäänkin loppuunajetuilla teillä. Vesihautoja kierrellessä ja tien korkeampia kohtia etsien Taipaleen entinen lossiranta sentään saavutettiin, mutta sitten tie nousikin pysy-tyyn. Koverojan sillasta päästiin jotenkuten yli, mutta vähän matkaa Linnakankaan suuntaan oli vastassa vesilammikko, jossa kumisaap- paan varsikaan ei riittänyt. Kään-

simme olemattomalla tiellä ja pa- lasimme Terenttilään.

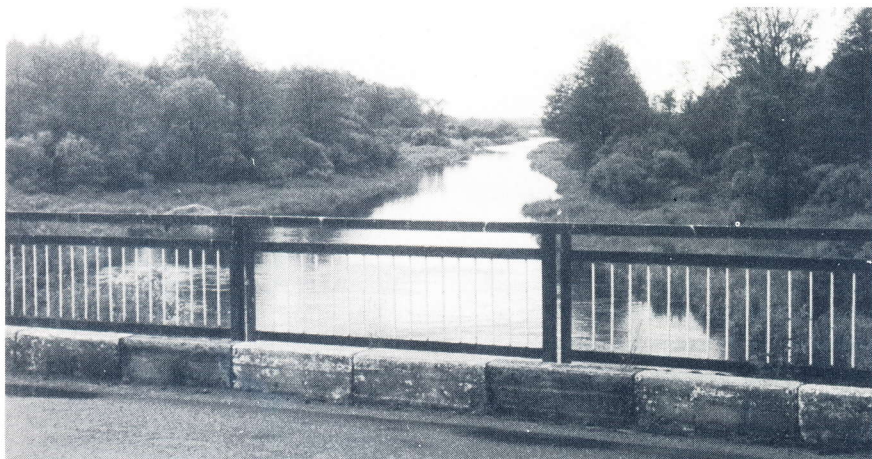
Terenttilähän on tullut tunnetuk- si Kirvesmäen ohella talvisodasta, jossa suomalaiset yli kolmen kuu- kauden ajan torjuivat ylivoimaisen vihollisen maahan tunkeutumista. Talvisodan taisteluita juuri näiltä alueiltahan on kuvannut runoilija- komppanianpäällikkö Yrjö Jylhä, joka komppanioineen puolusti niin Terenttilää kun Kirvesmäkeäkin. Ja juuri Terenttilän nelostukikohdas- sa, joka sijaitsee Vilakkalasta Tai- paleeseen johtavan tien vasemmal- la puolella tien lähituntumassa, kerrotaan tapahtuneen kohtauksen, josta Jylhä sai aiheen Kiirastulen runoon "Kohtaus metsässä".

Tukikohta ei koskaan ole ol- lut mikään vahvasti varustettu, se

on ollut vain jäiseen maahan kai- vettuja taisteluhaudan pätkiä, jotka tänä päivänä ovat nähtävissä lu- histuneina, viiden vuosikymmenen takaisina painanteina maastoa aika- naan myllertäneiden pommin- ja kranaatinkuoppien joukossa. Tuki- kohdasta on tullut kuitenkin yksi sodan muistomerkeistä, tuntemat- tomien suomalaisten sotureitten hauta. Kun suomalaiset elokuun loppupuolella olivat edenneet Tai- paleeseen, löytyi alueelta runsaasti talvisodan suomalaisia kaatuneita, jotka venäläisten toimesta olivat jääneet hautaamatta. Tuntematto- maksi jääneitä haudattiin nelos- tukikohdan takamaastoon ja pari vuotta sitten paikalle pystytetty te- räsrasti kertoo tänne haudatun 126 tuntemattomaksi jäänyttä vainajaa.

Ensimmäisestä käynnistäni tällä alueella oli kulunut lähes 52 vuot- ta. Kuten edellä tuli mainituksi, olimme elokuun loppupäivinä 1941 edenneet Taipaleenjoen tuntumaan. Patteriasemamme sijaitsivat talvi- sodan taistelualueella, jossa venä- läisten tykistö tuli oli silpunnut metsän kannokoksi, maassamaka- van puustonosan ollessa pirstalei- na myllerretyissä maassa. Ekojär- ven Toivo, tyrvääläinen maanvilje- lijä, joka oli sotinut talvisotansa Taipaleessa konekiväärimiehenä, sanoi lähtevänsä etsimään vajaan puolentoista vuoden takaisia tais- telupaikkojaan. Lähtiessäni tällöin Ekojärven Toivon mukaan sain tehdä ikimuistaisen opintomatkan pätevä oppaan johdolla. Kuljim- me Kirvesmäen ja Terenttilän loh- koilla elokuisen illan hämärtyessä. Puolentoista vuoden takaiset tapah- tumat heräsivät muistoissa eloon, seuraten toinen toistaan, muisteli- jan usein herkistyessä kyyneliin asti, niiden muodostaessa tummia piirejä harmaan kesäpuseron rint- mukseen.

Katsellessani nyt suomalaistuki- kohdan "Taipaleen ristiltä" talvi- sodan "ei kenenkään maan" yli, jota jatkosodan aikana tehty pans- sarieste halkoo ja jonka venäläiset ovat raivanneet pelloksi, Terentti- län kansakoulun raunioille, jossa sijaitsee venäläisten sotilaitten hauta, tuli mieleeni. Yrjö Jylhä, talvisodan runoilija ja komppania- päällikkö ja Toivo Ekojärvi, tyrvääläinen maanviljelijä ja koneki- vääriampuja ovat tällöin tallanneet samoilla jalanjäljillä ja on paljon mahdollista, että he jopa ovat toi- sensa tavanneet. Ovathan he suo-

Salmenkaitajoki. Yksi talvisodan puolustuslinjoista, taustalla Äyräpäänjärvi.

malaisten muodostamassa harvassa puolustuslinjassa samoissa kuopissa taistellen kumpikin kohdallaan olleet tukkeena ylivoimaista venäläisvyöryä vastaan.

Näissä ajatuksissani aloitimme paluumatkan samaa loppuunajettua tietä. Vilakkalan ja Keljan välimailla korjasi paikallinen kolhoosiväki heinäsatoaan. Ainoana tieläkulkijana Taipaleenjoen ja Sakolan kirkon välisellä tiellä oli vastaantuleva linja-auto, joka ruosteisin, osin irrallaanlepattavin kylkipellein meloi Vilakkalan suuntaan tienlevyisen kurarapakon vastakaista laitaa.

runsaudesta huolimatta kauppias sai erotessamme todeta kaupan käyneen perin huonosti.

Mälkölä-Kaukila-Ristseppälä-Heinjoki-Tali-tie ei myöskään ole parhaimmasta kunnosta. Tie on joskus päällystetty, mutta nyt se oli pahoja teräväreunaisia kuoppia täynnä. Läpikuljetut kylät edustivat tavallista kannakselaista tasoa, eikä Kaukilassa sijaitseva kolhoosikaan kerrostaloineen paljoa mielialaa nostanut. Heinjoen seudulla sijaitsevien varuskuntien vuoksi turistien läpikäyminen on sanottu epävarmaksi, mutta kukaan ei kulkamme häirinnyt. Matkan varrel-

Taipaleenjoen lossiranta nykyisellään joen pohjoisrannalta kuvattuna. Ennen talvisotaa liikennettä hoidettiin virran voimalla kulkevalla lossilla. Välirauhan aikana rakentamansa sillan venäläiset räjäyttivät v. 1941. Suomalaiset räjäyttivät sillan kesällä v. 1944, jonka venäläiset jälleen korjasivat jo kaksiviikkoisen aselevon aikana. Nyt sillasta ei ole mitään jäljellä, eikä ole losiakaan. Lähin ylimenokohta on Kiviniemessä.

Lahjoitusmaakaudesta kertova muistomerkki Metsäpirtin kirkolla on säilynyt. Muistomerkkin aiheesta aikanaan kertonut kuparilaatta on hävinnyt ja muistomerkkin päältä lyhty on rikottu. Patsaan edustalla Altti Sipilä. Taustalla venäläiskolhoosin rakennus.

Kuusaassa teimme päätöksen yrittää ajaa Viipuriin Kaukilan-Heinjoen kautta. Salmenkaidan sillalla pysähtyessämme jouduimme tekemisiin koko matkamme ensimmäisen kauppamiehen kanssa. Eteemme pysähtyi Lada, johon oli ehdettu uskomattoman paljon jopa länsimaistakin tavaraa tavanomaisen vodkan lisäksi, kuljettajan huonolla suomenkielellä ilmoittaessa "marketin" saapuneen. Tavar-

la ajoimme kahden varuskunnan portin ohi, sotilaita ajoneuvoineen seisokeli parissakin risteyksessä keskustellen paikalla olleiden siviilien kanssa, Tali, yksi jatkosodan taistelupaikoista ohitettiin ja saapuminen Viipuriin Papulan kautta oli elämys sinänsä, olihan Papulan puoli pitkään Viipurissa suomalaisille aluetta, johon turisteilta oli pääsy kielletty.

Lyhyt pysähdys Viipurissa ja etenkin kaupattorilla antoi viitteen siitä, mihin paikallisella tasolla on ajautettu. Hyvällä onnella sentään onnistuimme säilyttämään passimme ja rahamme, vaikkakin monia varsin hyvin organisoituja joukkioita onkin näitä valmiina vaanimassa. Kuparisen Olavi, joka illansuussa teki paluumatkaa Viipurin kautta, kertoi kauppahallissa onnistuneensa torjumaan useampimiehisestä piirityksestä ja kahakan näin ollen päättyneen kohdaltaan onnellisesti. Yhtä hyvin ei ollut onnistunut se pariskunta, joka edellämme ajoi Kivisillan takaiselle puolelle, näiden joutuessa palaamaan Viipuriin, koska passi oli joutunut varkaan taskuun.

Ja kun iltahämässä olimme selviytyneet melko vaivattomasti Venäjän tullista, ajelleet läpi Suomen tullin Vaalimaalla ja kotimatka oman maan kamaralla alkanut, tuli mieleen ajatus: Onkohan tuossa vuodesta vuoteen aina alakuloisemmaksi käyvän Karjalan kannaksen jokakesäisessä kahlaamisessa mitään järkeä?

Oiva Virtanen

”Klopo”

Katselen kädessäni olevaa viisipennistä, jonka selkäpuolella komeilee Venäjän Keisarin Aleksanteri toisen tunnus A II. Sen painovuosi on ollut 1866. Oma rahahan penni ja markka saatiin edellisenä vuonna J.V. Snelmanin ansiosta. Tämä kolikko kuului aikoinaan kaikella todennäköisyydellä eräälle aikoja kuolleelle Miinalle, jolta se vahingossa putosi Jokelan pirtin lattialle ja kieri lattian rakoon. Vanhan rakennuksen purkutouhun yhteydessä se oli joutunut lattian villien mukana pihan tasoitukseen, mistä sen myöhemmin löysimme. Rahan näkeminen palautti mieleeni kuulemiani tarinoita Miinasta ja Hildasta.

Ensimmäinen tarina Miinasta ja hänen tyttärestään Hildasta tavoitti minut erään talon vanhanisännän kertomana. Hän oli nuorena poikana kaverinsa kanssa ollut metsäjärvillä onkireissulla ja pyytäneet yö-sijaa naisilta heidän ”pöksästään” kuten mies asian ilmaisi. Kertomansa mukaan asuinrakennus oli yksihuoneinen, joka samalla toimi saunana ja lämpö saatiin kiuasuunista. Lavo, jossa kylvettiin, oli rakennettu pienen huoneen peräseinälle. Naiset sanoivat, että tiloja ei liiemmin ole, mutta jos lavon alla nukutte, niin sitten se käy. Miina ja Miinanhilda nukkuivat lavolla ja pojat sen alla. Aamulla kun herätettiin, huomattiin käärmeen tulleen yön aikana petikaveriksi multapenkin ja seinähirren välisestä raosta, nukkuen seinän vierellä kauniilla kerällä kuin toveruutta tarjoten. Pojat se kuitenkin sai nopeasti laittautumaan matkoihinsa.

Toinen kertoja oli nainen. Hän jutteli myös tarinan ajalta, jolloin Miina jo vietti leskenpäiviä. Syrjäseuduilla asumukseen poikkesi usein vieraita. Miinan leskeydestäkö vaike tyttärestä johtuen, joskus miehiäkin mökkiin poikkeili. Eräs niistä oli agiteeraileva jonkinlaisella itsetehdyllä soittopelellä hengellisiä lauluja soittava ja lauleleva kulkumies. Miehen tullessa mökille päin Miina sanoi, että ”kulkumieskin sieltä tulee jäyskäyttelee soittopelel kainalossa.” Rauhaa taloon toivottelun perästä mies

aluksi pyysi lupaa saada esiintyä. Luvan saatuaan soittopelellä helistessä kuului kulkumiehen möreällä äänellä, ”Kökäleena, kökäleena toki pelastuin —.” Laulun aikana lämmitti Miina pirttisaunanuunin hiilustan lämmössä takapuoltaan ja laulun loputtua kääntyi vetäen pesästä padan kolmijalalta sanoen, lämmitin tässä vähän eilistä loppua, paneppas maistellen. Vieraanvaraisuus, joskin olosuhteista johtuen vaatimaton, oli jalkoja lepuuttamaan poikkeavia kulkijoita kohtaan mökissä elävien taholta luonteenomaista.

Kolmas puhui äidin ja tyttären rakkaudesta. Hildan äidin vanhenuttua ja huononuttua alkoi Mouhijärven kunnanmiehet huolestua, koska se oli kotikunta ja kävivät ehdottamaan, että jos Miina siirtyisi vaivastaloon. Se oli kummallekin, niin äidille kuin tyttärelle kauhun paikka. Mutta ei siinä mikään auttanut mentävähän sinne oli, kun Miina haettiin paremmille pahoille. Kävi kuitenkin, ettei Miinanhilda jäänyt toimettomaksi, tyttären rakkaus ylsi ajatuksista tekoihin. Yhtenä kuunvaloisena pakasyönä, hanki jäätynä kantavaksi edellisten päivien suojan ansiosta. Hilda otti vesikelkan ja lähti kymmenen kilometrin päässä olevalta vaivastalolta äitiänsä hakemaan. Ihme ja kumma, ennen aamun sarastusta he olivat taas kotona yksissä lämpimissä.

Talolla leviteltiin käsiä ja päiviteltiin tapahtunutta, kun Miina oli haihtunut kuin savu ilmaan. Väitettiin Miinanhildan myöhemmin sanoneen asian seljettynä, ettei äitiä takaisin viedä niin kauan, kun hänen suonissaan lämmin veri virtaa. Vietiinkö, ei kertojalla ollut tietoa.

Viimeiseksi vaimoni tarinoi oman äitiänsä kertomaa, miten Miinan karkumatkan jälkeen he tulivat Jokelaan, jossa sitten tapahtui tuo Miinan rahan permannolle putoaminen ja katoaminen lattian rakoon. Tytär oli nostanut asiasta mahtavan metelin huutaen, että ”vahinkoa vaan vahingon päälle. Toisia ihmisiä hierotaan ja laahataan, mutta ei mun vaan parane. Paljasta leipää oli hänenkin ham-

paissansa viimes pyhänäkin, kylmaar siihen saa tyytyä, ku tällai Aleksanterin klopoja viskoo.”

Vuoden kuluttua tuli taas muutto uuteen paikkaan. Tavaroita jäi naisilta Jokelan vintille säilöön, joita vaimoni pienenä tyttönä kolmekymmentäluvulla kävi katselemissa. Siellä oli tyhjiä pulloja ja kirjoja. Oli postikortteja, ihan väristyttävän kauniita olivat joulukortit, puoleensavetävät kiillekullatut, varsinkin yksi niistä, jota ei kyllästynyt katselemaan. Siinä enkeli oli kuin ihan elävä ihminen tepestellen polkua toinen siipi ylhäällä. Siiven alla suojassa lumisateelta oli kaksi pientä maan matkajaa.

Miina ja Miinanhildakin on ollut jo kauan poissa. Heidän rahansa ajan kuluttama kolikko on edessäni, mutta senkin päivät päättyvät eduskunnan pankkivaltuuston ja valtiovarainministeriön tekemällä päätöksellä. Kuitenkin aion säilyttää sen, sillä raha on paljon arvokasta muassaan pitävä ”klopo”, jonka arvo muistoinen siksi on mittaamaton. □

Tuokio laivalla

*Suven kirkkkaus ulapoiden yllä,
alla aalto syvänsininen.
Silta luotu päivän säteilyllä
halki kimaltavain selkien.*

*On vain varjotonta kirkkautta.
Puhtaampaa en tiedä maailmaa.
Sydän, joka kaipas kauneutta,
täällä läheneepi Jumalaa.*

*Kätke, silmä, silta aurinkoinen,
myötäs vie se arjen maailmaan.
Ava sydämes, ja myöskin toinen
kanssas auringossa asustaa.*

*Kirjoitettu Runoilijan tiellä
Tampere — Virrat 1954*

Nimim. ”Oli kerran”

Matti Koskimaa

Veitsen Terällä

Vetäytyminen Vuosalmelle

Kenraalimajuri A. E. Martolan komentama 2. Divisioona oli taistellut sitkeästi ja menestyksellisesti 13.—16.6. lohkoltaan Vammelsuu-Taipale eli VT-asemassa. Erityisen rajua olivat taistelut olleet Siiranmäessä, jossa everstiluutnantti Adolf Ehrnroothin taisteluosasto torjui päättäväisesti ylivoimaisen vihollisen rynnistyksen. Siiranmäen puolustus perustui nopeisiin, päättäväisiin vastaiskuihin ja keskitettyyn, jopa 8 patteriston tulen käyttöön.

Alkutaistelut Äyräpään sillanpäässä

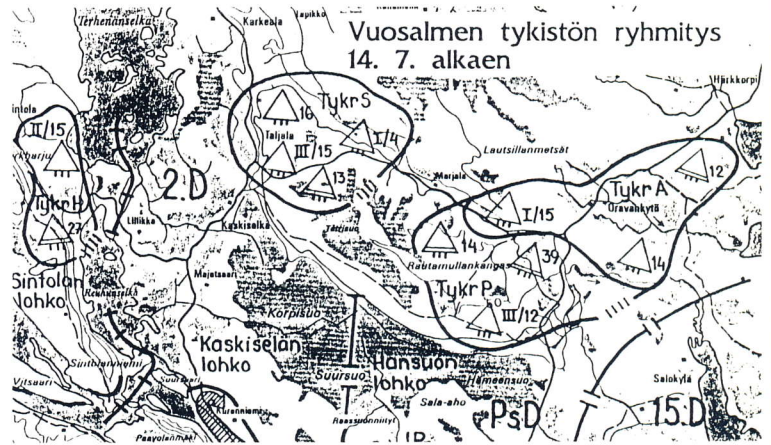
Suomalaiset joukot taistelivat Äyräpäässä elämästä ja kuolemasta. Ne taistelivat kirjaimellisesti selkä seinää vasten takanaan vuolas Vuoksi. Kesäkuun 21.—29. päivinä sillanpääasemaa puolustavat joukot torjuivat kaikki venäläisten hyökkäykset. Useimmat hyökkäykset torjuttiin tykistön sekä kranaatinheittämistön vastavalmisteluilla ja torjunnoilla. Tykistömme ampui 21.6.—29.6. yhteensä noin 15300 laukausta.

Ratkaiseva hyökkäys sillanpäästä vastaan alkaa

Aamuyöllä 4.7. vihollinen oli valmis aloittamaan ratkaisevan hyökkäyksensä. Se aloitti kello 3.50 raivokkaan tulivalmistelun noin 15 patteristolla. Tulivalmistelu kohdistui aluksi sillanpään keskustaan ja Vuoksen pohjoispuoleiselle rantatielle ulottuen tykistön tuliasemien tasalle. Sitten tuli siirtynyt hirmumyrskyn lailla sillanpään vasemmalle sivustalle Äyräpään harjulle. Kello 4.50 yli sata maataistelua ja pommikonetta pommitettiin sillanpääasemaa ja sen takamaastoa.

Aamulla 9.7. kello 5 vihollinen aloitti kiivaan tulivalmistelun ampuen 8000 kranaattia Vasikkasaaressa — Vuosalmen lossin alueelle. Noin 150 lentokonetta pommitti ylimenoalueita Vuoksen pohjoisrannalla. Ratkaiseva ylimeno oli alkamassa.

142. Divisioona ylitti Vuoksen savuverhon suojassa ja pureutui rantamaastoon JR 7:n lohkolta Lehtolan alueella.

Panssaridivisioonan vastahyökkäys 11.7.

III Armeijakunnan komentaja käski 10.7. puolenpäivän aikaan kenraalimajuri R. Lagukselle, että Panssaridivisioonan tuli lyödä 11.7. aamuun mennessä Vuosalmen sillanpäässä oleva vihollinen. Panssaridivisioonan hyökkäyksen jälkeen 2. Divisioona oli miehittämä vallattu maasto ja ryhmityttävä puolustukseen metsän reunaan Lehtolan — Karvolan — Lietteeniittyjen pohjoisreunan — Vuoksen tasalle. Entisiin Vuoksen rannan aseisiin oli työnnettävä taisteluvartiota.

Kenraalimajuri Lagus jakoi Panssaridivisioonansa kahteen taisteluosastoon. Taisteluosasto Puromaan kuului Jääkäriprikaati poislueutuna JP 5. Eversti Puroman käskyn mukaan Taisteluosasto Herranen komentajanaan everstiluutnantti U. Herranen ryhmittyi hyökkäystä varten 11.7. kello 1 Raassuonniittyjen eteläpuolelle. Taisteluosastoon kuuluivat JP 2 ja JP 4. Sen tehtävänä oli hyökätä tavoitteena Vuoksen rantatie Rajalan kaakkoispuolella. Taisteluosasto Puroman reservinä oli JP 3 Salahan koivikon maastossa. Majuri N. Åkermanin komentamaan taisteluosastoon kuuluivat JP 5 ja Ryn-TykP. Taisteluosasto Åkermanin tuli ryhmittyä Mäntylän koillispuolelle ja hyökätä sieltä tavoitteena Vuoksen rantatie lossin luoteispuolella. Saksalainen patteri/303. Ryn-TykPr, päällikkönään luutnantti Petrick, ryhmitettiin panssarintorjuntaan takamaastoon.

Jalkaväki kantoi Äyräpäässä ja Vuosalmella suurimman taakan. Tykistö oli puolustuksen selkäranka, joka kohotti omien ja mursi vihollisen joukkojen taistelutahtoa. Tykistö ampui Äyräpäässä ja Vuosalmella 20.6.—17.7. yhteensä

noin 122000 laukausta. Se on suurinpiirtein sama määrä, jonka tykistö ampui Tali — Ihantalassa vastaavana aikana. Kranaatinheittämistö ampui noin 85000 laukausta. Suomalaisen tykistön keskitetyn tulenkäytön periaatteet ja ampumamenetelmät osoittivat voimansa Äyräpäässä ja Vuosalmella. Vihollinen joutui suppeassa sillanpäässä tykistön ja kranaatinheittämistön tulikirnuun, jossa se jauhautui murskaksi. Vuosalmen taistelu osoitti kouriintuntuvasti, että vihollisen sillanpää on pyrittävä aina kaikin keinoin pitämään mahdollisimman suppeana, jolloin vihollinen voidaan murskata tykistön ja heittämistön keskitetyllä tulella.

Äyräpään — Vuosalmen joukot tuottivat viholliselle varovaisesti arvioiden 15000 miehen tappiot. Myös omat tappiot olivat raskaat. 2. Divisioona menetti kaatuneina 747, haavoittuneina 4755 ja kadonneina 746 miestä. Tykistön menetykset olivat 48 kaatunutta, 221 haavoittunutta ja 6 kadonnutta. Tykistö ei menettänyt yhtään tykkiä vihollisen tulella. Vain kaksi tykkiä vaurioitui. Kolme tykkiä tuhoutui putkiräjähdyksissä. Yli kymmenen tykin putket kuluivat loppuun kiivaassa tulitoiminnassa.

Vuosalmen loistava torjuntavoitto oli yksi niistä kulmakivistä, joiden varaan Suomen pyrkimykset rauhaan edes siedettävien ehdoin voitiin rakentaa. Ihantalalan, Viipurinlahden ja Vuosalmen torjuntavoittojen jälkeen Neuvostoliitto ei enää vaatinut ehdotonta antautumista. Isänmaamme itsenäisyys ja kansamme olemassaolo oli pelastettu. Vuosalmen korkeatasoiset komentajat ja joukot taistelivat taitavasti ja sitkeästi. Heidän panoksensa oli mittaamattoman suuri isänmaamme itsenäisyyden ja kansakuntamme olemassaolon turvaamisessa.

Heikki Koivuranta

Heimo- pataljoona tositilan- teissa

*Heimoveljiä
malli 27
asetakeissa.*

Heimopataljoona joutui elokuussa 1943 Lempaalan lohkolta vetäytymään epäluotettavien aineksien takia. Paluuta ei ollut etulinjaan ennenkuin heimoveljet oli yksitelten kuulusteltu ja syylliset palautettu takaisin vankileirille.

Syylliset löytyivät toisesta komppaniasta ja kaiken lisäksi veljeksistä, joita suomalaiset pitivät kaiken luotettavimpina. Oli vaikea todeksi uskoa, että komppanian vikuimmat miehet olivat vakoilijoita. Osi-pohvin veljekset olivat heti pataljoonaan tullessaan hyvin selvillä Suomen asioista.

Heimoveljiä, jos ketään, alkoi kiinnostaa sodan lopputulos. He muistivat suomalaisilta kysyä, että jos Neuvostoliitto liittolaisineen voittaa sodan, luovutetaanko heidät sotavankeina Neuvostoliittoon. Aina me heille vastasimme, että ei missään tapauksessa tulla teitä vastaan omaa tahtoaamme sinne luovutamaan.

Keväällä 1944 Heimopataljoona siirrettiin jälleen etulinjaan Valkeasaaren lohkolle. Pataljoonaa ei viety suoraan etulinjaan, vaan jäätettiin tukilinjalle totuttautumaan rintamaoloihin. Valkeasaaren lohko

oli hyvin vaarallinen paikka. Vihollinen oli siellä hyvin aktiivinen; sieltä oli hyvin lyhyt matka Lenin-gradtiin.

Kesäkuun 9. päivän aamulla vihollinen avasi kaikki pellit maassa ja ilmassa. Tykistötuli oli aivan yhtämittaista rumputulusta ilman pien-täkään taukoa. Suomalaisten kenttälainnoitusasemat Ohdan lohkolta sekä noin 10 km takana oleva maasto oli hetkessä muuttunut kyn-töpelloksi. Jokaiselle neliometrille oli tullut vähintäänkin yksi tykin ammus. Vihollisen lentokoneita oli aivan parvena taivaalla. Huoltojoukoille ei vielä aamupäivän aikana tullut vetäytymiskäskyä. Huollot oli kuitenkin oma-aloitteisesti vetäytyneet noin 2 km Siiranmäkeen menevän sivutien varteen, sakean kuusimetsän suojaan.

Päätien suunnalta alkoi kuulua hevoskärryjen pitämää yhtämittaista kolinaa. Lähdin sinne katso-maan, mikä on tilanne. Huollot lähti samanaikaisesti liikkeelle py-sähtyen kuitenkin ennen päätietä. Väapelit jäi odottamaan vetäyty-miskäskyä. En ehtinyt pitkään olla tienvarressa, kun alkoi näkyä ve-täytyvää jalkaväkeä. Kohta oli

komppaniamme päällikkö kapteeni Laaksokin paikalla. Hän sanoi, että te jätte kohta vihollisen jalkoihin, ei tästä ole kuin 1 km, missä vihollinen on tulossa, pankaa nyt liiket-tä, minkä hevosista saa irti. Alkoi sataa, se pelasti pitkän huolto-kolonnan vihollisen ilma-aseelta ja pääsivät ilman tappioita Siiran-mäkeen. Kun asemat oli ehditty Siiranmäessä miehittämään, niin jo ensimmäisen tunnin aikana päätien suunnalla vihollinen saavutti suomalaisten asemat. Vihollinen antoi voimakkaan tykistö- ja kranaatti-keskityksen suomalaisten aseisiin. Alkoi jo iltaan mennessä tuntua sil-tä että ei nekään asemat tule kes-tämään, eikä estämään vihollisen etenemistä. Kun Siiranmäkeen oli vetäydytty, niin oletettiin, että sota muuttuu jälleen asemasodaksi. Asemat eivät kuitenkaan kestäneet vihollisen jatkuvaa moukarointia järeillä ammuksilla. Juoksuhautoi-hin alkoi syntyä repemiä. Mies-tappiot oli jo Siiranmäkeen vetäy-dytyä tavattoman suuret, myöskin kalustoa oli matkalla jäänyt, siksi kiire oli ollut asemista lähteä.

Heimopataljoona taisteli siinä vaiheessa urhoollisesti eikä kukaan halunnut karata Neuvostoliittoon. Unohtaa ei myöskään voi lottien uhrautuvaa työtä hyvinkin vaaral-lisissa oloissa rintaman läheisillä ensiapusidontapaikoilla sekä rintamien läheisillä kanttiineilla. Puhumattakaan heidän valtavasta työ-panoksestaan kenttä- ja sotasairaaloissa. Heidän työnsä ansiosta vapautui tuhansia miehiä etulinjaan taistelemaan

Vuosisadat Karjalan Kannas on ollut vaikea paikka. Karjalan Kannas on kunniapaikka taistella Euroopan silmien alla, vastata sortohon vapautumalla.

*2. komppanian
varustarkastus.
Kersantti
Lankisen ja
allekirjoitta-
neen lakin
vasemmalla
sivustalla
näkyvä Heimo-
pataljoonan
sini-valkoinen
tunnus.*

Urpo Vuorenoja

*Ruho,
suomalainen
talonpoika,
Sinikka Kupiainen,
Emoina
Väinämöisen tytär,
Kristiina Vaano,
Väinämöinen,
Urpo Vuorenoja ja
Ritari Karl,
Kauko Malkamäki,
G. A. Brakelin
näytelmässä
Väinämöinen.*

G. A. Brakelin Väinämöisen musiikista

Suomalaissyntyisen G. A. Brakelin sepittämä näytelmä "Väinämöinen" ilmestyi Tukholmassa vuonna 1829. Se on ensimmäinen draama, jonka aiheena on suomalainen sankaritarusto. Se kuvaa pakanallisten suomalaisten taistelua kristinuskoa tuovia ruotsalaisia vastaan. Uusi usko voittaa kansan sydämet ja vanha Väinämöinen siirtyy sivuun, mutta ei itse luovu isiensä uskosta. Kirjoittaja on sijoittanut tapahtumat Pirkkalan seudulle. Tämän vuoden heinäkuussa näytelmä esitettiin ensimmäisen kerran Suomessa ja erityisen luontevasti ikäänkuin synnyinsijoillaan entisen suurseurakunnan "Sastamalan" keskuksesta Karkun vanhalla kirkolla Karkussa.

Väinämöisen näytökset sisältävät runsaasti sellaisia runoja, jotka tekijä on tarkoittanut laulettavaksi. Sepittäessään runoja hän on ajatellut kotiseudullaan kuulemiaan kansansävelmiä. Jo näytelmänsä alkulauseessa hän valittaa, ettei hänellä ole ollut riittävästi musikaalisia lahjoja draamassa tarvittavan sävellystyön suorittamiseen.

Brakelin aikaisempi näytelmä Oden i Svithiod (ruotsalaisesta Oden-jumalasta) oli v. 1826 Tukholman Oopperatalon teatterissa menestysteos. Odotukset Väinämöistä kohtaan olivat siis suuret. Toisin kävi. Teos haukuttiin etukäteen. Arvostelijoita ei tyydyttänyt edes tekijän ruotsinnois tutusta laulusta:

*Tuolla minun kultani kaukana
kukkuu,
Kaukana Saimaan rannalla,
Ei ole ruuha rannalla,
Joka minun kultani kannattaa"*

Edellä oleva suomenkielinen runomuoto kyseisestä laulusta lienee sen varhaisin julkaisu vuodelta 1834 Pippingin luettelon mukaan arkkiveisuna otsakkeella "Surullisen Neijon Laulu". Toki laulu oli aiemmin tunnettu. Muuttihan Brakel jo v. 1801 Tukholmaan.

Mielenkiintoista on se, että Väinämöisen laulettavia kappaleita yritti säveltää musiikkiharrastuksistaan tunnettu Tukholmassa niihin aikoihin asunut oululainen Otto

Tulindberg. Hänen isänsä oli viulukvartetoistaan tunnettu säveltäjä lääninkamreeri Erik E. Tulindberg.

Kaarle Akseli Gottlund kertoo päiväkirjoissaan mm. seuraavaa: "Iltaisin minä kävelin Brakelin luona sanomassa että minun ja Tulindbergin piti tulla lauantaina sinne soittamaan niitä soittoja, jotka hän oli pannut Brakelin Väinämöisen". (17.12.1829) sekä: "Mäin siitten Brakelin luokse. Sielä oli jo Tulindberg ennen tullut. Myö mänimme kaik kolmet sieltä Carlquistiin ja hänen kansa mäntiin Uruntekiän Direktor Andersonin luokse, jolla oli komiat tehtyt urut niistä puista, kuin hakattiin pois Kungl. trädgårdista. Tulindberg koetti tässä soittaa niitä soittoja, jotka hän oli tehnyt Väinämöisestä, vaan eipä ne tahtona häneltä oikeen käydä äkkinäisellä soitolla.

Tiedot näistä sovituksista suomalaisiin kansansävelmiin tai Tulindbergin omista sävellyksistä olisivat todella arvokkaita. 1800-luvun alusta ei ole suomalaisista kansanlauluista painetussa muodossa tai luetteloina ennen Gott-

Näytelmän Väinämöinen, Urpo Vuorenoja, uhoaa henkien voimiin luottaen kristittyjen ruotsalaisten uhkaa ja lähettää miehensä vartiioon odottamaan sotaanlähtöä.

lundin Otavan I osassa (A.O. Väisänen, Suomen kansan sävelmäin keräys, Helsinki 1917, ss. 3—9.).

Brakelin Väinämöinen on musiikin osalta jäänyt ensimmäiseksi yritykseksi käyttää suomalaista lauluperinnettä suomalaisessa lauldraamassa.

Nyt Tyrvään seudun kotiseutuyhdistys on kuitenkin päättänyt saattaa esityskuntoon myös suuren osan lauldraaman musiikista alkuperäisessä hengessä. Siitä esimerkiksi allekirjoittaneen runomuotoon saattamat ja kansanperinnettä kunnioittaen säveltämät laulut no 9, 15 ja 22 /25 laulun sarjasta.

Laulussa "Kuka on tehnyt" (No 15) Väinämöinen puolustaa kantaansa kristittyjen voimaa vastaan. Hän ei vielä tiedä, että Isä-Anton onkin Soini, Väinämöisen oma poika. Väinämöinen uhkaa kostolla jumaliensa uhkaajia.

Laulun teksti Martti Haavion suomentamana:

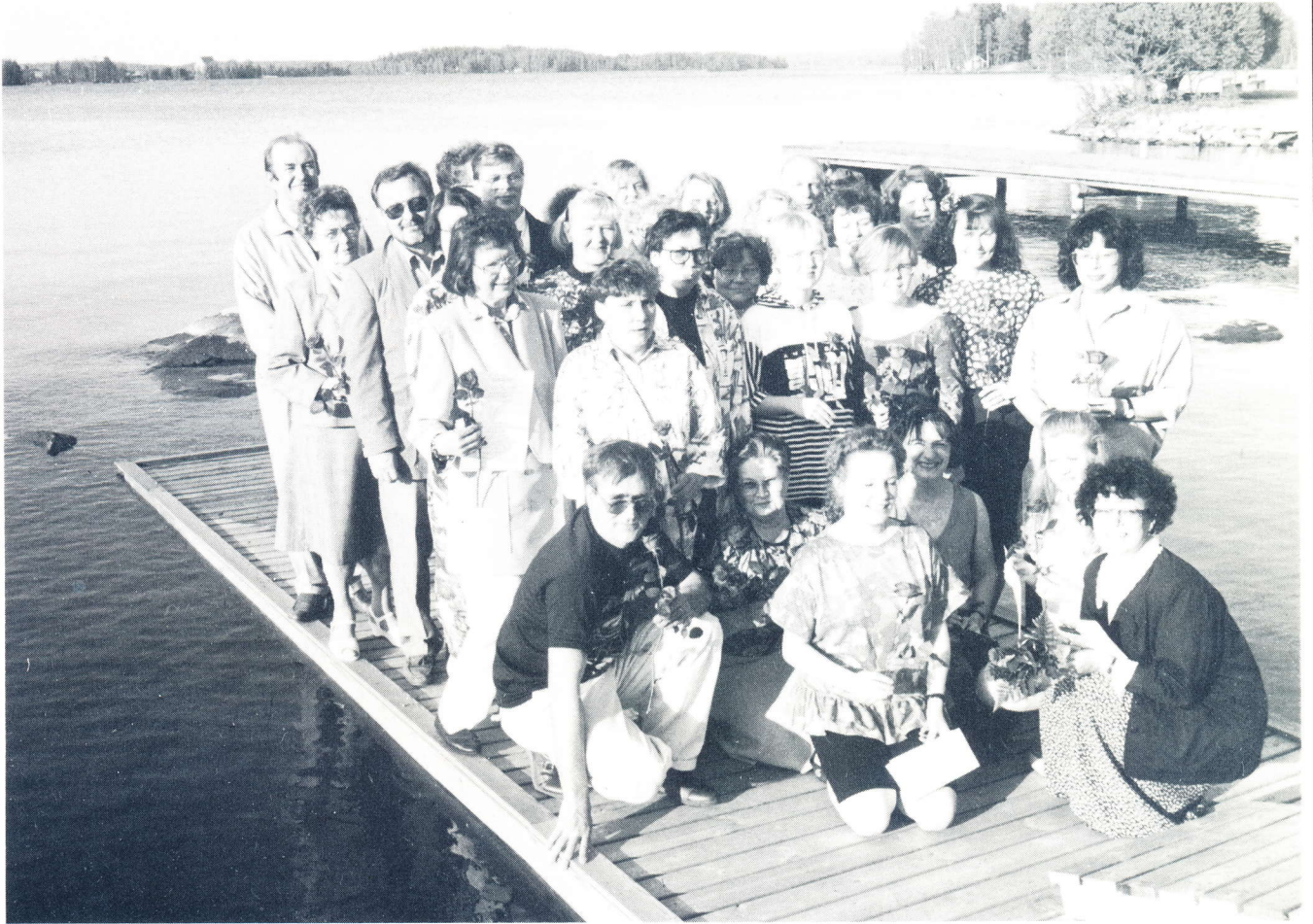
*Sano, kuka on järjestänyt
lehdäiset saaret,
jotka näet aalloissa kuvastelevan
komeuttaan?
Sano, kuka on tehnyt nämä
kalaiset järvet?
Painanut syvyyteen luovan
voimansa.*

*Sano, kenen on voima,
joka kohottaa aaltoja?
Siivilöitsee lähteeseen
vilvoittavaa juomaa?
Värikkäät vaatteet kutoo kukille?
Avaa luonnon kevättauringon
katseelle?
Kuka avaa avaruuden lintujen
laumalle?
Kasvien maljat uuraille
mehiläisille?
Kukkulat, lehdot, ulapat
vastaavat:
Luojan hengitys,
Maailman harmonia.*

Kirkkovene saapuu Suur-Sastamalan juhlaan 18.07.1993. Soutajina on mm. Väinämöisen näyttelijöitä.

Opastoimintaa Vammalassa 20 vuotta

Laukkulaakson oppaita yhdistää mm. Kokemäenjoki. Tässä he poseeraavat Rautaveden rannalla ja taustalla hämmöttää Tyrvään Pyhän Olavin kirkko.

Matkailun ja opastoiminnan kehittäminen sai sysäyksen Vammalassa jo runsaat 20 vuotta sitten. Matkailun puuhamiehenä ja pitkäaikaisena kaupungin matkailuasiamiehenä toiminut Onni Kallio kirjoittaa historiikissaan opastoiminnan aloittamisesta seuraavasti:

”Ajatus herää

Toimiessani Vammalan sivutoimisena matkailuasiamiehenä ja siinä ominaisuudessa matkailulautakunnan sihteerinä, toi lautakunnan puheenjohtaja Tatu Pohja 27.4.1971 pidettyyn kokoukseen nu-

risotyölautakunnalta kirjeen, jossa esitettiin opastoiminnan järjestämistä kaupungissamme. Lautakunta käsitteli asiaa ja valitsi valmistelevan työryhmän, johon tulivat luottamushenkilönä lautakunnan jäsen rouva Kirsti Lehtisalo ja itseoikeutettuna matkailuasiamies Onni Kallio.”

Koulutuksen alustavasta suunnittelusta vastasi Onni Kallio ja mallia haettiin muiden paikkakuntien opastoiminnasta sekä käytännön tilanteista omien kokemusten pohjalta. ”Teemana oli, että retkeläisten tulee viihtyä paikkakun-

nalla, saada mahdollisimman positiivista tietoa, sillä opas on useasti se ainoa henkilö, johon matkailija paikkakunnalla tutustuu.”

Koulutus aloitetaan

Vammalan Opiston puitteissa toteutettiin ensimmäinen opaskurssi keväällä 1973. Onni Kallio jatkaa: ”Ehdottamani luennoitsijat valittiin tehtäviinsä ja ohjelma hyväksyttiin matkailulautakunnassa. Tammiukuun alussa alkavaksi suunniteltu koulutus kangerteli kunnes se matkailulautakunnan toimesta saa-

tiin aloitetuksi maaliskuun lopulla. Tietopaketin saatuaamme jatkoimme lisäkoulutusta matkailulautakunnan puitteissa toukokuun loppuun asti, jolloin ilmoitimme kaupunginhallitukselle opasluettelon. Vammalan ensimmäiset oppaat olivat: Marjatta Markkula, Taisto Mäkinen, Ertta Paasikivi, Anja Rainio, Pirjo Sallinen, Anne Kallio ja Onni Kallio.”

Mukaan valtakunnalliseen toimintaan

Suomen Opasliitto ry oli perustettu 1974. Se on opasyhdistysten kattojärjestö, joka vastaa mm. auktorisoitujen eli ns. ”merkkioppaiden” koulutuksesta yhdessä paikallisyhdistysten kanssa. Matkailuoppaan peruskurssin lisäksi liitto huolehtii oppaiden ammattitaidosta edellyttäen kolmen vuoden välein suoritettua hyväksyttyä suullista opastuskoetta auktorisoiduilta oppailta.

Vammalan Opistossa järjestettiin toinen opaskurssi 1979 ja tämän kurssin oppaat päättivät pyrkiä Suomen opasliiton jäsenyyteen. Esteenä oli kuitenkin oman yhdistyksen puuttuminen sekä koulutuksen suppeus, valtakunnallinen osuus puuttui. Molemmat puutteet korjautuivat.

Vammalan Oppaat ry synty

Opasyhdistyksen perustava kokous pidettiin 12.12.1979 Ravintola Rosendahlin kabinetissa ja yhdistyksen puheenjohtajaksi valittiin Onni Kallio. Muut hallituksen jäsenet olivat: Pentti Lahtinen varapuheenjohtaja, Leena Kuoppasalmi sihteeri, Kaija Peräinen rahastonhoitaja, Sirpa Santala, Timo Mäkinen, Anja Suni. Varajäsenet olivat Lyyli Paulasto ja Kristiina Tuominen.

Kevätkaudella 1980 opiskelu jatkui opasliitosta saadun lisäkoulutusohjelman mukaisesti. Opastuskoe oli 9.6.1980, jonka opasliiton puolesta vastaanotti Timo Kätkytniemi. Auktorisoiduille uusille oppaille Suomen opasliitto myönsi opaskortin ja -merkin: Liisi Kallio, Onni Kallio, Leena Kuoppasalmi, Pentti Lahtinen, Sirpa Santala ja Anja Suni. Samalla Vammalan Oppaat ry hyväksyttiin Suomen opasliiton jäseniksi.

Laukkulaakson oppaat esiintyvät tarvittaessa roolihahmoina tai esittävät jopa historiallisia tapahtumia elävöittääkseen opastettuja kiertoajeluilla matkailijoiden tutustumista Laukkulaaksoon. Pastori Antero Vareliuksen vaimoa Natalia von Schanzia esittää Sirpa Hukka ja rampaa runoilijaa Tuomas Raqvaldinpoikaa Marjaana Saaristo.

Hanna Viskari esittää Tyrvään Mantaa.

Iloisia dominikaaniveljiä opaskiertoaajelun vetonauloina Aetsän Ulvin kirkon maisemassa. Kuvassa vasemmalta Aimo Heinonen, Aarre Honko ja Jaakko Koivula.

Koulutus jatkuu ja laajenee

Kolmas opaskurssi järjestettiin Vammalan Opistossa 1986—87 ja tämän kurssin jälkeen Vammalassa oli kahdeksan auktorisoitua opasta. Opastuksia oli alueellisesti ulotettu koko Vammalan alueelle ja suosituttuja kohteita olivat mm. Rautaveden kulttuurikierros, kirjallisuustie sekä vanhat kirkot.

Opastotoiminnan laajentaminen alueellisesti on nykypäivää. Niinpä Vammalan Oppaat olivat mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa Laukkulaakson opaskursseja. Pitkään oli pohdittu Kokemäen joen ja sen ympäristökuntien, Vammalan, Aetsän ja Huittisten matkailulistasta merkitystä. Opastettuja kierroksia haluttiin viedä omien kuntarajojen ulkopuolelle.

Suomen Opasliiton hyväksymän opetusohjelman mukainen matkailuoppaan peruskurssi aloitettiin syksyllä 1991 ja opetus toteutettiin Huittisten, Aetsän ja Vammalan kansalaisopistoissa. Koulutukseen lähti mukaan opiskelijoita kaikilta kolmelta paikkakunnalta. Opiskelu oli antoisaa ja innostunutta. Siitä kertoo se, että koulutukseen läheneet pysyivät kiinteästi mukana. Niinpä keväällä 1992 valmistui Laukkulaaksoon eli Huittisten, Aetsän ja Vammalan alueelle 25 auktorisoitua matkailuopasta.

Matkailuoppaat ovat aktiivisia opiskelijoita, sillä jatkokoulutus on ammattitaidon tueksi. Tukena on edelleenkin kansalaisopistojen tarjoama mahdollisuus itsensä kehittämiseen. Yhteistyö yli kuntarajojen toimii mutkattomasti.

Valtakunnallista toimintaa

Vammalan oppaat ovat olleet aktiivisesti mukana Suomen Opasliiton valtakunnallisessa toiminnassa. Vammalassa järjestettiin vuonna 1987 ensimmäinen aluekokous, johon osallistui viitisenkymmentä opasta Lounais-Suomen kymmenestä opasyhdistyksestä. Tuolloin tutustuimme erityisesti Kirja-Vammalaan.

Vuonna 1991 Vammalassa järjestettiin valtakunnalliset opaskoulutuspäivät ja Ellivuoreen kokoon-tui kolmisensataa matkailuopasta eri puolilta Suomea. Päivien tunnus oli "Sana ja kuva matkailee". Kiertoaajelujen aikana saatiin tietoa kulttuurista, koulumaailmasta ja yrittämisestä Rautaveden partailla. Päivien asiantuntevat luennoitsijatkin olivat "omia poikia" akateemikko Pertti Virtarannasta alkaen.

Lokakuussa 1993 saimme Suomen opasliiton Lounais-Suomen aluekokouksen Vammalaan ja tuolloin oli teemana elämyksien Laukkulaakso. Päivän ohjelma aloitettiin Huittisista, jatkettiin Kokemäenjoen vartta Aetsään ja puolita päivin päästiin Vammalaan ja Haapaniemeen. Aluekokouksen runsaat kuusikymmentä osanottajaa saivat nauttia värikkästä syysmaisemasta ja koko päivän kestäneestä kiertoaajelusta, jonka aikana esiintyivät oppaat paikkakuntien merkkihenkilöiden hahmoissa. Mukana olivat mm. Momman Siinä Huittisista, Aaltosen mattokutomon omistaja Kiikasta, Matilda Gallén ja Antero Varelius Tyrväältä.

Matkailu on kaiken kansan harastus ja siitä saatua virkistystä, tyydytystä ja mielihyvää ei voi verottaa, ei varastaa eikä kadottaa. Matkailuopas on oman paikkakuntansa käyntikortti:

*"akkuna avaran aidan,
ovi ulosastuvalle,
polku metsälle menijän,
vene veden halkojalle,
siipi sielulle sorialle."*

Vammalan opas Urpo Vuorenoja Antero Vareliuksen hahmossa.

Tisteli:

Kolme näkemystä

Ohmi tai käämi, pimeänä koko lääni. Näin sanoi muuan vammalalainen taikuri. Ei siis poliitikko. Ehdottomasti Satakunta, sanoi muuan äänestäjä. Toinen tavallinen äänestäjä oli mieltynyt Hämeeseen. Oikein tai väärin, mutta hyvä ratkaisu olisi ollut meikäläisen ehdotus: Sastamalan lääni. Jo läänin nimessä olisi ollut sointua. Mutta mikä parasta — ihan oma lääni. Muutama lähikunta kylkiäisiksi ja kas, itse olisimme saaneet päättää asioista täällä Sastamalan tanhuvilla. Oma julkaisukin olisi jo ollut valmiina. Se, mitä parhaillaan luette — Sastamalan Joulu.

* * *

Politiikkaa se on koulupoliittikakin. Suurelta osin poliitikot päättävät miten koululaitos toimii. Viisaasti vai ei, ainakaan kaikista ratkaisut tai kehitys eivät ole mieluisia. Tottakai koululaitoksen näkee koulupoika aivan erilailla kuin se päättäjä poliitikko. Tai katsoo

asioista vähän samasta kuin äänestäjä. Mieli on, mutta kukaan ei kuuntele. Niinpä tuo koulupoika kirjoitti aineen koululaitoksen kehityksestä. Kas näin hän aineessaan HIENTUNTEINEN KEHITYS:

Kehitys on hienotunteista. Kun se yks' mies meni ja keksi kansakoululaitoksen, niin sitä ruvettiin sanomaan kansakoulun isäksi. Se oli niin hieno keksintö, että se sai vielä lisänimenkin. Uno.

Nyt ei löydy isää peruskoululle. Kun ei ole isää, ei ole lisänimeäkään. Aluksi minäkin luulin näin, mutta kun tiedän, että vanhat ovat hienotunteisia, niin tiedän, että samanarvoisesta keksinnöstä ei käytetä samaa lisänimeä. Tulisi siitä hankaluksiakin, kun pitäisi puhua molemmista koulumuodoista yht'aikaa. Unot.

Ehdotankin, että jälkimmäinen keksintö kastettaisiin sukunimen mukaan. Kun sitten puhuttaisiin molemmista koulujärjestelmistä sa-

manaikaisesti, olisi sitten käytössä helppo luonnehtia asiaa etu- ja sukunimellä. Uno Torvi.

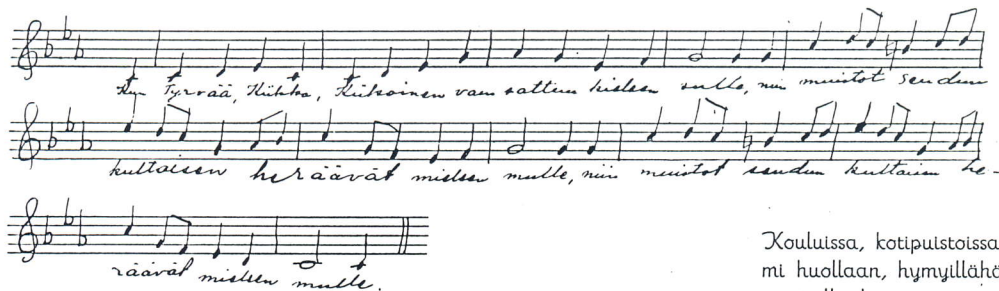
* * *

Kuten ylläolevasta käy ilmi, niin viisaat poliitikot päättävät läänin ja koulut. Ja näistä päättäjistä on kansa montaa mieltä. Selvä kanta on kiinalaisella runoilijalla Su Tung-p'oolla. Hän on pukeutunut mielipiteensä runoksi. Toden totta, miten erilailla me ihmiset näemme asiat. Ja kuitenkin joskus niin samanlaisesti. Ja toiset niin osuvasti. Kas näin Su-Tung p'o:

"Kun lapsi on syntynyt toivoo jokainen, että siitä tulisi älykäs. Mutta minä kärsin älykkyydestä, joka on tarvellyt koko elämäni. Toivon vain, että poika olisi yksinkertainen ja tarpeeksi tyhmä saadakseen elää huoletta ja mukavasti — ministerinä."

Tyrvään Lastu

Septitti ja sävelsi lehtori Juho Aijälä.

Kun Tyrvää, Kikka, Kikoinen
vain sattu kieleen sulle,
niin muistot seudun kultaisen
heräävät mieleen sulle.

Kaukolan lastu suunnan ties
ja matkans' alkuvaiheen,
vaan niistä Kokemäen mies
sai vainoretken aiheen.

Seuramme "Tyrvään lastu" nyt
on yhdysside meille,
elämän virta viskellyt
ehk' oiskin eri teille.

Kuin ihmekirjan lehtiä
me oomme lastussamme,
kiinnostavinta tekstiä
kasvoissa, muistissamme.

Jo juoksee juoni juttujen
puheisin puhkee suimme,
selviävät selkat tuttuja
ja suuret sukupuumme.

Meill' ulkovehänä harmaampi
kuin korppu kotipellon,
vain äidin ääni armaampi
kuin kotikirkon kellon.

Kouluissa, kotipulstoissa
mi huollaan, hymyllähän,
se täällä lapsuusmuistoissa
uudelleen eletähän.

Sisäisen silmän etehen
saa saaret, niemet, kosket,
ja aivot läiskää vetehen
käy juhlin punaposket.

Miespolvet vuosituhanten
ne kuiskii kumpuin alta,
pyhättö vuosisatojen
ei vaiti olla malta.

Me kotiseudust' alkehet
sen suuren tunteen saamme,
mi täyttää rinnan palkehet,
kun kaikuu laulu "maamme".

Pekka Koskinen

Tyrvään Telefoonista Etelä-Satakunnan Puhelimeen sadassa vuodessa

Etelä-Satakunnan Puhelin Oy:n toimitalo kesällä 1993. Vuonna 1955 käyttöön otetun toimitalon kulma ja pääsisäänkäynti näkyvät oikeassa laidassa. Toimitalon uusi osa on kuvan vasemmassa laidassa. Tämän osan katolle on pystytetty KTV-toiminnassa tarvittavaa laitteistoa. — Valokuva PK 1993.

Keväällä 1893 kokoontui Hopun ratsutilan päärakennukseen joukko valistuneita miehiä tarkoituksenaan perustaa Tyrväälle puhelinyhtiö. Heistä tunnetaan varmuudella kolme: piirilääkäri Otto Stenbäck, tehtailija Valter Gallen ja apteekkari, limonaditehtailija O.A. Bäckman. Samana vuonna käynnistyi Tyr-

vään Telefooni Osakeyhtiön toiminta. Toimilupa haettiin pääosakkaaksi nousseen liikemies K.A. Packalenin nimissä.

Kun puhelinyhtiö Tyrväälle perustettiin, oli Suomen ensimmäisen puhelinyhtiön perustamisesta ehtinyt kulua 11 vuotta ja 17 vuotta puhelimen keksimisestä. Puhelintoiminta käynnistyi Tyrväällä sangen pian vuonna 1876 tapahtuneen puhelinkoneen keksimisen jälkeen.

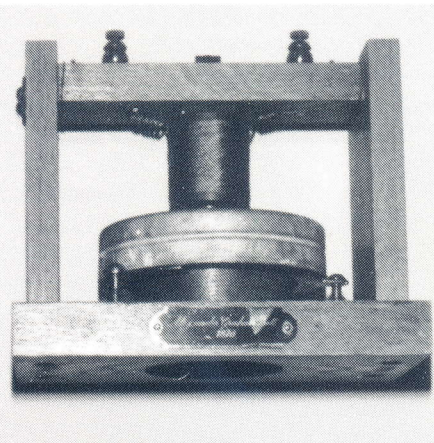
Kuuluvuus ei aluksi ollut mitenkään hyvä. Tyrvään Sanomien päätoimittaja Vettenranta harmitteli vuosisadan alussa huonoa kuuluvuutta ja totesi, että huutaa sai, eikä asia sittenkään tahtonut tulla selväksi. 1910-luvulla yhtiö ryhtyi vaihtamaan yksinkertaisia puhelinjohtoja kaksinkertaisiksi, mikä paransi kuuluvuutta ja puhelin-salaisuutta. Yksinkertaisessa johdossa virtapiirin toisena ”johtona” nimittäin toimi maa, mikä takasi puhelujen välittymisen sellaisille-

kin, joille niitä ei oltu tarkoitettu. Kaksinkertainen johto esti tällaiset ”läpilyönnit”.

Kullakin puhelinyhtiöllä oli luonnollisesti omat johtonsa, joita toiset saivat maksua vastaan käyttää. Huittisten Telefooni Oy ja Tyrvään Telefooni Oy laativat vuonna 1897 sopimuksen, jonka mukaan puhelinjohtoja sai käyttää vastavuoroisuuden periaatteella. Tämä aiheutti luonnollisesti yhtiöiden välille kitkaa, joka johti sopimuksen perusteella Lauttakylän ja Kiikan välille saadun puhelinjohtoon katkaisemiseen. Varsinaisesti yhtiöt eivät tästä kärsineet. Siitä kärsi erityisesti liike-elämä, jonka toimintaedellytyksiä uusi keksintö paransi. Yhtiöiden välinen riita oli pitkäaikainen, sillä lopullisesti sovinto saatiin aikaan vasta vuonna 1921.

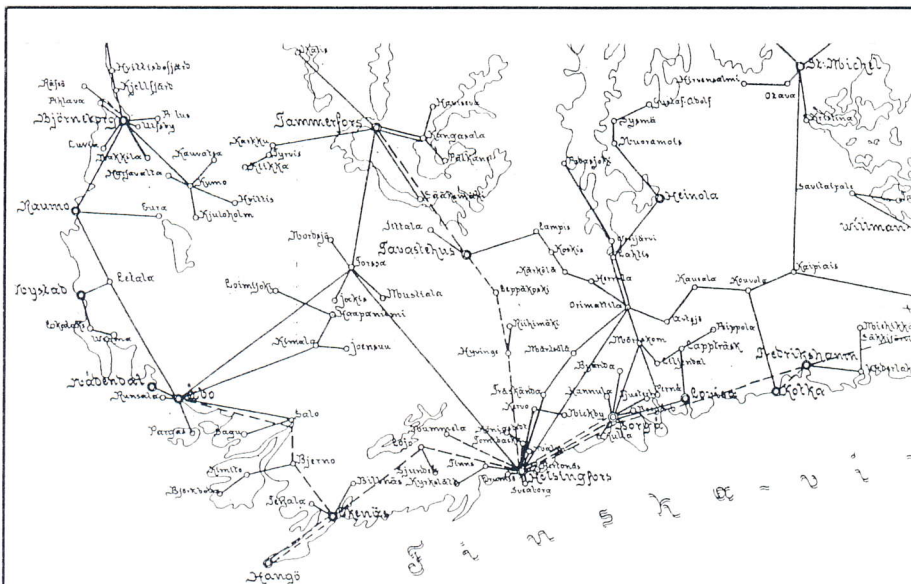
Riitojen aika ei suinkaan päättynyt vuoteen 1921. Voisi sanoa puhelinyhtiöiden keskinäisten suhteiden alkaneen tuolloin parantua. Valtio oli huomannut puhelinliikenteen kannattavuuden ja se pyrki luonnollisesti markkinoille mukaan. Valtiollista puhelinliikennettä hoiti Posti. Valtio myös myönsi toimiluvat, minkä turvin se saattoi siirtää itselleen tuottavimmat linjat. Tällaisia olivat nimenomaan kaukolinjat. Keinot ulottuivat tuolloin kiristyksestä sosialisointiin. Viimeksi mainittu tapahtui aikana, jolloin yksityisen liiketoiminnan olisi luullut olevan kunniaissa. Pakkolunastuksilta kuitenkin vältyttiin, ja pakkolunastusuhka, joka vuonna 1930 nimensä Tyrvään Puhelin Oy:ksi vaihtaneen yhtiön yllä vielä vuonna 1935 leijui, päästiin vuonna 1936 valtion peruttua uhkauksensa.

Tyrvään Telefooni oy siis vaihtoi nimeään 1930. Tuolloin muodostettiin Tyrvään Puhelin Oy, joka jatkoi edeltäjänsä toimintaa. Vuonna 1952 oli Tyrvään Puhelin Oy:n vuoro tehdä tilaa Vammalan

*Bellin puhelinkone.
Kuva ESP:n arkisto*

Vuonna 1974 muodostettiin Etelä-Satakunnan Puhelin Oy. Se poikkesi aikaisemmista yhtiöistä sikäli, että yhtiökokouksen ja hallituksen väliin perustettiin hallintoneuvosto. Hallintoneuvoston avulla oli mahdollisuus saada eri alueet mukaan yhtiön hallintaan. Puhelinlaitosten Liiton tavoitteena oli nimittäin saada aikaan koko verkkoryhmän laajuisia puhelinlaitoksia. Tuolloin Vammalan verkkoryhmässä oli kolme laitosta.

Koko verkkoryhmän kattavan puhelin-yhtiön muodostamista yritettiin kahdesti. Kummallakaan kerralla ei onnistuttu. Sen sijaan yhteistyö Etelä-Satakunnan Puhelin Oy:n, Huittisten Puhelin Oy:n ja Keikyän Puhelinosuuskunnan kesken on vuoden 1974 jälkeen kehittynyt huomattavasti. Yhtenä osoituksena tästä on puhelinkeskusten digitalisoinnissa noudatettu yhteishankinta. Toisena osoituksena yhteistyöstä on kaapeli-TV-toiminta, josta vammalalaisetkin ovat saaneet nauttia viimeksi puhelin-yhtiön 100-vuotisjuhlien yhteydessä.

Valistuneet ihmiset perustivat vuonna 1893 puhelin-yhtiön Tyrvälle. Tuolloin tarjottiin tilaajille puheysteys. Vuonna 1993 Etelä-Satakunnan Puhelin Oy:n nimellä toimiva sama puhelin-yhtiö tarjoaa tilaajilleen huomattavan monipuolisia palveluja perinteisen puhe-yhteyden lisäksi.

Etelä-Suomen puhelinverkko vuoden 1895 alussa. Kiikasta ei ollut yhteyttä Huittisiin eikä Kouvatsalle. Vammalasta sai 1800-luvun lopulla yhteyden Huittisiin reittiä Tampere — Turku — Rauma — Pori — Huittinen. — Lähde: Telefon-Katalog för Södra Finland 1895. Helsingfors 1895.

Seudun Puhelin Oy:lle. Uuden yhtiön perustamiseen päädyttiin, jotta puhelinliikenteen automatisoinnin edellyttämän rahoituksen mahdollisuudet paranisivat. Puhelin-keskukset saatiinkin nopeasti automatisoitua — vuoteen 1958 mennessä. Jos puhelintoiminnan käynnistymiseen Tyrvään seudulla puhelimen keksimisestä oli kulunut 17 vuotta, kului puhelinkeskusten automatisoinnin toteutumiseen automaattilaitteiden keksimisestä tuntuvasti enemmän. Automaatti-

valitsinlaite oli nimittäin keksitty jo vuonna 1889. Berliinissä käynnistyi ensimmäinen automaattipuhelin-keskus vuonna 1900. Vammalassa tähän päästiin vuonna 1954. Jo vuonna 1947 oli yli puolet Suomen puhelinkeskuksista automaattisia.

Vuoden 1960 alussa yhtiöön fuusioitui Mouhijärven Puhelin Oy: Mouhijärvi ja Suodenniemi olivat eronneet Tyrvään Telefooni Oy:stä 40 vuotta aikaisemmin. Näin yhtiön toimialue laajeni entiselleen.

Onni Kallio

Joulun aikaa

Joulun aikaa nyt vietämme parhaillaan kylmä talvi on eessämme taas. Vaikka edelleen me kriisissä harhaillaan meillä rauha on vallinnut maass'.

Nyt kun joulurauhaa taas kaiuttaa Suomen Turku, niin viesti on tää: Nyt ei mietteitä alas saa vaivuttaa. Syvä hartaus mielimme jää.

Tervetullos oi Joulu, sä juhlamme sua hartaana ootamme taas. Valon juhlanä aina sua kaipaamme pimein aika kun meillä on maass'.

Kerran Betlehemin tähtönen ohjas paimenet lapsosen luo. Tätä hetkeä edelleenkin siunaten joulun tähtönen tuikkivi tuo.

Veikko Pihlajamäki

Aaron ja Kielo

Balladi Sastamalasta menneiltä ajoilta

1. Herra Aaron Ruusunen,
Mattilaisen renki,
kömpelö ja kuhmuinen,
mutta jalo henki.
Oi Aaron Ruusunen,
kuin orjan ruusunen,
oi punaruusunen.
2. Mieltyi renki Ruusunen
nimeen Ruusupuro,
mutta kylä väänsi sen
muotoon puuroruhu.
Oi renki Rosengren,
myöhemmin Ruusunen,
oi suomenmielinen.
3. Muistiltansa mahtava,
pitäjänsä parhain;
tehtävänsä hoitava,
työssä myöhään, varhain.
Oi Aaron Ruusunen,
vain orja Ruusunen,
oi punaruusunen.
4. Teki työnsä vaieten,
tositoimin tarttui,
ansionsa säästään
pirtinhinta karttui.
Oi Aaron Ruusunen,
oi orjan ruusunen,
oi punaruusunen.
5. Kulmakunta Ruususta
katsoi kummastellen,
ylivertomuistista
kyllä ihastellen.
Oi Aaron Ruusunen,
vain orjan ruusunen,
oi punaruusunen.
6. Mutta naiset väistyivät
Aaron-rengin tieltä,
kaihtoivat tai empivät,
tuottain pahaa mieltä.
Oi Aaron Ruusunen,
vain orja ruusunen,
oi punaruusunen.
7. Viimein Aaron turvasi
kirjeenvaihtolempen.
Posti piankin sinkosi
viestit kielon hempeen.
Oi Kielo Lempinen,
kuin kaino kukkanen,
oi valkokielonen.
8. Soivat kellot sielujen
rakkautta kuumaa,
Korkeimpien Veisujen
vapauden huumaa.
Oi Aaron Ruusunen,
oi Kielo Lempinen,
oi kukat rakkauden.
9. Kielo kuvaa ehdotti,
Aaron torjui moisen.
Tapaamista vauhditti
mielentila toisen.
Oi Kielo Lempinen,
oi Aaron Ruusunen,
oi huuma rakkauden.
10. Päättivät he tavata,
piiloistansa tulla,
yhteyden avata:
"...kukka Sulla, mulla..."
Oi Aaron Ruusunen,
oi Kielo Lempinen,
oi kukat rakkauden...
11. Aaronille ruusunen
tulokoon merkiks rintaan,
itse Kielo Lempinen
valkean saa pintaan.
Oi ruusu, punainen,
oi kielo, valkoinen,
tunnukset rakkauden.
12. Aaron ehti lehtineen,
kukkineen, piiloutua,
asemalle ehtineen
väen jo harvettua.
Oi Aaron Ruusunen,
oi punaruusunen,
oi renki rakkauden.
13. Aaron huomasi kaunoisen,
jolla merkkikukka...
Liki piti Ruusunen
perimän jo hukka...
Oi Aaron Ruusunen,
oi orja ruusunen,
oi orja kuhmuinen...
14. Kaunis Kielo Lempinen
rengille kuin unta,
sadun "prinsessainen",
koko valtakunta...
Oi Aaron Ruusunen,
oi "prinsessainen",
sen unelmoiminen...
15. Aaron punaruusunen
kourassansa mursi
ymmärtäen kaihoten:
karille puutui pursi...
Oi Aaron Ruusunen,
oi aapa karinen,
oi haaksirikkoinen...
16. Orpo renkituvassa
kirjeet hiljaa pakkas...
"Tässäpä olen kuvassa..."
- Kirjeenvaihto lakkas. -
Oi Aaron Ruusunen,
oi inha kuva sen,
niin negatiivinen...
17. Vanha Aaron Ruusunen
töllissänsä kuoli.
Pienen jäämistöllisen
paperinkeruu huoli...
Oi Aaron Ruusunen,
säästäjä kirjeiden,
sä renki entinen...
18. Kylän väki mutkaili
papereitten tuhon;
lueskeli, tutkaili
haaveet "puuroruhon".
Oi Aaron Ruusunen,
oi Kieli Lempinen,
oi lempi salainen...
19. Viel' on Kielo Lempinen
EHTOOKODON vanhus,
siellä vartoo vavisten:
"...pian päätät tanhus..."
Oi Aaron Ruusunen,
oi muisto muinoinen,
oi' sielus silkoinen...
20. Herra Aaron Ruusunen,
säädyllyinen renki,
kumara ja kuhmuinen,
mutta jalo henki.
Oi Aaron Ruusunen,
vain orjan ruusunen
oi aika ruusujen...

Katja Tuominen

Vaihto- oppi- laana

Tyttöjen lentopallojoukkue, Katja takana keskellä Chaska High School.

Vietin vaihto-oppilasvuoteni 1992—1993 STS:n vaihto-oppilaana Minnesotassa, Yhdysvalloissa. Kotikaupunkini Chaska sijaitsi vajaan puolen tunnin ajomatkan päässä Twin Citiestä, Minneapolisista ja St. Paulista, osavaltion pääkaupungista. Ilmastollisesti ja maisemallisesti kotiseutuni muistutti Keski-Eurooppaa. Pohjoisemmassa maisema muuttui suomalaisemmaksi.

Koulussani Chaska High Schoolissa oli 1200 oppilasta. Vaihto-oppilaita lisäksi oli 8, muunmuassa Etelä-Afrikasta, Brasiliasta, Italiasta, Saksasta ja Norjasta. Olin oppilaana viimeisellä eli ”senior”-luokalla, minkä vuoksi kouluvuoteni päättyi kesäkuussa Graduationiin ja sain lakin ja päästötodistuksen 120:n muun lakitettavan kanssa.

Koulupäivä oli 7 tunnin pituinen joka päivä. Lukujärjestys vaihtui neljä kertaa vuodessa ja näiden neljän jakson aikana jokaisena päivänä oli sama lukujärjestys. Jokainen oppilas laati itselleen oman lukujärjestyksen. Oppiaineita, joista voi valita itselleen mieleiset oli paljon enemmän kuin Suomessa. Luin mm. Amerikan historiaa, kirjallisuutta, saksankielttä, opiskelin savenvalantaa, lauloin kuorossa ja suoritin amerikkalaisen ajotutkinnon. Koulumatkat kuljin joko ilmaisella koulubussilla, kavereiden tai vanhempieni autolla.

Tärkeä osa kouluelämää oli urheilu. Monet oppilaat kuuluivat erilaisiin joukkueisiin, yhteisiin tai kerhoihin. Harjoitukset ja pelit

olivat heti koulupäivän päätyttyä. Bändin ja kuoron voi valita myös oppiaineisiin. Kouluni oli yksi Minnesotan parhaita kouluja amerikkalaisessa jalkapallossa, tyttöjen lentopallossa ja tyttöjen ja poikien koripallossa. Syyslukukaudella olin tyttöjen lentopallojoukkueessa, joka sijoittui alueen toiseksi. Kevätlukukauden olin koripallojoukkueen manageri. Koko vuoden lauloin kuorossa, joka oli koulun menestyksekkäin; kuuluin koulun International Clubiin, missä tutustuimme vieraisiin maihin ja kulttuureihin vaihto-oppilaiden välityksellä.

Kaikista harrastuksistani vaihto-oppilasvuoteni aikana minulla on vain positiivisia kokemuksia ja mieleenpainuneita muistoja.

Vaihto-oppilasjärjestöni STS:n mukana olin 80:n muun vaihto-oppilaan kanssa syksyllä Chicagossa. Nähtävyyksien ja kiertojen lisäksi kävimme katsomassa Chicago Bullsien kotiottelun. Keväällä olimme melkein saman porukan kanssa kahden viikon matkalla ”lännessä”. Ajoimme linja-autolla läpi koko Länsi-Amerikan. Matkan varrella näimme mm. Colorado Springs, Rocky Mountain — Colorado, Santa Fe, Grand Canyon, Las Vegas, Los Angeles, Hollywood, Disneyland, San Fransisco, Yellowstone National Park...

Isäntäperheelläni on ollut kuusi vaihto-oppilasta, mm. kaksi Lionsjärjestön kautta ja minä olin toinen kokovuotinen. Perheeseeni kuului

Dad, Rob, joka omisti pienen muurausfirman ja Mom, Ann, joka huolehti 15 hoitolapsesta kotimme yhteydessä olleessa yksityisessä päiväkodissa. Minulla oli 21-vuotias isovelji ja 9-vuotias pikkusisko sekä 7- ja 4-vuotiaat pikkuveljet. Perheeseen kuului myös kissa, koira, hevonen ja poni. Pikkuisareni kävivät luterilaista yksityiskoulua, joka oli kirkkomme yhteydessä. Kävin perheeni kanssa kirkossa joka sunnuntai ja sen jälkeen raamattutunnilla, minkä aikana lapsilla oli pyhäkoulu. Seurakuntamme oli varsin pieni, joten vuoden aikana ehdin ystäväystyä melkein kaikkien seurakuntalaisten kanssa.

Katja saa Diploman Ms Marjory Adamsilta 11.6.1993.

NÄIN TOIMIT YLEISEN HÄLYTYSMERKIN KUULTUASI

Välittömästi säteilyvaarasta varoitetaan yleisellä hälytysmerkillä. Yleinen hälytysmerkki on yhtäjaksoinen, nouseva ja laskeva sireeniääni tai torvi- ja pillityyppisellä hälyttimellä annettuja lyhyitä äänimerkkejä. Säteilyvaarasta voidaan varoittaa myös kaiutinautoilla.

Yleistä hälytysmerkkiä käytetään myös muista vaaroista varoittamiseen. Toimintaohjeet ovat kuitenkin aina samat.

Yleisen hälytysmerkin jälkeen:

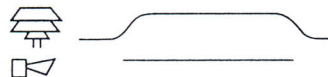
- Siirry sisälle, pysy siellä!
- Sulje ovet ja ikkunat tiiviisti!
- Sulje myös ilmastointilaitteet!
- Avaa radio ja odota rauhallisesti ohjeita!
- Toimi ohjeiden mukaan!

Ohjeita voivat olla esimerkiksi sisätiloihin suojauminen, siirtyminen väestönsuojaan, siirtyminen pois vaara-alueelta, joditablettien nauttiminen tai palaaminen normaaliin elämään.

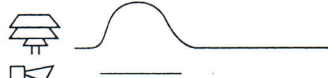
Yleinen hälytysmerkki

Palo- ja pelastusmerkki

Kokeilumerkki

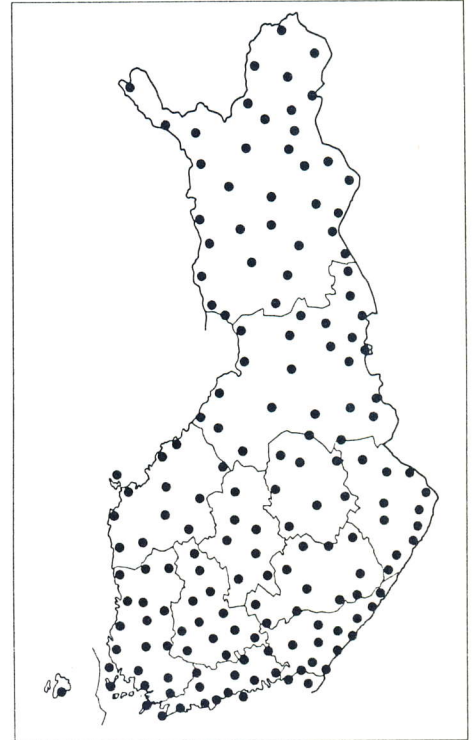

- Vältä puhelimen käyttöä!

Älä soita pelastusviranomaisille kysyäksesi vaaratilanteesta. Puhelinlinjat tukkeutuvat ja häiritsevät ratkaisevasti pelastuspalvelua. Tarvitavat ohjeet annetaan radiossa ja televisiossa.

Hannu Tähtö, vs.palo-väestönsuojelupäällikkö

Väestönsuojelu

Väestönsuojeluasioissa Teitä palvelee Vammalan palolaitos puh. 41600

Kansainvälisesti hyväksytyn määritelmän mukaan väestönsuojelu on humanitäaristen tehtävien suorittamista.

– siviiliväestön suojaamiseksi vihollisuuksien ja onnettomuuksien vaaroja vastaan,

– väestön auttamista selviytymään niiden välittömiltä vaikutuksilta sekä

– välttämättömien edellytysten luomista eloonjäämiselle.

Väestönsuojelu valmistellaan ja toimeenpannaan yleisenä väestönsuojeluna ja omatoimisena suojeluna. Yleisen väestönsuojelun järjestävät valtio ja kunnat sekä omatoimisen suojelun yhteisöt ja yksityiset laitossuojeluna ja talossuojeluna eri kunnissa ja eri alueilla siinä laajuudessa ja sillä tavalla kuin niiden olosuhteet edellyttävät. (kuva 1)

Kunta pitää huolen alueellaan kunnan asukkaita varten yhteisesti tarvittavista väestönsuojelutoimpiteistä sekä paikallisesta väestönsuojelukoulutuksesta- ja tiedottamisesta.

Normaaliolojen turvallisuusjärjestelyt, joista vastaavat poliisi, palokunta, sairaanhoito- ja kuljetus-

henkilöstö, eri pelastuspalveluorganisaatiot sekä hälytysjärjestelmä muodostavat perustan poikkeusoloväestönsuojelujärjestelyille.

Väestönsuojelu on valmisteltava siten, että se tarpeen vaatiessa voidaan viipymättä saattaa toimintaan.

Valmisteluun kuuluu mm. (VSSL 3 pykälä).

1. suojarakenteiden rakentaminen (väestönsuojat),
2. johtamis-, valvonta-, ja hälytysjärjestelmien rakentaminen,
3. varautuminen väestönsiirtoihin ja sijoittamiseen muualle,
4. varautuminen sammutus-, pelastus-, ensiapu-, huolto-, raikaus- ja puhdistustoimintaan,
5. viestikeskusten ja -yhteyksien järjestäminen ja varmentaminen,
6. väestönsuojelussa tarvittavan erityiskaluston ja välineistön hankkiminen ja
7. väestönsuojelukoulutuksesta ja tiedotuksesta huolehtiminen.

Poikkeusolojen määrittely, jonka mukaiset uhkatilanteet ovat taloudellinen kriisi, sodan uhka, aseellinen hyökkäys maahamme ja suuronnettomuus (kaasu-, myrky- tai säteilyonnettomuus).

Poikkeusoloissa pelastustoimintaa varten perustetaan kunnissa väestönsuojelumuodostelmia, jotka tekevät tuhotapauksissa sammutus-, pelastus-, ensiapu- ja muun työn. Sammutusmuodostelmat kootaan palokunnista, joita vahvennetaan tarpeen mukaan. Pelastusmuodostelmiin kutsutaan kuntien teknisten alojen palveluksessa olevia. Ensiapu- ja ensihoitotoiminnan runkona ovat terveyskeskusten terveysasemat ja sairaalat. Tuhoalueella työskentelyä varten muodostetaan ensiapuryhmiä. Muonitus-, majoitus- ym. huoltoa varten muodostetaan omat elimensä. Poliisi huolehtii omaan toimialaansa kuuluvista tehtävistä.

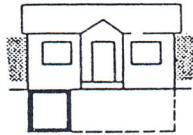
Vammalan kaupungin väestönsuojelun toimintaorganisaation kokonaisvahvuus on 390 henkilöä. Vammalan kaupungin johtokeskus sijaitsee Sylvään koululla.

Väestönsuojelun valmistelua ja toimeenpanoa varten Suomen alue on jaettu suojelukohteisiin, joita on 52 ja loput kuuluvat valvonta-alueisiin. Vammala on valvonta-alueita. Valvonta-alueella esim. väestönsuojien rakentamisvelvoitteita on helpotettu.

Kaavio suojan sijaintipaikan valinnasta

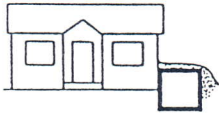
Suoja talon sisällä, esim. sauna, vaatekomo, kylmiöt

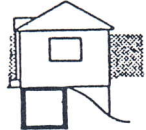
Suoja kellarissa

Suoja ryömintätilassa

Suoja talon vieressä

Suoja kerroksen maanalaisessa osassa

Suoja kivinavetassa, tallissa, varastossa ym.

Erillinen suoja maakellarissa

Erillinen maahan kaivettu suoja

Jokainen 16-64 vuotias suomalainen on velvollinen osallistumaan väestönsuojelutehtäviin, jos arvioidaan hänen tähän kykenevän.

Kunnan väestönsuojelua johtaa kunnanjohtaja apunaan väestönsuojelupäällikkö ja väestönsuojeluasioita hoitava lautakunta. Vammalassa se on tekninen lautakunta.

Kysymyksiä herättävä asia varmasti on säteilyvaara- ja onnettomuusutiset. Tiedotusvälineet kertovat eri puolilla maailmaa sattuneista vahingoista. Säteilyvaaratilanteeseen varautuminen on yksi väestönsuojelun tehtävistä, vaikka todellisuudessa vaaratilanteen syntyminen on hyvin epätodennäköistä. Siihen on silti viisasta varautua.

Säteilyvaaratilanteista on erotettava ne tilanteet, jotka voivat synnyttää vaaran tunteen, mutta eivät todellisuudessa vaaranna turvallisuutta. Vaaratilanteesta varoitetaan aina välittömästi.

Välittömästä säteilyvaarasta ja poikkeuksellisesta tilanteesta varoitetaan yleisellä hälytysmerkillä, mikä jokaisen kansalaisen tulee tietää. Viranomaiset antavat ohjeita radion ja television välityksellä. Jos tilanne on ennakoitavissa, viranomaiset antavat luonnollisesti ennako-ohjeita toimenpiteistä ja mahdollisesta suojaumisesta.

Kunnan pelastusviranomaiset antavat vaaratilanteissa asukkaille tarkempia ohjeita suojaumisesta. (kuva 2) Näin toimit yleisen hälytysmerkin kuultuasi).

On sitten kysymys minkälaisesta vaaratilanteesta tahansa, mistä varoitetaan yleisellä hälytysmerkillä. Merkin kuultuun jokainen siirtyy sisätiloihin ja odottaa ohjeita. Sisätiloihin siirtyminen on kaikissa tapauksissa järkevin vaihtoehto suojaustasosta riippumatta.

Aikaisempiin vuosiin verrattuna säteilyvalvonta Suomessa on tehostunut ja pienetkin poikkeamat havaitaan ja niistä tiedotetaan.

Suomi on yksi harvoista maista, joissa lähes kaikki säteily ja ydinturvallisuuteen liittyvät viranomaistehtävät on keskitetty yhteen laitokseen (Säteilyturvakeskus).

Poikkeustilanteissa säteilyvalvontaa harjoitetaan useissa eri organisaatioissa. Viranomaisia ovat Sisäasianministeriö, Säteilyturvakeskus, Ilmatieteenlaitos, puolustusvoimat ja Helsingin yliopiston seismologian osasto.

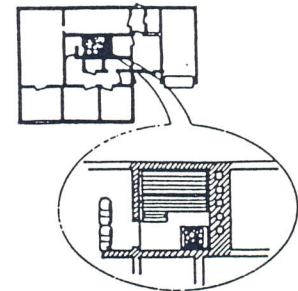
Suomen säteilyvalvontaverkko on kattava. Normaaliaikanakin säteilyä mitataan n. 500 automaattisella ympärivuorokautisella mitta-asemalla. Vammalassa sijaitsee yksi mittauspiste. (kuva 3 verkkokuva).

Vammalassa väestönsuojelussa tarkoitettuja suojapaikkoja on runsaat 10000 kpl. Arvioitu tilapäisten suojapaikkojen tarve on n. 1000 kpl. Suurin osa Vammalan aluees-

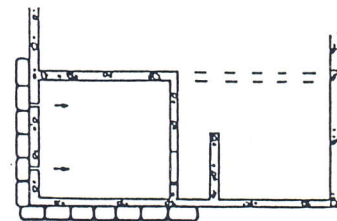
ta on haja-asutusalueita ja maaseutua. Maaseudun väestönsuojelu perustuu omaoimiseen suojelemaan. Omaoiminen suojeleminen muodostaa myös tärkeän lenkin kaupunkiyhteisön suojelemaan. (kuva 4 Tilapäisiä suoja mm.).

Lopuksi voidaan todeta väestönsuojelullisen varautumisen Vammalan kohdalla olevan kunnossa. Varautuminen yllättävänkin tilanteen varalta Vammalassa ja koko maatakin ajatellen on pääosin kunnossa. Kehittämisen varaa kuitenkin on, mutta kehittämisen tulee jo tehokkuussyistä perustua selkeään näkemykseen siitä mitä kehitetään ja miten. Riskit ja vaarat on tunnettava.

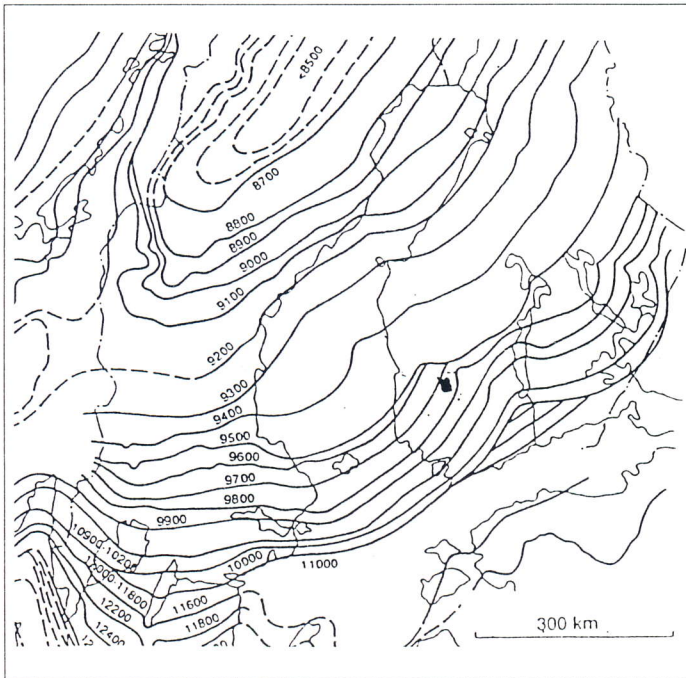
Rauhallista Joulua ja Turvallista Uutta Vuotta!

Kellarittomassa omakotitalossa säteilysuojan paikka on talon keskiosassa, mahdollisimman hyvin raskaiden sisäseinien suojassa. Kuvan säteilysuoja on rakennettu talon saunaan. Saunan oven eteen on koottu lisäsuojus hiekkasäkelstä.

Parhaan suojan antavat pien- ja rivitalojen betonikellarit ja kylmiöt. Maanpinnan yläpuolinen ulkoseinä peitetään esim. hiekkasäkeillä, maa- tai lumivallalla.

Kuva 1. Mannerjätikkön peräytymisen eli deglasiation vaiheet Fennoskandiassa (Lundqvist 1986). Viivat kuvaavat jäätikön reunan asteettaista siirtymistä. (Vammala kartassa tummennettuna).

Koti-seutumme vapautuminen mannerjätikkön otteesta

Maapallon ilmaston lämpötilan noustessa viimeisen jäätiköitymisen ns. Veiksel-jääkauden loppuvaiheessa 18.000–20.000 vuotta sitten alkoi mannerjäätikkö sulaa ja sen reuna perääntyä. Reunan asteittaista vetäytymistä on voitu seurata lustosavikronologian, mutta myös vähän epätarkempien radiohiiliajoitusten avulla. Joillakin alueilla, kuten esim. Euran kirkonkylän länsipuolella, vuodenaikojen mukaan oskilloiva (= edestakaisin sahaava) jäätikkö työnsi vuosittain eteensä reunan suuntaisia moreenivalleja ns. reunamoreeneja. Ne ovat olleet suurena apuna paikannettaessa reunan kulloistakin sijaintia. Iänmääritykseen näitä moreenimuodostumia ei voi käyttää.

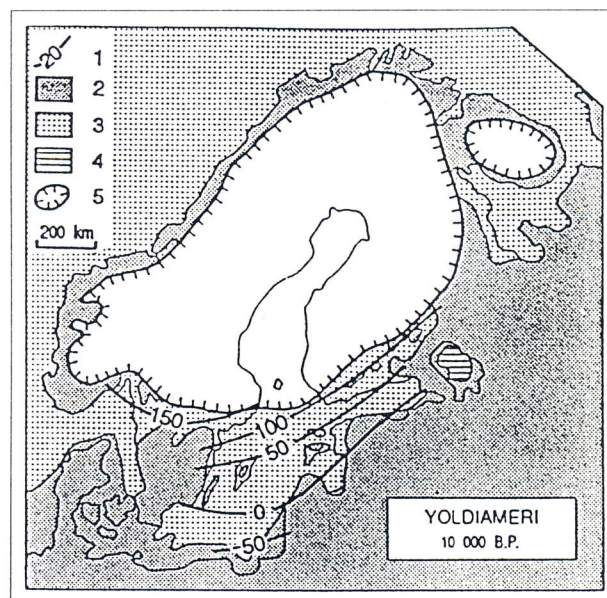
Ruotsalaisen Jan Lundqvistin 1986 piirtämän kartan ”Mannerjätikkön perääntymisen vaiheet Fennoskandiassa” (kuva 1) avulla voidaan nähdä ainakin ylimalkaisesti, miten jäätikön reuna saavutti karttaan tummennetun Vammalan itä- ja kaakkoisosat n. 9800 vuotta sitten, ja kuinka se vetäytyi kuntamme luoteisnurkasta kohti länsiluodetta n. 9700 vuotta sitten. Uuden (ruotsalaisen) ajoituksen mukaan näihin lukuihin on lisättävä runsas 400 vuotta! Jäätikön reunan keskimääräinen vetäytymisnopeus tällä seudulla on ollut n. 300 metriä vuodessa. Kuvan 1. mukaan esim.

Ikaalisista Vaasan seudulle reunan perääntymisen keskivauhti oli niinkin nopeaa kuin 1600 m/v. Toisaalta esim. Sisä-Suomen reunamuodostuman kohdalla jäätikön reuna oskilloi yhtäjaksoisesti n. 150 vuoden ajan. Kartasta huomataan lisäksi, että jäätikkö on muodostanut eri levyisiä kaarevareunaisia kielekkeitä, joiden sulamisvauhti on paikoin poikennut toisistaan.

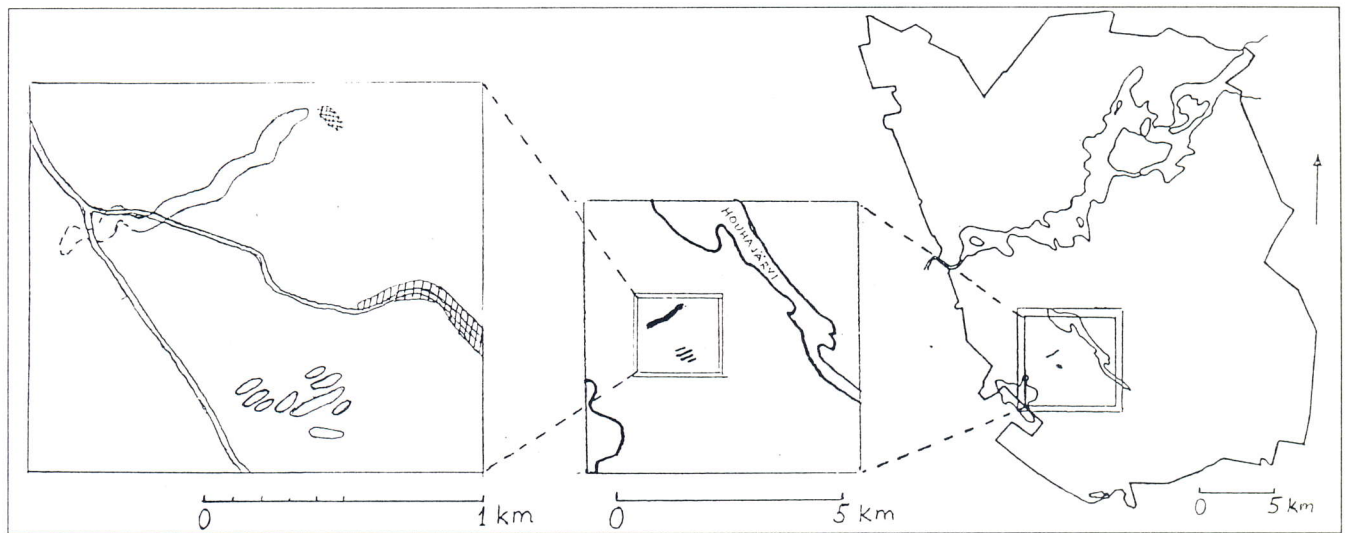
Ruotsin Norlantiin vetäytynyt jäätikkö oli n. 8500 vuotta sitten jo hyvin pienialainen, kun se vain n. 10.000 vuotta aikaisemmin ollessaan laajimmillaan litisti Vamma-

lankin maankamaraa yli kolmen kilometrin paksuisena.

Vammalan seudulla ollessaan jäätikön reuna rajoittui Yoldiameriniemiseen Itämeren vaiheeseen. Kuva 2. esittää vähän aikaisemman Yoldiamerivaiheen mannerjätikkön reunan asemaa. Jäätikön vetäydyttyä kuntamme luoteisosaan mm. nykyinen torin seutu oli noin sadan metrin syvyydessä jäämeren pinnasta. Ainoastaan graniittisen Jyrän- eli Viranvuoren laki pisti täällä saarena esiin laajasta ulapasta.

Kuva 2. Mannerjään reunan asema Yoldiamerivaiheen alkupuolella n. 10000 vuotta sitten. 1. isobaasi (m mpy), 2. maata, 3. suolaista vettä, 4. makeaa vettä, 5. jäätä (Matti Erosen 1988 mukaan).

Kuva 3. Vammalasta löytyneet reunamoreenivallit sijaitsevat Punkalaitumientien varrella. Tarkimman (vasemmanpuoleisen) kartan selitys — tie, ▨ soraharju, ▫ reunamoreenivalli. ▨ kame-muodostuma (?)

Onko jäätikön reunan perääntymisvaiheista maastomerkkejä Vammalassa?

Katsellessani viime elokuussa peruskartan ja maaperäkartan yhdistelmälehteä ”211209 HOUHAJÄRVI” huomioni kiintyi kartan keskivaiheilla oleviin pienialaisiin pitkänomaisiin ja kapeisiin kuvioihin. Maaperäkartoittaja on merkinnyt ne moreenimuodostumiksi (kuva 3.). Pohjoisin ja muista n. kilometrin päässä erillään oleva on selvästi pisin, n. kilometrin pituinen. Tälle moreenivallille voidaan päästä helposti autolla, sillä Houhajarventie kulkee harjanteen poikki n. 300 metrin päässä Punkalaitumientien ja Houhajarventien risteyksestä. Karttakuvassa (kuva 3.) erottuvat muut moreenimuodostumat ovat vain 40—200 metrin pituisia, ja ne sijaitsevat pienialaisena ”parvena” muutaman kymmenen metrin etäisyydellä toisistaan. Mannerjäätikön perääntymisvaiheista kiinnostunut saa AHAA-elämyksen huomattessaan, että vallit ovat koillisesta lounaaseen suuntautuneita. Ainakin äkkipäätä tulee mieleen, että nämä ovat selviä kouluesimerkkejä reunamoreeneista. Ne ovat siis mannerjään reunan asemia osoittavia valleja.

Kävin pariin otteeseen elo-syyskuussa paikan päällä maastossa, ja totesin asian paikkansa pitävyyden. Vallit ovat 0,5—4 metrin korkuisia ja paikoin hyvin kivisiä. Pohjoisimman ja pisimmän vallin muutamat maa-aineksenottomontut

hieman ihmetyttävät. Vallin läheisyyteen päättyvän soraharjun läsnäolo selittänee tämän päätmoreenin eli De Geer -moreenin poikkeuksellisen runsasta hiekan ja soran osuutta. Todennäköisesti tämä päätmoreeni on syntynyt jäätikön reunan yhden tai parin vuoden työntövaiheen tuloksena. (Myöhemmin mainittu railoonsyntyteoria on myös varteenotettava vaihtoehto). Muutkin reunamoreenit ovat suurin piirtein edellisen korkuisia. Vallit muodostavat pienialaisen pyykkilautamaiseman. Valokuva (kuva 4.) on otettu erään pyykkilautamoreenin pohjoisrinteestä. Tämän moreeniparven syntyteorian selvittäminen onkin jo vaikeaa, ja siitä on useita eri hypoteeseja. Mahdollisesti edellä mainitun pisimmän vallin synty tapa pätee myös näihin lyhyempiin valleihin. Ehkä nämä moreenivallit ovat syntyneet jäätikön reunan suuntaisiin railoihin. Toisaalta ne ovat voineet syntyä jäätikön reunan ”poikimisen” yhteydessä meren pohjaan jysähtäneiden jäävuorten aiheuttamina? Meren syvyydestä riippuen jäävuoret ovat päinvas-toin voineet nousta ylöspäin. Vaikuttaa siltä, että 300—500 metrin päässä moreeniparvesta virrannut jäätikköjoki olisi ollut ainakin osasyynä ko. railojen syntyyn.

Vammalassa mannerjäätikön reunan eteen jäämeren pohjaan kerrostui sulamisvesivirtojen tuomista hienommista aineksista lustosavea. Geologi Matti Sauramo pystyi eri

puolilta Suomea keräämänsä lustosaviaineiston perusteella selvittämään ja ajoittamaan jäätikön reunan perääntymisvaiheet varsinkin eteläisen Suomen alueelta. Vaikka harjutkin, kuten esim. Houhajarven itäpuolinen Hiidenkangas, ovat kerrostuneet peräytyvän jäätikön reunaosaan, niistä ei ole paljoakaan apua jäätikön kulloisenkin reuna-aseman selvittämiseksi.

Loppusanat

Yhteenvedona voidaan sanoa, että mannerjäätikkö vetäytyi Vammalan kaakkoiskolkasta luoteisnurkkaan noin sadassa vuodessa. Prof. Kalevi Virkkalan tekstiä teoksesta Satakuntaa ja satakuntalaisia II 1951 lainaten voidaan todeta, että ”jäätikön perääntyminen maastamme jääkauden loppuvaiheilla on monimutkainen tapahtumasarja, jonka kulkua ei aina ole edes pääpiirteissään pystytty tyydyttävästi selvittämään. Eräitä yleisiä seikkoja voidaan kuitenkin joltisella varmuudella todeta.”

Tuntuu vähän ikävältä lopettaa kirjoitukseni tähän, koska Vammala jäi vedenpaisumusvaiheeseen eli Yoldiameren vesimassojen peittoon mm. arktisten hylkeiden ja jääkarhujen temmellyskentäksi. Toivottavasti seuraava ”Sastamalan Joulu” nostaa kotiseutumme kuville. Viettäkäämme rauhallinen Joulu, sillä uuteen jääkauteen on vielä runsaasti aikaa!

□

Iipo Moisio, aikuiskoulutusosasto

Ovi tulevaisuuteen

Ihminen, joka kulkee avoimin mielin, löytää ne siemenet, joista kasvattaa oman puutarhansa. — (Cewalieh)

Tietokone toimii niiden ohjelmien mukaisesti, joita koneeseen on asennettu. Jos ohjelmointi on oikein suoritettu, meillä on mahdollisuus saada käyttöömmme oikeita, haluttuja toimintoja.

Jos ohjelmassa on virheitä niin tulostus ja toiminnot ovat virheelliset. Samoin meillä ihmisillä, jos asenteemme on väärä, niin emme voi suoriutua parhaalla mahdollisella tavalla työtehtävistämme tai yleensä elämästämme.

Se minkälaisella asenteella kuljemme omaa elämäämme, on pitkälle jokaisen oma asia, mutta myös vastuu omasta elämästämme on myös meillä. Se, että omaan asenteeseemme kuuluu myös vastuu työyhteisön tai yhteiskuntamme muista jäsenistä, on yksi keskeisimmistä koulutuksellisista tavoitteista yhteisen aikuiskoulutusosastomme toiminnassa. Elämämme on joukkuepeliä, jossa parhaiten pärjäävät ne joukkueet, joissa annetaan mahdollisuudet kaverille onnistua.

Aikuiskoulutus

Viime vuosikymmenet ovat Suomessa olleet koulutuksen laajentamisen ja koulutusjärjestelmän uudistamisen kautta. Kaikilla koulutuksen tasoilla on toimeenpannut mittavia uudistuksia ja samaan aikaan koulutusmahdollisuuksia on laajennettu sekä määrällisesti että alueellisesti. Koulutuksen kehittämisen painopiste on tällä hetkellä aikuiskoulutuksessa.

Voimakkaan rakennemuutoksen aiheuttamiin koulutustarpeisiin vastaamiseksi aloitettiin 1960-luvun puolivälissä työllisyyskoulutus ja sitä hoitamaan perustettiin 1970-luvun alussa ammatillisten kurssikeskusten verkko. Näillä toimenpiteillä oli myös vahvoja aluepoliittisia tavoitteita.

Työelämän kehitys ja pyrkimykset ammatillisen koulutuksen tason ja arvostuksen nostamiseen olivat

taustana myös 1970-luvulla käynnistyneelle keskiasteen koulun uudistukselle. Uudistuksen myötä ammatillinen koulutus järjestettiin 25 laaja-alaiseksi peruslinjaksi, opetussuunnitelmat uudistettiin ja samalla luotiin käytännön mahdollisuudet ammatillisen koulutuksen tarjoamiseen koko ikäluokalle.

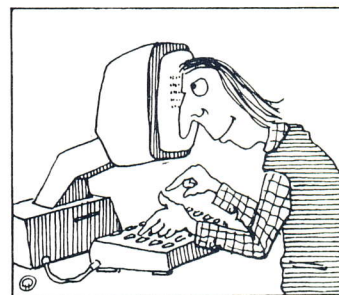
Aikuiskoulutuksen kehittämistä laadittiin ensimmäiset kokonaisu suunnitelmat 1970-luvulla. Aikuiskoulutuksen tehtävälueiksi nimettiin tuolloin yleissivistävää pohjakoulutusta täydentävä ammatillinen, yhteiskunnallinen ja harrastustavoitteinen aikuiskoulutus. Yleisinä kehittämistavoitteina korostettiin koulutuksellista tasarvoa sekä sellaisten valmiuksien etsimistä, jotka edistävät yksilön demokraattista osallistumista työ-, yhteiskunta- ja kulttuurielämään. Väestökehityksessä ja työelämässä tapahtuvat rakennemuutokset ovat siirtäneet 1980-luvulla painopisteen ammatillisen aikuiskoulutuksen ja korkeakoulujen täydennyskoulutuksen kehittämiseen.

Koulutustason nostaminen ja koulutuksen laadun tehostaminen ovat koulutuspoliittisen kehittämistyön lähtökohtia myös 1990-luvulla. Koulutuksen menestyksellinen kehittäminen edellyttää nyt uutta koulutuspoliittista ajattelua: jatkuvan koulutuksen periaatteen omaksumista.

Aikuiskoulutusosasto

Vammalan ammatillisen koulutuksen kuntayhtymän aikuiskoulutusosasto perustettiin 15.9.1990, jolloin kuntainliitto hyväksyi kolmen oppilaitoksen kesken tehdyn sopimuksen aikuiskoulutusosaston perustamisesta. Sopimuksen tekivät Vammalan ammattikoulu, Karunk kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitos, toiminta-ajatuksena: Vammalan talousalueen ammatillisen aikuiskoulutuksen edistäminen tarjoamalla henkilöstökoulutusta, työvoimapolitiittista koulutusta ja omaehtoista koulutusta.

Lyhyen elinkaaremme aikana olemme saaneet tehdä yhteistyötä yli kolmen tuhannen henkilön

kanssa. Se on osoitus Vammalan talousalueella toimivien yritysten halusta kehittää omaa toimintaansa ja parantaa yrityksen kilpailukykyä. Samoin koulutushalukkuus osoittaa yksilöiden näkemykset jatkuvan koulutuksen merkityksestä.

Aikuiskoulutuksen merkitystä korostavat tulevaisuudessa väestökehitys, työelämän muutokset ja monet muut yhteiskuntakehityksen piirteet. Kiireellisimpiä kehittämis-kohteita ovat aikuisopiskelijoiden toimeentulon järjestäminen, uusien ohjaus- ja rahoitusjärjestelmien kehittäminen, koulutustarjonnan laajentaminen sekä aikuisten elämäntilanteisiin sopivien ja joustavien oppimismuotojen kehittäminen. Elinikäisen oppimisen tarpeen sisäistäminen vaatii koulutusjärjestelmän kaikilla asteilla uudenlaisen ajattelun, jatkuvan koulutuksen periaatteen toteuttamista.

Aikuiskoulutuksen merkitystä korostavat monet yhteiskunnassa ja työelämässä tapahtuvat muutokset. Tiedon määrä kasvaa ja tieto uusiutuu nopeasti. Kansainvälistyminen, teknologian kehitys ja erityisesti uusi tietotekniikka sekä monet tuotannon kehityspiirteet muuttavat työtehtäviä ja ammattirakenteita. Samanaikaisesti nuoren työikäisen väestön määrä vähenee. Tarvitaan entistä iäkkäämpien henkilöiden koulutusta uusiin ja nykyistä vaativampiin tehtäviin.

Kiitämme yhteistyöstä ja toivomme, että voimme kolmen ammatillisen oppilaitoksen sekä lukuisien asiantuntijoiden tieto-aidon avulla toteuttaa lähivuosina koulutusta alueilla, missä te tai elinkeinoelämä haluatte.

Rauhaisaa Joulua!

Emil Haapaniemi

Vitsaari

Vitsaaren valtaus tapahtui heinäkuussa 1944. Vitsaari sijaitsi Äyräpään kirkonkylän lähellä Vuoksessa. Saimme määräyksen asettua saareen. Venäläiset olivat Vuoksen eteläpuolella omissa asemissaan. Meitä oli noin 200 miestä saarella. JR49 oli asettunut asemiin Vuoksen rannalle. Vitsaari oli hyvin rehevää kasvillisuutta kasvava alue. Koska saari oli kovin alavaa, oli poteroiden kaivaminen kovin syvälle mahdotonta. Valtauksen yhteydessä suomalaiset saivat vankeja, joukossa oli vihollisen naissotilaita, joita nimitimme ”amatsooneiksi”. Yleisesti tiesimme, etteivät naissotilaat helpolla antautuneet. Pataljoonan komentaja oli majuri Koroma.

Soutelin lähettini kanssa Vuoksella. Yritin ottaa kasapanoksen sokkaa irti veneessä tarkoituksella kalastaa. Sokka irtosi ja kasapanos putosi veneen viereen ja räjähti. Vene kaatui silmänräpäyksessä ja olimme vedessä. Vene suojeli meitä ja pääsimme uimaan Vitsaareen. Saarella kuivasimme vaatteemme. Seuraavana päivänä sain majurilta aika satikutia. ”Haapaniemi oli käyttäytynyt erittäin uhkarohkeasti.” Sain kutsun komentopaikkaan. ”Jos et olisi parhainta sotilasainesta, et olisi saanut anteeksi uhkarohkeata tekoasi.” Toinen tapaus sattui Empulle, kun heitin käsikranaatin Vitsaaresta Vuoksen rannalle kivien taakse. Siellä oli vihollisia vartiassa. Saa-

reen näkyi vain varjoja, kun venäläiset pakenivat linjasta taaksepäin.

Vitsaareissa olimme viisi päivää. Me siirryimme sen jälkeen Kauhasaareen. Se aika muistuu mieleeni aika mukavalta. Saarella oli paljon kyykäärmeitä. Pistooleilla ammuimme niitä ja kilpailua käytiin, kuka sai ammuttua enemmän. Sorsia oli myös Vuoksessa ja niitä ammuttiin jopa konepistooleilla.

Aselepo tuli 4.9.1944 ja olimme silloin Kauhasaareissa. Tämän jälkeen vietimme rauhallista elämää saarella vielä neljä päivää. Tervahöyryllä pitkin Saimaata pääsimme lopulta Sulkavalle. Sieltä marsimme Juvalle. Juvalta lopulta meidät kotiutettiin. □

Ulla Ylinen

Vammaskosken joutsenet

Vielä aamu-sumussa lymyilee hento liplatus Vammaskosken, ja aurinko aaltoja hyväilee, jotka jään alla uinui äsken, kuului hetki vain siipien suhinaa, — kohta kaksi joutsenta valkeaa siellä kylpevät rinnatusten.

Ehkä lailla ihmisen uneksuu nekin kesästä lämpimästä, ei peloita pyörteinen salmensuu, viis kaupungin hälinästä. Ne tervetulleeksi toivotetaan koska tuovat ne kevään tullessaan, sekä terveiset etelästä.

Lie tarkoitus syödä ja levähtää luona kalaisan koskenpartaan, vai kutsuiko toinen määränpää, ja vaisto vain johti harhaan? Pois huomasi joutsenten lentävän, näin jättivät jälkeen vain ikävän, ja häipyivät pilvitarhaan.

Aarne Mustanoja

”Laulu- pilli”

Kolmekymmentä luvun puolivälin maissa oli talkoohenki melko voimakkaana täällä Myllymaan suunnalla. Kun vilja vielä siihen aikaan melkein yleisesti leikattiin sirpillä, niin pidettiin aika paljon myös leikkotalkoita. Talkooväki oli yleensä nuorta porukkaa, joten työ kävi rivakasti. Työtä joudutti usein myös sellainen taka-ajatus, että saataisiin leikkohomman päätyttyä tanssata.

Oli rukiin leikkuun aika, ja viesti oli kulkenut, että Kotajärvenmaassa Lähdeniemessä on lauantai ehtona leikkotalkoot. Kun sitten aika koitti, oli kyseisen ruismaan reunalla työnhaluista nuorta väkeä runsaasti. Eihän semmosessa leikkohommassa kulunut kuin parisen tuntia, sillä sitomatkin meni pystylle sitä mukaa kun niitä tulikin. Kun talon tarjoomat talkookahveet

oli juotu, meni joku jutteleen isäntäväelle, että kun toi riihisuuli näyttää olevan tyhjä, niin eks saataas vähän tanssata?

Lupa tuli, mutta pelimannia ei ollut eikä minkäännäköistä soittopeiliä. En tiedä duureista enkä molleista yhtään mitään, mutta sen tiedän, että jo pikkupoikana meni sanoon kaveria mölliksi tai mölliksi, niin se oli tuurisa, jos pääsi karakuun. Olin kuitenkin ollut joskus pikku Ilmarin porukassa rumpalia tuuraamassa ja oppinut siinä hommassa aikamoisen määrän senaikaista ralleja. Sen takia joku ehdottikin, että ruppee sää laulaan. Olin niin paljon yllytyshullu, että kiipesin sinne riihen seinän päälle ja rupesin rallattaan. Annoin tulla valssit, jenkat, tangot ja polkat ja niinpä sitä vaan mentiin, meikäpojan kiljuessa riihen syrjällä. Pöly

vaan tuppas meneen kurkkuun. Onneksi pojat silloin tällöin karautti tikapuita myöten plakkarilämpymän rojutuikun kurkun huuhteluun, ja taas soi kun klarinetti. Puolenyön aikaan panin merkille, että yks ja toinen poika alkoi plikka kainalossa häipyä syysuvisen yön hämärään, ja niin aloin minäkin kähmiä alas ylhäiseltä esiintymispai-kaltani. Niinkuin kiltit pojat yleensä, heräsin minäkin pyhäamuna omasta sängystäni. Totesin kauhukseni, että se ehtoollinen ”laulupilli” ei pihahantukaan. Äiti huomasi surkean tilani ja purki niskaani sen runsaan sanavarastonsa, jonka oli Innan mäellä oppinut. Tämän konsertin jälkeen olenkin sitten aina joutunut laulamaan variksen kanssa samassa äänilajissa.

Ulla Ylinen

Vanhuksen joulu-ilta

Mummi ja Ukki

*Vanhus ikkunastaan katsoo mieltien,
koko pihamaa on helmenvalkoinen, —
kesäkauden siellä toimin,
vasta äsken marjat poimin,
— nyt on joulu-ilta kuulas, hiljainen.*

*Oksat pörröisiltä näyttää huurteessaan,
suuri tilhiparvi lensi pihlajaan.
Luoja niille ruuan laittaa,
yhä jäiset marjat maittaa,
vaikka joululyhde oottaa vieraitaan.*

*Pilvenreuna heittää valkohahtuvaa,
taivas tummenee, jo tähdet kimaltaa.
Mökki harmaa, ruutu jäinen,
siitä vanhus yksinäinen
ylös tähtiin katsoo, — kohti kotiaan.*

Rauno Laitinen

SASTAMALA- KOTI laajenee ja uudistuu

Sastamalakodin uusi rakennus, 20 asunnon vuokratalo, johon asukkaat muuttivat 30.10.1993.

Marraskuun 6. päivänä 1963 pidettiin silloisessa Sastamalan Baurissa Lions Club Vammala r.y:n koollekutsumana kokous, jonka päätöksenä kokouksen sihteeri Kalevi Sillanpää kirjasi, että perustettavan yhdistyksen tarkoituksena on ”rakentaa Vammalaan sellainen yksityinen vanhainkoti, joka vastaisi tarkoitustaan vielä vuosikymmenienkin kuluttua”, ja sitten sanoista teoiksi.

Sastamalakodin rakentaminen aloitettiin syyskesällä v.1967, ja ensimmäiset asukkaat muuttivat kotiin heinäkuun lämpimillä 1969. Silloin valmistuneet 46 eläkeikään ehtineille tarkoitettua asuntoa ovat olleet aina täynnä, ja kodissa on jo asuttu yli 24 vuotta. Koti (10084 m³) irtaimistoinen maksoi tuolloin noin 2 mmk, ja se katettiin Raha-automaattiyhdistyksen myöntämällä avustuksella. Ensimmäisestä asukkaasta tämän hetken viimeimpään kotiin tulijaan on Sastamalakodissa ollut yhteensä 210 tyytyväistä ja hienoa elämisen taitoa omaavaa henkilöä. Sittemmin on kodin piiriä laajennettu rakentamalla erillinen asuntolainoitettu 24 huoneiston vuokratalo vuonna 1982. Tätäkin taloa on siten jo asuttu yli 10 vuotta. Yhteensä vuokratalossa on tähän mennessä ollut asukkaina 35 henkilöä. Eli sastamalakotilaisia on kaikkiaan jo lähes 250 henkilöä.

Hyväkin talo rapistuu, ja aika tuo asumiselle uusia vaatimuksia. Ne ovat antaneet viime vuosina kodin johdolle vastattavaksi kysymyksen,

mitä kodissa olisi tehtävä, että se edelleenkin ”vastaisi tarkoitustaan vielä vuosikymmenienkin kuluttua”.

Sitten kun Vammalan kaupunki lahjoitti v.1990 yhdistykselle, yhdistyksen 25-vuotisjuhlassa alustavasti luvattun uuden tontin, alkoi yhdistyksen toiminnassa uudistuksen ja laajennuksen kausi. Teimme selvityksiä siitä, mitä ja kuinka paljon Raha-automaattiyhdistys avustuksellaan nykyisin tukee vanhuksille tarkoitettuja palveluja, mitä asuntohallitus lainoittaa jne. Saadut ennakkotiedot olivat siksi rohkaisevia, että uudistuksen ja laajennuksen tielle kannatusyhdistyksen hallitus ja vuosikokous näytti vihreää valoa.

Ensimmäisenä valmistui lämpökeskus. Entinen lämmityskattila nostettiin ulos ja uusi lähilämpölaite asennettiin jo loppusyksystä 1990, kustannus noin 740.000 mk.

Toisena vaiheena valmistui Sastamalakodin laajennuksena Dementiakoti. Tämän, 1053 m³ lisäosan, vihki käyttöön sosiaali- ja terveysministeri Jorma Huuhtanen 24.08.-92. Toiminta 9-paikkaisessa kodissa alkoi syyskuussa 1992. Hoivatyö toteutetaan yritysmuotoisesti. Tähän työtapaan on yhdistys saanut sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymisen kokeiluna. Asukkaat ja heidän omaisensa ovat olleet kovasti tyytyväisiä dementiakodin antamaan hoivaan. Yritysmuotoisuus on antanut hyvää tulosta, ja tapa on herättänyt runsasta kiinnostusta laajalti maassam-

me. Vammalan kaupunginvaltuuston päätöksen mukaisesti asukkaiden asuminen ja hoiva toteutetaan ostopalvelusopimuksen mukaisesti. Demetiakodin kustannus oli noin 1.8 mmk + irtaimisto. Rakentamisen rahoitus 70 % asuntolainaa ja 30 % ray-avustusta. Irtaimistohankintaan saatiin 70 % ray-avustus.

Kolmantena vaiheena valmistui lokakuussa tänä vuonna uusi vanhuksille tarkoitettu 20 asunnon vuokratalo. Jokaisen asunnon pinta-ala on noin 38 m² ja siihen kuuluu olohuone-tupakeittiö, makuuhuone ja invamitoitettut saniteettitilat. Talo on 2-kerroksinen, mutta varustettu hissillä. Asunnoilla on oma parveke ja jokaista 5 asunnon ryhmää varten on oma yhteinen seurustelutila. Ensi vaiheen asukkaina ovat Sastamalakodista sen saneerauksen alta pois muuttaneet henkilöt. Uusia asukkaita taloon otetaan vuoden 1995 alusta. Rakennuksen kustannus oli noin 4.7 mmk, josta 90 % asuntolainaa ja 10 % yhdistyksen omaa rahoitusta.

Neljäntenä vaiheena aloitettiin marraskuun alussa itse Sastamalakodin peruskorjaus ja laajennus. Asuntojen kohdalla peruskorjaus merkitsee lyhyesti sitä, että nykyisestä kahdesta huoneesta tulee yksi uusi. Pohjaratkaisultaan huoneistot ovat kuten uudessa vuokratalossa. Tällaisia asuntoja tulee kaikkiaan 38. Ruokasali ja keittiö suurenevät. Keittiö- ja pesulalaitteet uusitaan. Pohjakerrokseen tulevat saunasastot, kuntosali, monitoimisali, solarium-, hieronta-,

jalkahoito-, kampaamo-, puu- ja metallityö-, tekstiilityö-, sekä keramiikka-askartelutilat. Uutena palvelutilana 65 m²:n suuruinen päiväkeskus, joka on tarkoitettu kodin ulkopuolisia vanhuksia varten. Keskukseen he voivat tulla sovitun mukaisesti päiväjäksi ja saada valvottua ja virikkeellistä hoivaa kodin tiloissa. Tämän neljännen vaiheen kokonaiskustannus on noin 14 mmk irtaimistohankintoihin. Asuntojen osalla on rahoitus 70 % asuntolainaa ja 30 % ray-avustus. Yhteisten tilojen ja irtaimistohankinnan osalla on ray-avustus 70 %, ja 30 % rahoituksesta hoitaa yhdistys.

Kaikkiaan em. neljä vaihetta ovat yhteensä irtaimistoihin noin 21—22 mmk. Tästä summasta on ray-avustus lähes 9 mmk ja asuntolainausuus hieman yli 9 mmk, lopun jäädessä paikallisen rahoituksen varaan. Asunnoista asukkaat maksavat asuntohallituksen ohjeiden mukaisesti lasketun vuokran. Palvelumaksuilla katetaan oma rahoitusosuus ja kodista saadut palvelut. Kun peruskorjaus, joka valmistuu v. 1994 loppuun mennessä, on valmis, on Sastamala-Kodin Kannatusyhdistys r.y:llä annettavana yli 90 nykyaikaista tasokasta asuntoa Vammalan eläkeikään ehtineiden kuntalaisten asuttavaksi.

Viidentenä vaiheena tullaan rakentamaan uuden vuokratalon tontille lisää asuntoja tai pienryhmäkoteja sen mukaisesti, kun kaupungin johdon kanssa katsotaan kulloinkin tarpeelliseksi ja hankkeiden rahoitus saadaan järkevästi hoideksi. Tällöin yhdistyksen antaman asunnon ja hoivan piirissä olisi n. 130 huoneistoa asukkaineen.

Kannatusyhdistyksen perustajat LC Vammala r.y. ja SPR:n Vammalan osasto voinevat edelleen perustellusti todeta, että 30 vuotta sitten tehdyn päätöksen toteutusta on asiallisesti hoidettu ja edelleen niin toimitaan.

Me olemme saaneet suunnitella ja rakentaa **SASTAMALAKODIN** uudisrakennus-, laajennus- ja peruskorjaustyöt

SUUNNITELMAT

Arkkitehtisuunnittelu

Arkkitehtitoimisto Kostiainen-Tanhua Oy
Tahmelankatu 5, 33240 TAMPERE
puh. 931-231022

LVI-suunnittelu

LVI-suunnittelu J. Nieminen ky
Pajakatu, 38200 VAMMALA
puh. 932-183250

Sähkötekninen suunnittelu

Suunnittelutoimisto Hakala Oy
Hopunkatu 3, 38200 VAMMALA
puh. 932-42111

Rakennesuunnittelu

Insinööritoimisto Aimo Lehtimäki Oy
Pajakatu, 38200 VAMMALA
puh. 932-183251

Pohjatutkimus

Insinööritoimisto Geotesti Oy
Tikkutehtaankatu 3, 33250 TAMPERE
puh. 931-146311

Tavoitehintalaskelmat

A-Insinöörit Oy
Satakunnankatu 36 A, 33210 TAMPERE
puh. 931-2468111

RAKENTAMINEN

Lämpökeskus

LV-tekniiset työt

Vesinieminen ky
Hopunkatu 9, 38200 VAMMALA
puh. 932-183211

Lähilämpö

Sähköyhtiö Megavoima Oy
Asemakatu 5, 38210 VAMMALA
puh. 932-42151

Dementiakoti

Rakennustekniset työt:

Rakennusliike Ismo Ojala Oy
Valtakatu 1, 32700 HUITTINEN
puh. 932-61888

LVI-tekniiset työt

Putkiasennus Pertti Lindroos
Hirvitiie 13, 38200 VAMMALA
puh. 932-43601

Uusi vuokratalo

Rakennustekniset työt

Rakennus Erkki Jyrä Oy
Kyrönsuonkatu 10, 38200 VAMMALA
puh. 932-14078

LVI-tekniiset työt

Vesinieminen ky
Hopunkatu 3, 38200 VAMMALA
puh. 932-183211

Sähkötekniset työt

Tyrvään Sähkötyö Oy
Asemakatu 20, 38210 VAMMALA
932-13055

Sastamalakodin peruskorjaus ja laajennus

Rakennustekniset työt

HAKA-Rakentajat Oy
Sarvijaakonkatu 3 A, 33100 TAMPERE
puh. 931-502111

LVI-tekniiset työt

Vesinieminen ky
Hopunkatu 9, 38200 VAMMALA
puh. 932-183211

Sähkötekniset työt

Tyrvään Sähkötyö Oy
Asemakatu 20, 38210 VAMMALA
puh. 932-13055

Tule Joulujokiselle!

Jokinen

PUISTOKATU 9

Palveleva
optiikka-, kello-
ja kulta-alan
erikoisliike

SILMÄTERÄ OPTIKKO

KELLO-OPTIIKKA
NYYSSÖNEN

ONKINIEMENKATU 11, VAMMALA
PUHELIN 932-12 676

Sisusta lämmöllä

Epsiran kahdentoista erilaisen sisustuslevyn mallisto antaa katto- ja seinäpintoihin elävyyttä ja lämpöä. Kohokuvioidut levyt vastaavat lämmöneristyskyvyltään 80 millin vahvuista puuta.

Levyjen asennus on helppoa ja ne voidaan tarvittaessa myös maalata.

Sisustuslevyjä myyvät rautakaupat ja rakennustarvikeliikkeet.

EPSIRA OY

PL 72, 38201 Vammala
puh. 932-42 131, telefax 932-41 544

IDEA-maailma

ENSIESITTELYSSÄ NYT MEILLÄ!

UUSI PRIMERA

MYÖS ABS-JARRUT VAKIONA

ovh. alk. 125.800.-

UUDEN PRIMERAN AKTIIVISESTA TURVAVARUSTELUSTA ON HYÖTYÄ JOKA HETKI, JOKA KILOMETRI AUTOA AJAESSASI.

• DOHC 16 V -MOOTTORIT • TIETOKONEOHJATTU MONIPISTESUIHKUTUS (MPI) • TEHOT 102-125-150 HV • MYÖS DIESEL • MULTI-LINK-HUIPPUJOUSITUS • ERITTÄIN RUNSAS AKTIIVINEN JA PASSIIVINEN TURVAVARUSTELU.

Vammalan Autokulma Ky

Itsenäisyydentie 5, puh. (932) 41 100

Vammalan seudun ainoa
huolintaliike

Oy Wikeström & Krogius Ab

Pesurinkatu, 38200 Vammala
Puh. 43355 Telefax 41550

**VIETTE TAI TUOTTE -
ME PALVELEMME**

Puistokatu 24 Vammala
Puh. 932-423 70

**KAMPAAMO
MERVI**

Puistokatu 27, Vammala
Puh. 427 31

INSINÖÖRITOIMISTO

Aimo Lehtimäki Oy

Pajakatu, PL 12, 38201 Vammala
puh. 932-183 310, telefax 932-183 320

EUROMASTER^{TM}
RENGAS-STEINER / VULCO

- PORI/KESKUSTA (939) 6326 600 • TURKU/RUNOSMÄKI (921) 381 600
- TAMPERE/LAKALAIVA (931) 651 600 • HELSINKI/ALA-TIKKURILA (90) 7002 2320
- LAHTI/NIKKILÄ (918) 513 033 • EESTI/BALCO TALLINNA 215 684

RENKAITA FILLARISTA PILLARIIN

Tarvitsetko

PUUTAVARAA?

Meiltä sitä saa

- sahattuna   myös laude-apachia
- kyllästettynä   listoina
- höylättyinä   paneleina

KOIVULAN SAHA KY

38250 Roismala 932/302 01

K-KENKÄ

Ilkka Laurila
Torikatu 1, Vammala, p. 932-12 663

KIPIN KAPIN K-KENKÄÄN

KRAUTAKAUPPA V. KIVIRANTA Ky

Marttilankatu 10 VAMMALA Puh. 932-12002

Vammalan

REALISOINTIKESKUS_{oy}

TRAKINKATU 5, 38200 VAMMALA PUH. 932-14611 FAX. 932-13715

**ENSIMMÄINEN
LYIJYTÖN BENSIINI,
JOKA SOPII KAIKKIIN
BENSIINIKÄYTTÖISIIN
AUTOIHIN.
IHAN KAIKKIIN.**

TEBOIL

H U O M E N N A M A A I L M A O N P U H T A A M P I .

**NOKIA
101**

TOIMISTO AVOINNA. SOITELLAAN.

Jos tunnet joskus olevasi yrityksesi ainoa myynti-päällikkö, työmies, johtaja, lähetti tai sihteeri, tarvitset taskupuhelimen, joka kulkee aina mukanasasi. Nokia 101. Voit tehdä työsi ja olla silti halutessasi tavoitettavissa.

PAKETTIIN SISÄLTYY

- Akku • Rannehihna
- Taskukokoinen verkko- ja autolaturi
- Autoteline
- Suomenkielinen Käyttöohje

5.850,-

LISÄETUNA VELOITUKSETTA VÄRIKUORI
TAI SUOJALAUKKU!

NOKIA
CONNECTING PEOPLE

ESP
-viestinnän ammattilainen

INARIA®

KODIN KOLMAS ULOTTUVUUS

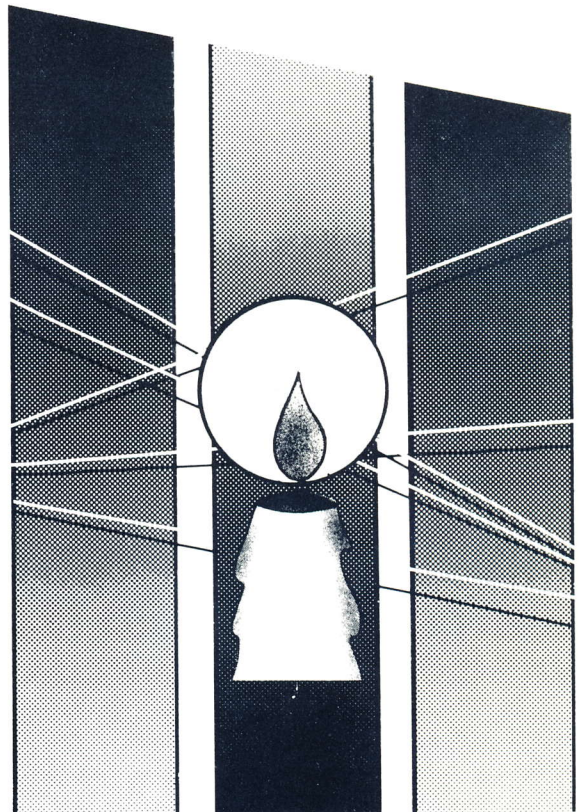
Inaria kaapistot antaa tilaa tavaroille

Lattiasta kattoon, eteisestä olohuoneeseen. Kaunista peilipintaa, liukuovia – ja sisällä kätevätkä lankakorit tai levyhyllyt, tilaa kodin kaikille tavaroille.

Vain Sisustajan K-Raudasta tai KaunisKoti-lukkeesta

FINNMIRROR®

SKANDINAVIAN SUURIN PEILITALO

Rauhallista Joulua

Tyrvään Sanomat

TUOTTEITA • TURVALLISUUTTA • TYÖTÄ

VAMMAS

Tuotteita maanrakennukseen ja maanpuolustukseen.

Turvallisuutta talviliikennöintiin Vammass RG-18 tiehöylällä. Mekaaninen lumen ja jään poisto on miellyttävä vaihtoehto tiesuolalle.

Työtä jo yli 50 vuoden ajan Vammalassa.

VAMMAS OY

PL 18, 38201 Vammala

Asemakatu 20 38210 Vammala (932) 130 55

HOTELLI • RAVINTOLA

Vammalan
Serrahvone
PUISTOKATU 4, 38200 VAMMALA

DISCO AQUARIUS

Vammalan
Serrahvone
PUH. 932-1941 FAX 932-194 726

MOUHIJÄRVEN

MOM

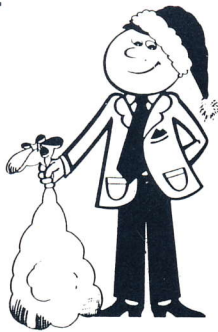
OSUUSMEIJERI

*Suosi
MOM -
maitotuotteita
- tuet
kilpailua!*

KUN OTAT VALOKUVIA, NIIN
TUO FILMISI MEILLE
TEHTÄVÄKSI.

Saat ammattitaidolla tehdyt
kuvat edullisesti. Kaikki tämä
tehdään Kodakin tunnetun ja
arvostetun teknologian avulla.

TEITÄ PALVELLEN
FOTOVALTTI
Puistokatu 2, Kassantalo
VAMMALA

 Villen Kello Ky

PL 20 38201 VAMMALA
Puh. (932) 417 88

 Villen Optiikka Oy

PL 20 38201 VAMMALA
Puh. (932) 417 88
LIIKEKESKUS 31900 PUNKALAUDUN
Puh. (923) 70173

Harjulan lasiliike ky

Hopun teollisuusalue 38200 VAMMALA
PUH. 932-41232

TILAUSMATKAT

- PARHAASTA PÄÄSTÄ
- PALVELEVA PERHEYRITYS

**LINJA-AUTOLIIKENNE
ANTTI LAUHAMO OY**

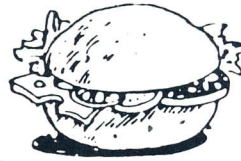
VAMMALAN TURISTIAUTO OY
ROISMALA ★ 30412, 30411 ja 30246

**SÄHKÄT
SÄHKÖISTÄÄ
KAIKKI KOHTEET**

**TELILÄN OY
SÄHKÖTYÖ**

38200 VAMMALA ☎ 932-425 36

**MAMIN
GRILLI**

Puistokatu 15
Puh. 13976

INFO Tyrvään
Kirjakauppa Oy

MARTTILANKATU 18, 38200 VAMMALA
PUH. 932-43 911

**SÄHKÖASENNUS
ARO OY**

Pesurinkatu 4, 38200 Vammala, puh. 932-41960

*Laadukkaat liivit
ja alusasut*

PUTIIKKI
Naiselle

Puistokatu 18, Vammala
Puh. 932-42 665

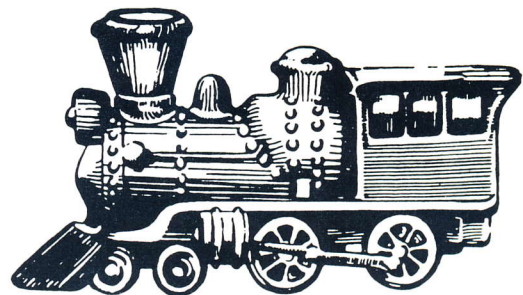
Kuokaravintola

Kestikievari
LIEKORANTA
Gasthaus

- perustettu v. 1900
- Asemakatu 34, Vammala
- 932-43 662

KAIJAMAJA

TORIKATU 1 VAMMALA
PUH. 43360

KVETURI

om. Arto Kulmala Asemakatu 20 Vammala puh. 41956

**RAVINTOLA
AVOINNA:**

Ma - To 12 - 01
Pe 12 - 02
La - Su 11 - 02

Puistokatu 32, 38200 VAMMALA
Puh. 932-12 460

ISORA

ISORA-ELEMENTIT

ERISTYSLEVYT

SOKLEX SOKKELI-
ELEMENTIT

ISORA

- PL 48 38200 VAMMALA
PUH. 932-1881

KOTIIN TOIMITETTUNA
sahattuna - kyllästettynä
ja höylättynä

HAKASEN SAHA

38250 ROISMALA - Puh. 30182

*Tervetuloa
Meillä on
puoti pullollaan
hauskoja ja persoonallisia
lahjoja!*

Lahjatalo
ANSA PUNTALO KY

Onkiniemenkatu 2 VAMMALA Puh. 932-41041

PALVELEMME

ARKISIN klo 9.00-21.00
LAUANTAISIN
- parittomina viikkoina 9.00-18.00
- parillisina viikkoina 9.00-15.00
SUNNUNTAISIN
- parittomina viikkoina 12.00-17.00

Vammalan I Apteekki

Puistokatu 15 38200 VAMMALA
Puh. 932-42271

Abloy

**LUKKO- JA MESTARI
AVAINPALVELU KY**
LUKKOSEPAT

VAMMALA
PUISTOKATU 21
Puh. 932-41010

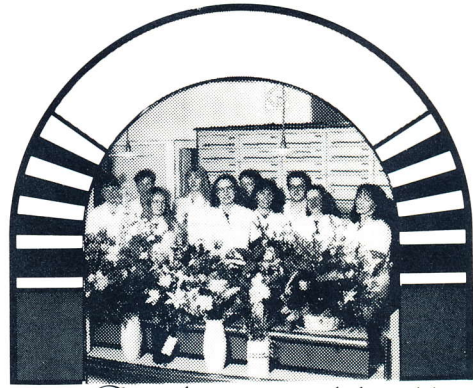
HUITTINEN
HÄMEENTIE 9
Puh. 932-67666

Päähinealan ehdoton ykkönen

- 40 vuoden vankka kokemus alalla -

Salon turkis oy

Kaalisaari, Vammala
puh. 932-43211

Hyvää Joulua asiakkaillemme
Tyrvään apteekin henkilökunta

*Kiittäen kuluneesta vuodesta
toivotamme asiakkaillemme
RAUHALLISTA JOULUA ja
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA*

Vammalan
OP-Kiinteistökeskus Oy, LKV
Puistokatu 2, 38200 VAMMALA

FACOM

OIKEA OTE TYÖHÖN

**Maailmankuulut
työkalut meiltä**

TULE — MEILLÄ PALVELLAAN

K REILU RAUTAKAUPPA
VAMMALAN RAUTA Ky
Puistokatu 4 VAMMALA puh. 12628

Asemakatu 11, 38210 VAMMALA
Puh. 932-41 518

NIEMEN
TEHTAAT OY

AUTOTARVIKKEET,
VAIHTOMOOTTORIT,
VARAOSAT
A-OSAT ky
LIEKOLANKATU 15, VAMMALA P. 418 11

VAMMALAN

KAUKOKIITO

PUH. 932/129 44

TEKNISET

TUOMINEN KY

Marttilankatu 12 38200 VAMMALA ☎ 14000

*Kodikasta Joulua ja
Värikästä Uutta Vuotta*

**Vammalan
Väriaitta** KY

VÄRISILMÄ

ESKO PAJUNEN KY

38200 VAMMALA
ITSENÄISYDENTIE 10

PUHELIN
12895

Parhaat **KOTIMAISET
KENGÄT**

ASEMAN KENKÄ

Puistokatu 9 38200 VAMMALA Puh. (932) 43160

CHIPPENDALE OY

LÄNSITIE 43

38300 KIIKKA

puh: 932 - 354 04

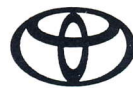

**TOYOTA
MYYNТИ**

**KORPIVAARA OY
TAMMER-AUTO**

HOPUNKATU 20 VAMMALA

Puh. (932) 15001

**TOYOTA
HUOLTO**

**VAMMALAN
AUTOMEKAANIKOT**
Hietanen & Rainio

Puh. (932) 15003

URHEILU JA KODINKONETALO

JÄRVINEN HAUHONSALO

Itsenäisydentie 8, VAMMALA, puh. 12831

kesport palveleva
urheilukauppa

MAAILMANPANKIN TESTIVOITTAJA

NIRA AF-85 KÄSIPUMPPU

Ruohonjuuritason kehitysapua
parhaimmillaan.

Asennuksia jo yli 20 kehitysmaassa.

**VAMMALAN
KONEPAJA OY**

PL 54, 38201 VAMMALA
☎ (932) 12667, Telefax 932-43134
Telex 22661 nira sf

**LEVORANNAN
AUTOLIIKE**
OY
Vammala puh 12051

Toimipiste myös Huittisissa ja Ikaalisissa

kuljetusliike

kauko mäkinen oy

VAMMALA Pesurinkatu

43311

**RENGAS
CENTER**

**Vammalan
RENGASPALVELUKY**

Tuote

**Meiltä löydät
lähes kaiken
mitä sisustukseen
tarvitset:**

- Maalit • Matot
- Parketit • Kaakelit
- Tapetit • Liimat
- Työvälineet
- Tarvikkeet

Rastilla tavataan

ASIANTUNTEVAA VÄRIALAN PALVELUJA

VÄRIKASTI KY

RESURINKATU 5 VAMMALA PUH. 432 26

ELEKTRIA

- MYYNTI
- ASENNUS
- HUOLTO

**SÄHKÖASENNUSLIIKE
MATTI RANTALA KY**

Hopunkatu 3 38200 Vammala - Puh. 932-41311

A
SÄHKÖ
URAKOITSIJA

**Meillä osataan
ja neuvotaan.
Tervetuloa.**

POHJOLA-YHTIÖT

SAMPO

TAPIOLA

VAKUUTUSYHDISTYS

Yrittäjien Fennia

**EDULLINEN
PALVELEVA**

KIMMONTORI

**LIHA-ALAN ASiantuntija
TORIN LAIDASSA puh. 41123**

AVOINNA

Ark. 9.00 - 19.00

La 8.00 - 15.00